

ELÄMYKSELLISIÄ KOHTAAMISIA TAITEIDEN ÄÄRELLÄ

VARHAISIÄN TAIDEKASVATUS VAUVAPERHEIDEN HYVINVOINNIN TUKENA

Nora Kujansuu ja Sanna Lahti

Maisterintutkielma

Musiikkitiede ja taidekasvatus

Jyväskylän yliopisto

Kevätlukukausi 2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Kujansuu, Nora Maria ja Lahti, Sanna Maria	
Työn nimi: Elämyksellisiä kohtaamisia taiteiden äärellä. Varhaisiän taidekasvatus vauvaperheiden hyvinvoinnin tukena.	
Oppiaine: Musiikkitiede ja taidekasvatus	Työn laji: Maisterintutkielma
Aika 4/2019	Sivumäärä: 132
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielmassa käsitellään vauvan ja vanhemman yhteisiä kokemuksia taiteiden parissa ja varhaisiän taidekasvatuksen vaikutuksia vauvaperheiden hyvinvointiin. Tavoitteena on selvittää, tarjoaako varhaisiän taidekasvatus mahdollisuuksia vauvan ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumiselle sekä jaetuille kokemuksille ja elämyksille. Aikaisemmat tutkimukset aiheesta ovat painottuneet erityisesti lasten näkökulmaan ja kehitykseen, joten perehdymme myös siihen, millaisia käsityksiä vanhemmilla on roolistaan arjen taidekasvattajina. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään erityisesti varhaista vuorovaikutusta osana taidekasvatusta sekä kokemuksellisuuden ja elämyksellisyyden näkökulmia taidekasvatuksen ja taiteiden kontekstissa.</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan taidekasvatustoimintaa, joka on suunnattu alle 1-vuotiaille vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Tutkimuskohteena ovat Soiva vauvojen värikytely -tuokioihin osallistuneet vauvat ja vanhemmat. Monimenetelmäisessä tapaustutkimuksessa selvitetään kaikkiin tuokioihin osallistuneiden vanhempien kokemuksia toimintaan liittyen sähköisen kyselyn avulla sekä havainnoidaan neljän vauva–vanhempi-parin vuorovaikutusta sekä vauvojen keskinäistä vuorovaikutusta videoidun tuokion aikana. Videoaineisto analysoidaan Atlas.ti:n avulla ja CARE-Index -menetelmää soveltaen. Analysoinnissa käytetään teemoittelua ja sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimus osoittaa osan vanhemmista kokeneen, että tuokioiden aikainen vuorovaikutus heidän ja vauvojensa välillä oli intensiivisempää kuin tavallisesti. Tuokioiden aikana ilmeni paljon yhteistä liikettä ja fyysistä läheisyyttä sekä tunteiden jakamista, kun taas katsekontakti jäi vähäisemmäksi. Osa vanhemmista kuvasi kokeneensa tuokioiden aikana elämyksellisiä, mieleenpainuneita kokemuksia. Niissä korostuivat yhteinen ihmettely vauvan kanssa ja runsas kirjo positiivisia tunteita. Toiminta innosti ja rohkaisi vanhempia hyödyntämään saamiaan taidekasvatuksellisia työkaluja arjessaan.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan päätellä, että varhaisiän taidekasvatus tarjoaa väylän yhteistoiminnallisuudelle ja elämyksellisille kokemuksille ja siten varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumiselle. Vanhempien rooli vauvojensa ensimmäisinä taidekasvattajina on merkittävä, joten monipuolisten taidekasvatuksellisten työkalujen tarjoaminen rikastuttaa perheen arkea. Varhaisiän taidekasvatus tukee perheen hyvinvointia, joten toiminta hyödyttää varhaiseen vuorovaikutukseen tukea kaipaavia vanhempia.</p>	
Asiasanat – Keywords: Varhaisiän taidekasvatus, musiikkikasvatus, kuvataidekasvatus, varhainen vuorovaikutus, kokemus, elämys, moniaistisuus, hyvinvointi	
Säilytyspaikka – Depository: Jyväskylän yliopisto	

Sisältö

1 JOHDANTO	4
2 VARHAISIÄN KUVATAIDE- JA MUSIIKKIKASVATUS	10
2.1 Johdatus taidekasvatukseen	10
2.1.1 Varhaisiän taidekasvatuksen osa-alueet ja tavoitteet	11
2.1.2 Kuvallinen ilmaisu varhaiskasvatuksessa	12
2.2 Varhaisiän musiikkikasvatus	14
2.2.1 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat ja tavoitteet	15
2.2.2 Taideaineiden integrointi taidekasvatuksessa	18
2.2.3 Musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toimintamalli	19
2.3 Museot elämyksellisinä toimintaympäristöinä	22
2.4 Vauvojen värikylpy™ ja Soiva vauvojen värikylpy	24
3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS OSANA TAIDEKASVATUSTA	27
3.1 Näkökulmia varhaiseen vuorovaikutukseen	27
3.2 Vauvan musiikillinen kehitys ensimmäisen ikävuoden aikana	35
3.3 Varhainen, musiikillinen vuorovaikutussuhde	37
4 KOKEMUKSET JA ELÄMYKSET TAIDEKASVATUKSEN JA TAITEIDEN KONTEKSTISSA	40
4.1 Kokemuksen ja elämyksen käsitteet ja määrittely	40
4.2 Peruskokemukset, taiteen alkulähteet	42
4.3 Esteettinen kokemus	45
4.4 Voimakkaat kokemukset ja huippukokemukset	46
5 VANHEMMAN ROOLI TAIDEKASVATUKSEN KONTEKSTISSA	49

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	54
6.1 Tutkimusmenetelmät	54
6.1.1 Kysely tiedonkeruumenetelmänä	57
6.1.2 Havainnointi ja videointi tiedonkeruumenetelminä	58
6.2 Aineiston hankinta ja taustatyö	60
6.3 Tutkimuseettiset tekijät	62
6.4 Aineiston käsittely ja analysointi	64
6.4.1 Sisällönanalyysi	64
6.4.2 Atlas.ti	66
6.4.3 Vuorovaikutuksen arviointi	68
7 TULOKSET	72
7.1 Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus	75
7.2 Mieleenpainuneet elämykset ja kokemukset	86
7.3 Vanhemman rooli arjen taidekasvattajana	92
8 POHDINTA	99
8.1 Tutkimuksen toteuttamisen arviointi	99
8.2 Tulosten pohdinta	102
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	107
LÄHTEET	112
LIITTEET	125

1 JOHDANTO

Varhaisiän taidekasvatus on yleistynyt ja kasvanut viime vuosikymmenten aikana tavoitteelliseksi, pedagogiseksi toiminnaksi. Vanhemmat ovat kiinnostuneita tarjolla olevasta monimuotoisesta toiminnasta ja hakeutuvat muun muassa musiikkileikkikouluihin eli muskareihin ja maalauspajoihin jo vauvaikäisten kanssa. Nykyään taiteet ovat kaikkien etuoikeus. Niiden parissa kaikenikäiset voivat kokea unohtumattomia elämyksiä.

Taidekasvatuksen kansainvälinen ja yhteiskunnallinen pohja on YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa vuodelta 1948, jonka 27. artiklassa sanotaan: “Jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista” (Yhdistyneet Kansakunnat 1948, 27 §). YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista määrittelee: “1. Sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin” ja “2. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajan toimintoihin” (Yhdistyneet Kansakunnat 1989, 31 §). Perinteisesti varhaisiän taidekasvatuksen alle on ajateltu kuuluvan päivähöitoon ja esiopetukseen osallistuvat lapset. Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana myös vauvoille suunnattu toiminta on kasvattanut suosiotaan. (Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto 2016).

Suomessa varhaisiän taidekasvatukseen liittyviä uusia tutkimuksia on tehty esimerkiksi lastenkulttuurin ja hyvinvoinnin teemoista (lisätietoja muun muassa Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos). Esimerkiksi Vantaalla toteutettiin 2014–2016 TAIKAVA -hanke (Rusanen 2016), jossa taidekasvattajat haluttiin vahvasti mukaan kaupungin varhaiskasvatukseen tuomaan uusia menetelmiä, joilla voidaan tukea lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Kyseessä oli Vantaan varhaiskasvatuksen ja kulttuuripalveluiden yhteinen kehittämishanke, jonka tavoitteena oli *tuottaa uusia tapoja tukea lasten hyvinvointia ja tuottaa taide- ja kulttuuripalveluita*. Hankkeen toteutuksesta ja vaikuttavuudesta tehtiin tutkimustyötä yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa ja sen tuloksista

julkaistiin raportti *Taiteen taikaa varhaiskasvatukseen*. (emt. 11–19.) Taidekasvatuksen positiiviset vaikutukset pienten lasten kokonaisvaltaiseen kehitykseen ovat merkittäviä, kuten esimerkiksi musiikin aivotutkimus todistaa (Huutilainen & Putkinen 2009,; Marjanen 2009; Putkinen ym. 2014; Hallam 2015; Linnavalli ym. 2018). Kehitysvaikutusten lisäksi varhaisiän taidekasvatuksen on huomattu vaikuttavan monin tavoin ihmisten arkeen ja voimavaroihin sekä lisäävän hyvinvointia (Pantsu 2010, Huhtinen-Hildén ym. 2010).

Taidekasvatuksen osa-alueita ovat musiikki, kuvallinen ilmaisu, tanssi ja liikeilmaisuus ja kielellinen ilmaisu eli sanataide (Pantsu 2010, 14). Varhaisiän taidekasvatuksella viitataan alle kouluikäisille lapsille suunnattuun pedagogiseen toimintaan, mutta varhaisia taidekokemuksia voidaan kokea myös ilman ohjattua ryhmätoimintaan osallistumista. Ajattelempa, että jo sikiöt ja pienet vauvat voivat kokea vanhempiansa mahdollistamana taiteellisia virikkeitä, jotka asettuvat taidekasvatuksen jatkumolle. Tutkimuksessamme tarkastelemme ryhmämuotoista, pedagogista toimintaa, mutta uskomme, että myös arjen keskellä koettuihin, varhaisiin taidekokemuksiin liittyy monipuolista oppimista. Käytämme tutkimuksessamme *varhaisiän taidekasvatus* -käsitettä, johon viitattaessa keskitymme erityisesti kahteen sen osa-alueeseen eli varhaisiän kuvataide- ja musiikkikasvatukseen. Tutkimuksessamme taide näyttäytyy meille lapsen luovana tekemisellä, jonka keskipisteenä ei ole tuotos. Luova tekeminen ilmenee prosessina, johon liittyy vuorovaikutusta, elämyksellisyyttä ja oppimista. Valitsimme taidekasvatus-termin sen helpomman ymmärrettävyyden takia, mutta tutkimamme toiminta voidaan mieltää myös esteettiseksi kasvatukseksi. Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmassa (Opetushallitus 2005) keskeiset sisällöt ymmärretään orientaatioina, jotka kuvaavat tapoja, joilla ilmiöihin suhtaudutaan. Esteettinen orientaatio liittyy lapsen monitahoiseen ja omakohtaiseen kokemiseen. Lapsi havaitsee, tuntee, luo itse ja kuuntelee, sekä samaistuu ja kuvittelee hyödyntäen muun muassa musiikin ja kuvataiteen keinoja monipuolisesti. Aikuiset ohjaavat lasta näkemään ja arvostamaan kauneutta ympärillään. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 4.)

Tutkielmassa tarkastelemme vanhempien kokemuksia taidekasvatustoiminnasta ja sen vaikutuksista vuorovaikutuksen, elämysten ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutkimme ryhmämuotoista toimintaa, joka on suunnattu alle 1-vuotiaille vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Kohderyhmään kuuluvat *Soiva vauvojen värikylpy* -tuokioihin osallistuneet vauvat ja vanhemmat. Tutkimusaineiston hankkimiseksi käytimme kyselyä, johon pyydettiin vastausta

työpajoihin osallistuneilta vanhemmilta Jyväskylän taidemuseolla helmikuussa 2018. Kyselyn lisäksi tutkimukseemme kuului myös havainnointiaineisto yhdestä videoidusta työpajasta. Aikaisemmat tutkimukset aiheesta ovat painottuneet erityisesti lasten kehitykseen liittyviin toiminnan vaikutuksiin, mutta tässä tutkimuksessa keskitymme toiminnan muihin voimavara- ja hyvinvointivaikutuksiin. Tutkimuksessa korostuu vanhempien rooli toimintaan osallistujina ja heidän kokemuksensa toiminnan arki- ja hyvinvointivaikutuksista.

Ensimmäisenä kiinnostuksen kohteenaamme ovat varhaisiän taidekasvatuksen vaikutukset vauvan ja vanhemman väliseen varhaiseen vuorovaikutukseen. Pohdimme, miten varhaisiän taidekasvatus voi vahvistaa vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Halusimme myös havainnoida, millaisena vauvojen keskinäinen vuorovaikutus ilmenee. Muodostimme tämän pohjalta ensimmäisen tutkimuskysymyksemme: **Millaista varhainen vuorovaikutus on tutkimamme Soiva vauvojen värikylpy -tuokion aikana?** Käsittelemme luvussa 3 syvemmin varhaista vuorovaikutusta osana taidekasvatusta.

Halusimme myös selvittää, tuottaako varhaisiän taidekasvatus vauvalle ja vanhemmalle yhteisiä, voimakkaita kokemuksia vanhempien näkökulmasta. Toinen tutkimuskysymyksemme on: **Millaisia mieleenpainuneita kokemuksia vanhemmat kertoivat kokeneensa Soiva vauvojen värikylpy -tuokioiden aikana?** Perehdymme kokemuksiin ja elämyksiin taidekasvatuksen ja taiteiden kontekstissa luvussa 4.

Kolmantena käsittelemme vanhemman roolia arjen taidekasvattajana. Ajattelemme, että vanhemmalla on mahdollisuus tarjota vauvalleen taiteellisia virikkeitä jo sikiöajasta lähtien. Tutkimamme Soiva vauvojen värikylpy -tuokiot ovat pedagogisesti tavoitteellisia ja ryhmämuotoisena toteutettuja, mutta vauvat ovat päässeet usein kosketuksiin taiteiden kanssa jo kotonaan vanhempiensa kanssa. Vanhemman kokemukset roolistaan taidekasvattajana muovautuvat siten erilaisissa ympäristöissä. Kolmas tutkimuskysymyksemme on: **Millaisia käsityksiä Soiva vauvojen värikylpy -tuokioihin osallistuneilla vanhemmilla on itsestään arjen taidekasvattajina?** Luvussa 5 käsittelemme vanhemman roolia arjen taidekasvattajana kirjallisuuden pohjalta. Kuudennessa luvussa avaamme tutkimuksen toteuttamista, minkä jälkeen seitsemännessä luvussa esittelemme ja refleктоimme tutkimuksen tuloksia. Kahdeksas luku

sisältää pohdintaa tutkimuksesta laajemmin, minkä jälkeen yhdeksännessä luvussa esittelemme johtopäätökset.

Tutkielmaan liittyy monimenetelmäinen tapaustutkimus, jonka aineisto muodostuu havainnointi- sekä kyselyaineistosta. Havainnointiaineisto muodostuu Soiva vauvojen värikylpy -tuokioiden aikana systemaattisesti kirjatuista havainnoista. Lisäksi videoimme yhden tuokion, jonka pohjalta teimme systemaattisia havaintoja neljästä tapauksesta eli vauva–vanhempi-parista laadullisen aineiston analysointiohjelmaa Atlas.ti:tä hyödyntäen. Aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa hyödynsimme sisällönanalyysiä ja teemoittelua, Atlas.ti -ohjelmistoa sekä CARE-Index -arviointimenetelmää. Kyselyaineisto koostuu 12:sta vastauksesta, jotka sisältävät informaatiota sekä laadullisessa että määrällisessä muodossa. Tutkimus on laadullisesti ilmiötä ymmärtämään pyrkivä tapaustutkimus, jossa on käytetty sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä.

Musiikkikasvattaja Leena Pansu on kehittänyt musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toimintamallin. Pansun lisensointityössä (2010) toiminnalle muodostui viisi tavoitekategoriaa, joiden määrittelyn lähtökohtana hän käytti esiopetukselle tyypillistä prosessitavoitemallia. Malli painottaa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemista. Tavoitekategoriat ovat vauvan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen, vauvan musiikillisen ja taiteellisen kehityksen tukeminen, positiivisen esteettisen kokemuksen ja elämyksen tuottaminen, vauva–vanhempi -vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnallisuuden tukeminen sekä vanhempien motivoiminen ja rohkaiseminen taiteisiin. (Pansu 2010, 120.) Tässä tutkimuksessa haluamme selvittää vanhempien kokemuksia kolmeen viimeksi mainittuun tavoitteeseen liittyen. Tarkastelussamme ovat erityisesti varhaisiän taidekasvatuksen vaikutukset vanhemman ja vauvan väliseen vuorovaikutukseen, tuokioissa koetut positiiviset, esteettiset kokemukset ja elämykset sekä vanhempien taidekasvatukseen liittyvät kokemukset. Laadimme tutkimuskysymykset tavoitekategorioiden pohjalta. Tutkitut ilmiöt kytkeytyvät vahvasti toisiinsa ja edesauttavat sekä yksilöiden että perheiden hyvinvointia. Taustaolettamuksena on, että vanhemmat ovat lastensa ensisijaisia arjen taidekasvattajia. Heidän motivaationsa ja aktiivisuutensa virikkeiden tarjoajina vaikuttaa myös lapsen asennoitumiseen ja suuntautumiseen taidetoimintaan.

2000-luvun alussa kehitettiin Porissa vauvaperheille suunnattua kuvataiteellista työpajaa. Sitä aikaisemmin ohjattu kuvataidetoiminta oli Suomessa ensisijaisesti suunnattu yli 3-vuotiaille, eikä vauvaperheille ollut tarjolla säännöllistä toimintaa. Syksyllä 2003 järjestettiin ensimmäiset Vauvojen värikyly -työpajat, joiden jälkeen toiminta on Porin lastenkulttuurikeskuksen kautta levinnyt ympäri Suomea sekä kansainvälisesti. Työpajojen toimintaideasta ja kehittämistyöstä vastaa Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkoston johtaja, TaT Päivi Setälä. (Setälä 2011, 8) *Vauvojen värikyly*^{TM} -metodin lähtökohtana on muun muassa, että toiminta tukee vauvan ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta sekä tuottaa yhteisen tekemisen kautta moniaistisia, elämyksellisiä kokemuksia (Setälä 2011, 14–25). Nämä näkökulmat ja niiden toteutuminen ovat tarkastelussa myös tutkimuksessamme.

Tutkielman toisessa luvussa määrittelemme, mitä on varhaisiän taidekasvatus ja käsittelemme syvemmin varhaisiän kuvataide- ja musiikkikasvatusta. Tutkimuksemme kohteena ovat vauvaperheet, ja merkittävänä lähtökohtana tarkastelemme varhaista vuorovaikutusta vauvan ja vanhemman välillä. Luvussa 3 käsittelemme varhaista vuorovaikutusta lapsen perustarpeiden ja vuorovaikutuksen osatekijöiden pohjalta. Pohdimme ja vertaamme myös tunnevuorovaikutusta Daniel N. Sternin ja Rainer Mühlhoffin näkökulmien pohjalta sekä avaamme hieman vauvan kokemisen tapaa amodaalisuuden käsitteen avulla. Lisäksi perehdymme vauvan musiikilliseen kehitykseen ensimmäisen ikävuoden aikana ja käsittelemme kommunikatiivista musikaalisuutta Colwyn Trevarthenin ym. tutkimuksiin nojaten.

Kokemukset ovat pohjana sille, miten reagoimme asioihin ja millaisena näemme maailman. Vanhempien henkilökohtaisia kuvauksia kokemuksista ja elämyksistä Soiva vauvojen värikyly -tuokioiden aikana peilaamme kokemuksellisuuden ja elämyksellisyyden teoriaan, erityisesti John Deweyn näkemyksiin viitaten. Kokemuksen alakäsitteinä avaamme peruskokemuksen, joka kuvaa moniaistisia, arkipäivän elämyksellisiä tilanteita ja tapahtumia, esteettinen kokemuksen (kokonaisvaltainen, merkityksellinen, aistitietoihin perustuva kokemus) sekä huippukokemuksen, jolla kuvataan erityisen voimakkaita, kokijalle merkityksellisiä kokemuksia. Lisäksi viittaamme taiteiden parissa koettaviin taidekokemuksiin ja -elämyksiin.

Tutkijoina taustaolettamuksemme olivat, että varhaisiän taidekasvatus voi rikastuttaa ja vahvistaa varhaista vuorovaikutusta sekä tarjota mahdollisuuden jaettuun, esteettisiin kokemuksiin ja

elämyksiin. Oletuksena oli myös, että vanhemmat voivat toiminnan kautta saada positiivisia kokemuksia, jotta he rohkaistuvat toimimaan aktiivisemmassa roolissa lastensa ensisijaisina taidekasvattajina. Tutkimus osoitti, että osa vanhemmista koki tuokioiden aikaisen vuorovaikutuksen heidän ja vauvojensa välillä olleen intensiivisempää kuin tavallisesti. Tuokioiden aikana ilmeni paljon yhteistä liikettä ja fyysistä läheisyyttä ja tunteiden jakamista, kun taas katsekontakti vauvan ja vanhemman välillä jäi vähäisemmäksi. Osa vanhemmista kuvasi kokeneensa tuokioiden aikana voimakkaita, mieleenpainuneita kokemuksia. Niissä korostuivat yhteinen haltioituminen vauvan kanssa sekä runsas kirjo positiivisia tunteita erilaisissa tilanteissa. Toiminta innosti ja rohkaisi vanhempia hyödyntämään saamiaan taidekasvatuksellisia työkaluja arjessaan. Vanhempien kokemukset olivat yhteneviä tutkijoiden tuokioista kirjaamiemme havaintojen kanssa.

Sannan pääaineena Jyväskylän yliopistolla on ollut taidekasvatus ja sivuaineina muun muassa kasvatustiede ja museologia. Museologian harjoittelun myötä alkanut työskentely Jyväskylän taidemuseolla on vahvistanut kiinnostusta taiteiden ja kulttuurin pariin ja nostanut esiin mm. hyvinvoinnin, elämyksellisyyden ja lastenkulttuurin näkökulmia. Nora on opiskellut Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen ja psykologian opintojen ohella vuodesta 2017 lähtien Metropoliasissa, suuntautuen varhaisiän musiikkikasvatukseen ja taiteen soveltavaan käyttöön. Opintojen myötä Nora on kiinnostunut sekä kehityspsykologiasta että varhaisiän musiikkikasvatuksen vaikutuksista, ja lähelle sydäntä ovat nousseet varhaisen vuorovaikutuksen merkitys sekä varhaisiän musiikkikasvatuksen mahdollisuudet vuorovaikutuksen vahvistumisen tukemisessa.

Haluamme kiittää Soiva vauvojen värikylpy -tuokioiden ohjaajia Leena Pantsua ja Hannele Torniaista mahdollisuudesta osallistua tuokioihin havainnoijina sekä tuokioihin osallistuneita vanhempia heidän avoimesta ja myönteisestä suhtautumisestaan tutkimustamme kohtaan. Olemme saaneet sekä vanhemmilta että ohjaajilta luvan kuvien käyttämiseen tässä tutkielmassa.

2 VARHAISIÄN KUVATAIDE- JA MUSIIKKIKASVATUS

2.1 Johdatus taidekasvatukseen

Tässä luvussa johdatamme lukijan taidekasvatuksen pariin. Keskitymme tutkielmassamme varhaisiän taidekasvatukseen ja tarkastelemme erityisesti sen osa-alueista kuvataide- ja musiikkikasvatusta. Aluksi johdattelemme lukijan varhaisiän taidekasvatuksen pariin sekä esittelemme taidemuseon toimintaympäristönä ja Vauvojen värikylpy™ -metodin. Erittelemme, mitä ovat varhaisiän kuvataide- ja musiikkikasvatus sekä mitkä ovat niiden työtavat ja tavoitteet. Käsittelemme myös integraation käsitettä sekä esittelemme Leena Pantsun (2010) kehittämän musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toimintamallin, joka on tutkimuksellisen näkökulmamme pohjana.

Taide on monelle tärkeä osa elämää, ja jokin sen osa-alue voi muodostua vahvaksi ja konkreettiseksi osaksi arkea. Yksi taidekasvatuksen tutuimmista muodoista on koulujen antama yleissivistävä ja systemaattinen taideopetus. Taidekasvatusta ei kuitenkaan ole rajattu vain koululaisille tai taiteesta erityisesti kiinnostuneille, vaan sen tavoitteena on tuoda taide lähestyttäväksi kaikille ja kaikenikäisille. Taidekasvatuksella halutaan tuoda taide ja sen kokija yhteen merkityksellisiä kokemuksia muodostaen, koko elämän ajaksi. Toisaalta se on *taiteen tekemistä* eli konkreettista ja omaa taiteellista ilmaisua erilaisilla menetelmillä ja tekniikoilla, mutta myös *taiteen vastaanottamista* eli jo olemassa olevan taiteen tarkastelemista (Rantakare 2008, 212–221). Taiteeseen tutustumisen luonne on aina etsivää ja ihmettelevää, eikä siihen ole valmiita, ennalta suunniteltuja ratkaisuja. Jokaisen taiteen kokijan lähtökohdat ja aistimukset eroavat toisistaan ja luovat erilaisia näkökulmia, joten tulkintojen ja erilaisten taidekokemusten kirjo on suuri.

Taidekasvatus on sekä pedagogista kasvatustoimintaa että useita tieteenaloja yhdistävä tutkimusalue. Se käsitetään myös *esteettiseksi kasvatukseksi (aesthetic education)*, joka viittaa taiteen asenteisiin ja arvoihin liittyvään kehitystyöhön, jolloin näkökulma on perinteisen taideopetuksen ulkopuolelle menevää yleisempää kulttuurikasvatusta. Esteettinen kasvatus on

linkittynyt 2000-luvulla vahvasti kokemuksiin ja elämyksiin, jolloin esteettisyydellä viitataan aistimiseen, vastaanottamiseen ja nauttimiseen. Esteettisyys-sanan alkuperä *aesthesis* johdattaa moniaistisuuden ja ylipäättään aistihavaintojen ensisijaisuuteen. (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki 2014, 26–28.) Lisäksi taidekasvatus luetaan osaksi yhteiskunnan harjoittamaa kulttuuripolitiikkaa, -hallintoa, ja -lainsäädäntöä. “Taidekasvatuksen käytäntöjä ovat kaikki, joissa opetetaan toimimaan taiteen menetelmin ja arvioidaan tämän toiminnan sattuvuutta ja tuloksia. Toiminta voi tapahtua taidelaitoksessa, koulussa, vapaassa sivistystyössä, harrastustoiminnassa tai missä tahansa koulutuksessa, jossa on keinoiksi valittu taiteen toimintatapoja.” (Varto 2011, 22.) Taidekasvatus ja sen käytännöt levittäytyvät postmodernin kulttuurin tapaan myös alueille, joilla ei ole aiemmin ollut taidekasvatusta, kuten hyvinvoinnin, markkinoinnin ja talouden aloille. Juha Varto kuvaa tästä olevan suurta hyötyä taidekasvatukselle, sillä näin toimimalla taidekasvatus voi osoittaa kestäväyytensä ja tarpeellisuutensa. Taidekasvatus säilyttää omat ominaisuutensa, mutta voi tukea myös täysin toisenlaisia yhteisiä tavoitteita ja luoda uutta ajattelua ja käytäntöjä esimerkiksi ihmisten hyvinvointia lisäävissä palveluissa. (emt. 23.)

2.1.1 Varhaisiän taidekasvatuksen osa-alueet ja tavoitteet

Leena Pantsu listaa musiikkikasvatuksen lisensiaatintutkielmassaan (2010) neljä varhaisiän taidekasvatuksen osa-aluetta sekä niiden tavoitteet. Musiikki, kuvallinen ilmaisu, liikeilmaisuus ja sanataide yhdistyvät monipuolisten työtapojen muodossa luoden taidekasvatuksellista prosessia. (Pantsu 2010, 13.) *Musiikkikasvatuksella* halutaan välittää musiikillisia taitoja, mutta musiikki on myös väylä lapsen mielikuvituksen ja luovuuden kehittymiselle ja luo pohjaa emotionaalisille kokemuksille, itseilmaisulle ja esteettiselle arvostukselle. Musiikki toimii myös vahvana vuorovaikutuksen välineenä. (emt. 15–16.) *Kuvallisessa ilmaisussa* esteettisyydellä viitataan havaintopohjaiseen kauneuden kokemukseen ja esteettisten kykyjen edistämiseen. Elinympäristö ja erityisesti luonto luovat vahvoja esteettisiä kokemuksia. Itse tekeminen ja leikin kautta asioihin tutustuminen edistävät lapsen luovuutta ja moniaistisuus eli usean aistin avulla samanaikaisesti saatu aistikokemus kehittää lapsen oppimista. (emt. 16.) Liikkumisella on merkittävä rooli lapsuudessa, sillä lapsi tekee havaintoja sekä itsestään että ympäristöstään oman kehonsa liikkeillä ja aistimuksilla. Liike on perustavanlaatuinen osa ihmisyyttä läpi elämän. *Liikeilmaisuus* taidekasvatuksen osana vahvistaa aistimusten, kehollisuuden ja tajunnan yhteyttä. (Anttila 1998,

86–87.) Liikunnallisen luovuuden kautta löytyy uusia liikkumisen tapoja, jotka synnyttävät ainutlaatuisia, moniaistisia elämyksiä. Nämä elämykset edistävät hyvinvointia mielihyvän, virkistymisen ja motivaation lisääntymisen muodossa. (Pantsu 2010, 18.) *Kielellisen ilmaisuuden* pohja luodaan jo varhaislapsuudessa vauvan ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Omien vanhempien kanssa luetut lorut ja sadut sekä musiikki ja kuvakirjat toimivat apuvälineinä lapsen kielelliselle kehitykselle. Lapsen tapa leikkiä kielellä ja esimerkiksi rytmitelevä runomuoto punovat sanataiteen luontevasti myös muihin taidekasvatuksen osa-alueisiin. (emt. 19–20.)

Taidekasvatuksen tavoite on innostaa taiteisiin ja sen parissa tapahtuvaan toimintaan ja ilmaisuun. Erityisesti lapsille suunnattu taidekasvatus on laaja-alaista, moniaistista ja toiminnallisuutta sisältävää toimintaa, joka usein puetaan leikin muotoon ja osaksi arjen toimintoja. Lapsi reagoi ympäristönsä virikkeisiin koko kehollaan ja saa taiteen kautta välineitä itsensä ilmaisemiseen. “Toiminnallisuutta korostavassa ja kokemuksiä tuottavassa työskentelyssä lapsi kokeilee, soveltaa, eläytyy, leikkii ja tarinoi” (Rusanen 2009, 51).

Taidepedagogiikka reflektoi taidekasvatuksen käytäntöjä ja tuo esille oman aikansa arvioitua tietoa taidosta ja taiteesta. Sille on ominaista kriittisen ja arvioivan asenteen kouluttaminen ja se pitää tärkeänä jatkuvaa uuden omaksumista. (Varto 2011, 26–31.) Taidepedagogiikka pitää sisällään sekä käytännön toimintaa että käytäntöjen tutkimista ja kehittämistä tiedon- ja tieteenalana (Anttila 2011, 7). Taide- ja kulttuurilaitokset tarjoavat nykyään lapsille paljon taidekasvatuksellisia palveluita, joissa on pedagogisia tavoitteita. Nämä ovat aikuisten lapsille tuottamaa kulttuuria, joka on toisaalta yleissivistävää, mutta toisaalta myös tuottaa erityisesti lapsille räätälöityjä, viihteellisiä kulttuuripalveluita. (Rissanen & Mustola 2017, 293–306.) Kasvattajalla on vapaus valita ja myös rajata tätä tarjontaa omien mieltymystensä ja arvojensa mukaisesti ja siten luoda omia pedagogisia linjauksia lapselleen.

2.1.2 Kuvallinen ilmaisu varhaiskasvatuksessa

Taidekasvatuksen pohja on kotikasvatuksessa, sillä kodissa opitut arvot, ajankäyttö ja aikuisen vaikutus heijastuvat vahvasti lapseen. Esimerkiksi kotona omaksutut asenteet taiteita ja kulttuuria kohtaan vaikuttavat usein pitkälle elämässä ja saattavat ohjata esimerkiksi lapsen harrastusvalintoja ja mielenkiinnon kohteita. Lähimmän aikuisen, useimmiten vanhemman, rooli

lapsen ensimmäisenä taidekasvattajana on tärkeä. (Pantsu 2010, 51.) Taidekasvattajat näkevät vanhemman olevan avainroolissa mahdollistamassa lapselleen tutustumisen eri taiteisiin. Vanhemman avoin asennoituminen taiteen käytäntöihin luo vahvaa pohjaa myös lapsen tuleville taidekokemuksille. Pantsu nostaa esille vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen vaikutuksen lapsen motivoimiseen. Lapseen voidaan vaikuttaa joko suorasti tai epäsuorasti. (emt. 52.) Epäsuoralla eli tiedostamattomalla vaikuttamisella tarkoitetaan sitä, että vanhempi vaikuttaa tahtomattaan lapseensa erilaisten roolien, asenteiden ja arvojen omaksumisen kautta. Suoralla vaikuttamisella viitataan esimerkiksi vanhemman pyrkimykseen opettaa tai vaikuttaa lapseen oman mallinsa kautta. “Lisäksi vanhemmat voivat olla suhteessa lapseensa joko mahdollistajia tai rajoittajia, tämäkin ilmenee joko suorasti, tiedostaen tai epäsuorasti, tiedostamatta.” (emt. 52.)

Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa on jatkuvaa tasapainoilua taidekasvatuksellisten tavoitteiden ja lapsen oman kiinnostuksen ja motivaation rajapinnoilla. Lasten taidekasvattajat Hakkola, Laitinen ja Ovaska-Airasmaa painottavat, että taidekasvatuksen tulee aina lähteä lapsesta itsestään ja olla lapsen omaehtoista toimintaa, mutta lasta ei ole hyvä jättää spontaaniksi itseopettajaksi. Ympäröivä kulttuuri ja sen virikkeiden määrä ja laatu ovat sattumanvaraisia, eivätkä välttämättä lapsen kehityksen kannalta suotuisia esimerkiksi median jatkuvan kuvavirran myötä. (Hakkola ym. 1991, 31.) Hakkola ym. korostavatkin onnistuneen ohjaamisen merkitystä lisäämässä lapsen motivaatiota kuvien tekemiseen sekä rikastuttamassa omaehtoista toimintaa. “Taidekasvatuksen merkitystä korostaa se, että vaikka osa lapsista kehittää itsekseen rikasta ja runsasta kuvallista ilmaisua, niin on paljon lapsia, jotka eivät tätä tee. Myös nämä lapset voivat innostua ja osoittaa huomattaviakin taitoja, kunhan aikuinen tarjoaa heille kiinnostavia, sopivia haasteita.” (Hakkola ym. 1991, 31.) He painottavat taidekasvatuksen olevan tärkeää kaikille lapsille, eikä vain erityistä lahjakkuutta osoittaville. Esimerkiksi kuvataiteen historiasta löytyy taiteilijoita, jotka ovat vasta aikuisuudessa valjastaneet käyttöön taiteelliset lahjakkuutensa. (Hakkola ym. 1991, 31.)

Rusanen ja Torkki nostavat esille amerikkalaisten taidekasvatuksen tutkijoiden, Michael Parsonsin ja Charles Bleikerin näkökulmia pienen lapsen kuvallisesta työskentelystä. Parsonsin mukaan lasten kyky nauttia visuaalisuudesta ja esteettisyydestä on ihmisen synnynnäinen ominaisuus, eikä siten vain kasvatuksen vaikutusta. Charles Bleiker kuvaa kehollisten liikeratojen olevan alkusysäyksiä taiteelliselle toiminnalle: esimerkiksi tahattomat raajojen liikuttelut

muodostavat visuaalisia liikeratoja, joiden toistuva ja riittävä näkeminen johtaa lapsen myös omaan toimintaan, tekemään jälkiä eli riimustelemaan myös paperille. (Rusanen & Torkki 2000, 44.) Pieni lapsi luo kokemuksistaan visuaalisia toteutuksia materiaalien ja välineiden kielellä, eli tuo sisäiset havaintonsa konkreettiseen muotoon. Alle 3-vuotiaiden silmän ja käden koordinaatio on vielä puutteellista, mutta kuvalliselle työskentelylle onkin luonteenomaista kokeileva, tutkiva ja aistimuksia tuottava ote. (emt. 45.) Liike on toiminnan kannalta keskeisintä, ja liikkeen tarkentuminen etenee pienen lapsen kehityksessä koko kehon liikkeestä käsivarren liikkeeseen ja edelleen ranteen ja sormien eriytymiseksi. Erilaiset liikehännät ja niiden muodot ja rytmit saavat aikaan erilaisia jälkiä, joita lapsi havainnoi ja kehittelee eteenpäin. (emt. 45.) Kokonaisvaltainen kehollisuus luo väylän ennen kaikkea itseilmaisulle, mutta myös itsensä ja toisten ymmärtämiselle sekä niistä kertomiselle uudella tavalla (Juntunen 2011, 62).

2.2 Varhaisiän musiikkikasvatus

Musiikilliset juuret luodaan jo varhaislapsuudessa, jolloin muodostuu lapsen ainutlaatuinen suhde musiikkiin. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tärkein tavoite onkin, että lapsessa syntyy rakkaus musiikkia kohtaan. Musiikki mahdollistaa uusien tietojen ja taitojen oppimisen lisäksi kokonaispersoonallisuuden kehityksen, sillä se vahvistaa muun muassa sosiaalisia taitoja, tunne-elämää sekä kehittää ajattelua. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1994, 9.) Luonnollisesti musiikin tuottamat, moninaiset hyvinvointivaikutukset eivät rajaudu pelkästään varhaisiin vuosiin, vaan ne luovat voimavaroja, jotka vaikuttavat läpi elämän.

Varhaisiän musiikkikasvatus alkaa jo sikiöaikana ja jatkuu koulutaipaleen alkuun asti. Odottavien vanhempien musiikillisessa valmennuksessa luodaan syntyvälle vauvalle musiikillista siltaa maailmaan sekä vahvistetaan vauvan ja vanhemman välistä suhdetta musiikin avulla. Eri-ikäisille lapsille suunnattuja musiikkileikkikouluryhmiä on tarjolla aina kouluikäisten (soitinvalmennus)ryhmiin asti. Varhaisiän musiikkikasvatukseen kuuluvat musiikkileikkikoulutoiminnan ohella kerhoissa, leikkipuistoissa ja päiväkodeissa tapahtuva musiikkikasvatus sekä lapsen kanssa kotona musisointi. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 64.)

Eri maissa musiikkikasvatuksen painopisteet poikkeavat toisistaan. Joissakin maissa opetuksessa korostetaan luovuuden kehittymistä, kun taas toisissa pidetään tärkeänä tiettyjen musiikillisten taitojen harjaantumista. Luovuuden, itseilmaisun, esteettisen ja emotionaalisen kokemisen painottaminen liittyvät lapsen persoonallisuuden kypsymisen tukemiseen, eivätkä puhtaasti musiikillisten perustaitojen kehittämiseen. (Hargreaves & North 2001, 227.) Suomalaisessa varhaisiän musiikkikasvatuksessa on jo pitkään arvostettu musiikkikasvattajien Émile Jaques-Dalcrozen, Carl Orffin ja Zoltán Kodály'n kehittämiä, toiminnallisia menetelmiä. Heidän painotuksensa opettamisessa eroavat yksinkertaistaen toisistaan siten, että Jaques-Dalcroze korostaa liikkumisen merkitystä, Orff aktiivista soittamista ja improvisointia ja Kodály laulun merkitystä. Menetelmiä yhdistävät kuitenkin seuraavat piirteet: kaikissa käytetään länsimaiseen musiikkiperinteeseen perustuvaa tonaalista sävelmateriaalia, korostetaan aktiivista musisointia ja toiminnallisuutta opetuksessa sekä valmennetaan vaiheittain improvisointiin. (Ahonen 2004, 169–170.) Muun muassa Ruokosen (2011) mukaan musiikkipedagogi Shin'ichi Suzuki on myös vaikuttanut merkittävästi suomalaisen varhaisiän musiikkikasvatuksen kehittämiseen. Suzuki korostaa musiikin kuuntelemisen ja yhteissoiton merkitystä ja on kehittänyt erityisesti varhaisen soitonopetuksen pedagogiikkaa (Ruokonen 2011, 127).

2.2.1 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat ja tavoitteet

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytettäviä työtapoja ovat laulaminen, liikkuminen, soittaminen, musiikin kuunteleminen ja luova ilmaisu (taideintegraatio), jolla tarkoitetaan esimerkiksi lorujen käyttämistä ja omaa kuvallista tekemistä (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 135–136, 306; Hongisto-Åberg ym. 1994, 87). Musiikkikasvattaja suunnittelee toimintaa ottaen huomioon lapsiryhmän ikä- ja taitotason. Systemaattisen musiikkikasvatuksen pohjana onkin lapsen eri kehitysvaiheiden tuntemus. Jokaisen lapsen kehitys etenee kuitenkin yksilöllisesti, ja varhaisiän musiikkikasvatuksen tehtävänä on tarjota virikkeitä niiden taitojen oppimiseen, jotka ovat lapsille ajankohtaisia heidän herkkyyuskautensa huomioiden. (Lindeberg-Piironen 1994, 48.)

Ensimmäisenä varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapana mainitsimme laulamisen. Musiikinopettaja Maisa Krokfors määrittelee laulamisen *ihmisen luonnollisen musiikin harrastamisen, kommunikaation ja tunteiden ilmaisemisen muodoksi* (Krokfors 2017, 143).

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa lähdetään liikkeelle ajatuksesta, että laulaminen on jokaisen ihmisen oikeus. Jokainen lapsi, joka oppii puhumaan, oppii myös laulamaan ja voi kokea iloa äänenkäytöstään. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa käytetään muun muassa erilaisia äänileikkejä, rentoutusharjoituksia sekä hienomotorisia harjoituksia. Laulaminen edistää kielen kehitystä, ja niin sanavarasto laajenee loruilun sekä sanoilla ja tavuilla leikkimisen kautta. (emt. 2017, 134–140.) Lapsia rohkaistaan luovaan ilmaisuun ja improvisointiin myös laulaessa. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa lähdetään ensin laulamaan melodisesti ja rytmisesti hyvin yksinkertaisia lauluja, jotta äänenkäyttö ja oman äänen kuuleminen harjaantuvat. Kysymys–vastaus- ja kaikuleikit ovat yleisiä, ja niissä voidaan opetella käyttämään ääntä eri tavoin, kuten kuiskaamalla ja imitoimalla eläinten ääntelyä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 135.)

Toinen varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapana on liikkuminen. Pieni lapsi oppii kokonaisvaltaisesti ja kehollisesti, joten liikkuminen musiikin mukaan on hänelle luontaista. Musiikkiliikunta kehittää rytmittäjää, liikunnallisia valmiuksia, keskittymistä ja kuuntelukykyä, reagointi- ja koordinaatiokykyä sekä kommunikointikykyä. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa musiikkiliikunta toteutetaan esimerkiksi erilaisten tanssien, pari- ja piirileikkien muodossa. Tällöin lapset ja vanhemmat voivat kehojensa avulla ilmaista tunteitaan ja erilaisia tunnelmia. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 136.) Musiikkiliikunnan avulla opitaan hahmottamaan musiikillisia peruselementtejä, kuten äänen kestoa ja taukoja, sävelkulkua, intervaleja ja sointuja, dynamiikan ja tempon vaihtelua, musiikin eri sävyjä ja muotorakenteita. Rytmikasvatus on merkittävä musiikkiliikunnan osa-alue: sen avulla harjaantuvat rytmiset perusasiat, jotka ovat musiikin lisäksi pohjana ihmisen arkielämässä toimimiselle. Rytmillä jäsentää kaikkea ihmisen toimintaa ja yksiköi vuorovaikutusta, tilaa ja aikaa. (Hongisto-Åberg ym. 1994, 156–157)

Kuten edellä mainitsimme, rytmikasvatus on tärkeä osa musiikkiliikuntaa. Lapsen rytmistä kehitystä edistetään varhaisiän musiikkikasvatuksessa myös soittamisen, lorujen ja runojen avulla. Rytmittäjä on tärkeä tekijä useiden taidollisten valmiuksien kehittymiselle, esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle (Hongisto-Åberg ym. 1994, 25). Varhaisiän musiikkikasvatuksessa soittaminen aloitetaan omaa kehoa hyödyntäen eli kehosoittimilla. Motoriset taidot ja rytmittäjä kehittyvät lapsen oman kehon kautta. Viikoittaisissa tapaamisissa, joita kutsutaan muskarituokioiksi, nimetään erilaisia soittimia ja harjoitellaan niiden soittamista

ryhmässä. Soittimet voidaan jakaa puiisiin (esimerkiksi rytmikapulat) ja metallisiin soittimiin (esimerkiksi kulkuset), melodia- (esimerkiksi laattasoittimet) ja kalvosoittimiin (esimerkiksi kehärummut) sekä muihin soittimiin (esimerkiksi hiekkaputki). (emt. 121–131.)

Neljäntenä työtapana mainitsimme kuuntelemisen. Musiikin kuunteleminen herkistää lapsen musiikillista vastaanottokykyä. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa tunnistetaan ja nimetään erilaisia ääniä, soittimia ja tuttuja lauluja. Ääntä voidaan tuottaa itse, kuunnella toisten tuottamaa ääntä tai musiikkia äänitteiltä. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa opetellaan reagoimaan myös äänen ja hiljaisuuden vaihteluun: kun musiikki taukoaa, pysähdytään kuuntelemaan hiljaisuutta. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 136.) Myös lapsen keskittymiskyky kehittyy kuuntelun taidon harjaantuessa. Aktiivinen kuuntelu voidaan jaotella luovaan, keskittyneeseen ja sisäiseen kuunteluun. Luovan kuuntelun keinoin ilmaistaan musiikin synnyttämiä tunteita ja mielikuvia liikkumisen, dramatisoinnin, tanssin, maalaamisen ja piirtämisen avulla. Keskittyneessä kuuntelussa poimitaan musiikista rytmin, tempon ja voimakkuuden vaihteluita. (Hongisto-Åberg ym. 1994, 93.) Sisäinen kuuntelu sen sijaan syntyy mielikuvan ja muistijäljen pohjalta ilman ulkoisia kuuloärsykeitä. Sisäistä kuuntelua ovat sisäisesti laulaminen, sävellysten kuuleminen mielessä sekä nuottikuvan lukeminen ja kuunteleminen ilman kuultavaa musiikkia. (emt. 93.)

Viides varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapana on muu luova ilmaisu. Luovan ilmaisun avulla taiteen eri osa-alueita voidaan yhdistää musiikkikasvatukseen. Esimerkiksi kuvataidetta, sanataidetta ja draamaa yhdistetään musiikkiin, jolloin työtavat kytkeytyvät toisiinsa synnyttäen moniaistisia elämyksiä. Ruokonen (2017, 305) kertoo, että taiteidenvälisyys on perinteisesti ollut osa suomalaista varhaisiän musiikkikasvatusta tarjoten kokonaisvaltaisen näkökulman musiikinopetukseen. Hän kuvaa, kuinka lapsen tapaan tutkia maailmaa kuuluvat ihmettely, mielikuvitus ja leikki. Taiteen parissa lapselle prosessi on yhtä arvokas kuin lopputulos. (emt. 305.) Lapsen työskentelyprosessin merkityksen ymmärtäminen onkin tärkeä tekijä, joka lapsen kasvattajien olisi hyvä sisäistää.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2017) on esitetty tavoitteet varhaisiän musiikkikasvatukselle seuraavasti: “Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on lapsen luovuuden, musiikillisten valmiuksien ja itsetunnon kehittäminen. Myönteiset musiikilliset elämykset muodostavat pohjan hyvälle musiikkisuhteelle ja

myöhemmille musiikkiopinnoille. Leikinomaisella toiminnalla edistetään lapsen ryhmässä toimimisen taitoja ja oppimisvalmiuksia. Kokemuksia ja elämyksiä vahvistetaan ottamalla toiminnassa huomioon oppimisen moniaistisuus ja muiden taiteenalojen tarjoamat mahdollisuudet.” (Opetushallitus 2017, 41.)

Opetussuunnitelman perusteissa nostetaan esiin elämyksellisyys ja lapselle mielekäs tapa oppia leikin kautta. Monipuolisesti työtapoja integroimalla mahdollistetaan kokonaisvaltaisten, musiikillisten elämysten kokeminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 42–43) kuvataan tarkemmin, että varhaiskasvatuksen kontekstissa musiikillisen ilmaisemisen avulla pyritään vahvistamaan lapsen suhdetta musiikkiin sekä tuottamaan musiikillisiä kokemuksia ohjaten lasta elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön tarkasteluun. Leikin avulla kehittyy lapsen kyky hahmottaa kuulemansa musiikin ominaisuuksia: äänen kestoa ja tasoa, sointiväriä ja voimakkuutta. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti kaikkia varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja: pieni lapsi oppii amodaalisesti eli kokonaisvaltaisesti kaikkia aistejaan käyttäen, joten toiminnan on tärkeää tarjota virikkeitä kaikille aisteille. Lasta myös rohkaistaan luovaan itsensä ilmaisuun sekä ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksiaan ja tunteitaan toisille. (emt. 42–43.)

2.2.2 Taideaineiden integrointi taidekasvatuksessa

Jokaisella taideaineella on oma paikkansa taidekasvatuksen kokonaisuudessa. Niitä yhdistämällä taiteiden väliset rajat hälvenevät ja ne tuovat kukin jotain omalaatuista taiteelliseen kokemukseen ja ilmaisuun. Taideaineita yhdistellään osin huomaamatta, osin tietoisesti. Esimerkiksi varhaiskasvattajat yhdistävät tiedostamattaan musiikkia ja muita taiteen elementtejä sekä opetuksessa että perushoidossa. Integrointi johtaa laaja-alaiseen oppimiseen. Samaa opittavaa aihetta voidaan lähestyä eri tavoin, vaikkapa musiikin, maalaamisen ja liikunnan avulla, jolloin oppiminen on kokonaisvaltaista ja moniaistista. Pienen lapsen oppimisessa keskeisiä ovat omakohtaiset kokemukset ja elämykset sekä mahdollisuus tehdä niistä omakohtaisia tulkintoja. (Ruismäki 1998, 37–41.)

Integrointi on monitahoinen käsite. Yleisesti se tarkoittaa jonkin asian liittämistä johonkin toiseen (Ruokonen 2017, 307; Puurula 1998, 13–15). Sana integraatio pohjautuu latinankielen sanaan

integratio, joka kuvaa eheyttämistä. Tällä tarkoitetaan yhtenäisen kokonaisuuden muodostamista yhdistämällä, liittämällä yhteen ja yhtenäistämällä. Integrointi-käsite viittaa myös sulauttamiseen, lomittumiseen ja kokonaisuuden muodostumiseen. Integroiva tarkoittaa kokonaisuuteen olennaisesti kuuluvaa. Integroida -verbi tarkoittaa yleisesti erilaisten toimintojen liittämistä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. (Ruismäki 1998, 30.) Puurula (1998, 13) kertoo, että integrointi tähtää opetuksen eheyttämiseen. Vaikka niin voidaan ajatella, integrointi ja eheyttäminen eivät ole toistensa synonyymejä. Integrointi tarkoittaa opettavien asioiden yhdistämistä suuremmaksi kokonaisuudeksi, mutta on merkitykseltään laajempi kuin eheyttäminen. Eheyttämisellä tarkoitetaan luontevien kokonaisuuksien opettamista siten, että oppilasta tuetaan kasvamaan eheäksi ja itsenäisesti ajattelevaksi. Puurulan mielestä (1998, 26) on olennaista huomioida integraatio-termiä käytettäessä, viitataan taideaineiden ja muiden aineiden väliseen integrointiin vai niiden keskinäiseen integrointiin.

Puurulan (2000, 89) mukaan kasvuympäristöllä on tärkeä rooli lapsen taiteellisen kehityksen tukemisessa. Ihanteellista on, kun taidekasvatus yhdistetään arkipäivän tilanteisiin. Toiseksi hän korostaa musiikin ja liikkeen yhdistämistä toisiinsa, esimerkiksi musiikin kuuntelun liittämistä äidin sylissä tanssimiseen. Hän kuvaa taidekasvatuksen integroinnin tapoja varhaiskasvatuksessa kolmivaiheisena prosessina (emt. 89.). Ensimmäinen integrointitaso toteutuu arjen perushoitotilanteissa. Se on primääriä integrointia, joka liittyy useisiin vuorovaikutustilanteisiin, kuten lepohetkiin, pukemiseen, ruokailuihin tai leikkimiseen (Ruokonen 2017, 309–310.). Tuttujen laulujen ja lorujen toistaminen luovat lapselle turvallisuudentunteen ja iloa tuottavia oppimiskokemuksia. Toisen tason musiikillinen integrointi on lapsilähtöistä: lasta rohkaistaan entistä monipuolisempaan musiikilliseen toimintaan ja omaehtoiseen ilmaisuun. (emt. 310.) Kolmannen tason integroinnista on kysymys, kun ammattikasvattaja integroi taiteita, esimerkiksi musiikkia ja kuvallista ilmaisua, tietoisesti ja tavoitteellisesti taidepedagogisissa tuokioissa. Mallia voidaan soveltaa musiikkikasvatukseen, ja siihen on lisätty myös neljäs taso, joka pitää sisällään opetussuunnitelmallisen integroinnin musiikkikasvatuksessa. Tällöin musiikkileikkikoulun opetussuunnitelmaan tai päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan merkitään integraatio ja eheyttävä oppimaan oppiminen. (Ruokonen 2017, 309–310.).

2.2.3 Musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toimintamalli

Pantsun muodostama, musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toimintamalli (2010) pohjautuu musiikkikasvatuksen työtapoihin (ks. luku 2.2.1). Integroidulla taidekasvatuksella Pantsu tarkoittaa kyseisten taideaineiden integrointia eli niiden yhdistämistä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Integroinnin avulla voidaan tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja aktiivista roolia oppijana (Pantsu 2010, 7; Puurula 1998, 13–15). Pantsu (2010, 133) esittää, että vauvaperheiden ryhmämuotoisessa toiminnassa monitaiteellinen lähestymistapa on havaittu hyväksi *vauvan kokonaisvaltaisen ja moniaistisen havaitsemisen sekä oppimisen kannalta*. Musiikki on Pantsun näkemyksen mukaan kuitenkin pohjana muille taideaineille, koska siihen on luonnollista yhdistää muita taidekasvatuksellisia työtapoja. Pantsun tutkimuksessa taideaineet kietoutuvat yhteen, mutta hänen mukaansa musiikki nousee toiminnassa merkittävimmäksi. (emt. 133.)

Tutkimuksessa (2010) toiminnalle muodostui viisi tavoitekategoriaa, joiden määrittelyn lähtökohtana Pantsu käytti esiopetukselle tyypillistä prosessitavoitemallia. Malli painottaa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemista. Tavoitekategoriat ovat vauvan kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen, vauvan musiikillisen ja taiteellisen kehityksen tukeminen, positiivisten esteettisten kokemusten ja elämysten tuottaminen, vauva–vanhempi-vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnallisuuden tukeminen sekä vanhempien motivoiminen ja rohkaiseminen taiteisiin. (Pantsu 2010, 120.)

Pantsu (2010, 128–129) korostaa merkittävimpänä tekijänä vauvaperheiden monitaiteellisessa toiminnassa vauvan ja vanhemman yhdessä kokemien, positiivisten esteettisten kokemusten ja elämysten tuottamista. Nämä kokemukset ja elämykset ovat rakentamassa pohjaa vauvan persoonallisuuden kypsymiselle ja musiikilliselle ja taiteelliselle kehitykselle. Positiiviset kokemukset ja elämykset herättävät lapsessa Pantsun (2010, 136) mukaan luonnostaan *kiinnostuksen ja rakkauden taiteita ja ilmaisua kohtaan*, mistä voi parhaimmillaan muodostua merkittävä voimavara koko elämän ajaksi. Pantsu kuvaa, että taideaineisiin liittyvien kykyjen kehityksen ja onnistumiskokemusten myötä lapsi kokee henkistä mielihyvää, joka taas vahvistaa myönteisten elämysten kehää (emt. 136). Toiseksi keskeiseksi tavoitteeksi nousi Pantsun tutkimuksessa vauva–vanhempi-vuorovaikutuksen sekä yhteistoiminnallisuuden tukeminen. Toimimalla yhdessä sekä jakamalla positiivisia kokemuksia ja elämyksiä luodaan perusta vauvan turvallisuudentunteen kokemiselle ja oman minän sekä maailmankuvan muotoutumiselle. Siksi

Pantsu korostaakin, että vauvaperheiden monitaiteellisen toiminnan onnistumisen edellytys on vanhempien motivoiminen ja rohkaiseminen taiteisiin. (emt. 135–136.)

Pantsu on muodostanut kaksi vauvaperheille suunnattua, musiikkiin integroidun taidekasvatuksen praktista mallia, jotka olivat myös hänen laadullisen toimintatutkimuksensa päätuloksia. Praktisissa malleissa hän korostaa vauvan ja vanhemman päivittäistä yhdessäoloa, johon kuuluu myös varhaista musiikillista ja taiteellista vuorovaikutusta. Pantsu kuvaa tätä taidekasvatuksen perustaksi, koska esteettiset elämykset syntyvät päivittäin arjen keskellä. Praktisen mallin n:o 1 merkittävin ydinajatus, *Taide on elämän keskellä – hyvinvointia ja luovaa voimaa musiikista ja muista taiteista* – perustuu John Deweyn holistiseen ja toiminnalliseen käsitykseen kokemuksista (Pantsu 2010, 135). Pantsu kuvaa tätä kirjoittamalla, että hänen mielestään jokaisella lapsella kuuluisi olla mahdollisuus taiteellisiin ja moniaistisiin kokemuksiin. Näiden kokemusten myötä lapsi pääsee tutustumaan kulttuurinsa taiteeseen ja omaksuu sen. (emt. 135.) Pantsu korostaa kotiympäristön ja vanhempien ratkaisevaa merkitystä lapsen positiivisten taiteeseen liittyvien kokemusten mahdollistajina ja musiikki- ja taidekasvatuksen perustana (emt. 8–9.) Hän myös painottaa, että jokaiselle lapselle tulisi suoda mahdollisuus taiteellisen elämyksen tarjoamaan iloon ja kokemukseen (emt. 137). Musiikkiin integroidun taidekasvatuksen tärkein tavoite onkin herättää lapsessa rakkaus taiteita ja taidetoimintaa sekä itseilmaisua kohtaan. Toiminta muodostuu ryhmäopetuksesta, workshoppeista, esityksistä sekä musiikin ja tanssin integroimisesta. (emt. 137.) Viisi tavoitekategoriaa (ks. luku 2.2.3) ovat perusta praktiselle mallille n:o 1. Musiikkiin integroidun taidekasvatuksen avulla halutaan antaa lapselle työkaluja maailmankuvan ja oman minäkuvan rakentumiselle (emt. 137.)

Praktisen mallin n:o 2 perustana on praktinen malli n:o 1. Praktisessa mallissa n:o 2 Pantsu soveltaa Puurulan käsitteitä taidekasvatuksen integroinnista varhaiskasvatuksessa, jota olemme käsitelleet luvussa 2.1.2. Pantsun (2010, 143) kehittämän musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toisessa praktisessa mallissa kuvataan vauvaiässä ikävaiheittain etenevä integrointi. Prenataalisessa eli raskauden aikaisessa musiikillisen orientaation vaiheessa musiikillista tietoa ja ohjausta integroidaan osaksi odotusaikaa raskauden puolivälistä lähtien. Seuraavassa primaarin integroinnin vaiheessa vastasyntynyt tutustuu musiikkiin ja muihin taiteisiin kotiympäristössään arkisissa tilanteissa kolmen kuukauden ikäiseksi asti. Pantsun (emt. 141–142) mielestä primaarilla integroinnilla on tärkein rooli vauvojen taidekasvatuksessa. Hän

pitää olennaisena, että taideaineet liitetään kotona arjen toimintoihin. Muun muassa laulujen, lorujen, kuvakirjojen ja tanssien luonteva hyödyntäminen virkistää vauva-arkea. Primaaria integroinnin vaihetta seuraa pedagogisen ryhmätoiminnan ja primaarin integroinnin vaihe 3–12 kuukauden iässä, josta 8–12 kuukauden ikäisenä puhutaan toisen asteen integroinnista. Pansu pitää merkittävimpänä omassa praktisessa mallissaan tätä kolmatta vaihetta, jossa on yhdistetty primaarin sekä pedagogisen integroinnin vaiheet vauvan ollessa noin 3–12 kuukauden ikäinen (emt. 141.) Monitaiteellinen pedagoginen ryhmässä tapahtuva toiminta rikastuttaa kotiympäristössä tapahtuvaa musiikki- ja taidekasvatusta erinomaisesti. Säännöllinen, viikoittainen ryhmätoiminta tukeekin vanhempien kasvatustehtävää tarjoten uusia taitoja ja ideoita kotona sovellettaviksi. Praktisen malli n:o 2:n yhdeksi keskeiseksi perustaksi Pansu nostaa kokemuksellisen oppimisen. Hän korostaa vauvojen ja vanhempien ryhmätoiminnan kautta saamia positiivisia kokemuksia, ja näin ollen elämyksellistä oppimista (emt. 138.) Tutkimuksensa pohjalta Pansu (emt. 135–136) esittää, että perheen yhteinen taideharrastus – musiikkiin integroitu taidekasvatus pedagogisena ryhmätoimintana tai vauvaperheille kohdennettuina esityksinä tukee perheiden hyvinvointia.

2.3 Museot elämyksellisinä toimintaympäristöinä

Museot ovat viime vuosikymmeninä nousseet aiempaa suosittumiksi ajanviettopaikoiksi ja niiden käyttäjiä löytyy kaikista ikäluokista. Länsimaissa ihmisten kulutustottumukset ovat siirtyneet perinteisistä konkreettisista tavaroista ja tuotteista elämyksiin ja palveluihin. Tämä muutos on näkynyt myös taide- ja kulttuurialan palveluiden yleistymisessä. Esimerkiksi Suomessa Museoliiton lanseeraama ja omistama Museokortti on osaltaan madaltanut kävijöiden kynnystä tutustua museokenttään laajemmin ja monipuolisemmin. Myös vauvaperheille on alettu tarjota erilaisia toiminnallisia palveluita ja tuoda esimerkiksi taidemuseoissa taide tutuksi ja helpommin lähestyttäväksi jo pienestä pitäen. Soiva vauvojen värikylpy -tuokiot ovat luontevia esimerkkejä siitä, kuinka elämyksellisyyden ja elämystalouden logiikka on omaksuttu talouden kentältä myös kulttuurin kentän omaksi toimintatavaksi. Tuokiot ovatkin saaneet suurta suosiota vauvaperheiden keskuudessa. Elämystuotteiksi rinnastaessa nekin sisältävät elämysten mahdollistamiselle olennaisia elementtejä. Moniaistisuus toteutuu työpajoissa erityisesti tarjoamalla useille aisteille runsaasti virikkeitä. Työpajat rikastuttavat tavallisesta arjesta

poikkeavaa toimintaa. (Tarssanen & Kylänen 2007, 115–116.) Myös ryhmätoimintaan kiinteästi liittyvä yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyyden korostaminen toteutuvat työpajoissa elämystuotteelle tärkeässä elementissä eli vuorovaikutuksessa (emt. 116). Taidemuseo on ympäristönä myös erityisen virikkeellinen visuaalisine elementteineen ja erityisesti ääntä, kuvaa ja kosketusaistia hyödyntävät näyttelyt ovatkin vauvaperheille mielenkiintoisia yhdessä ihmettelyn paikkoja. Elämyksellisuuden näkökulmat ovatkin erityisesti museoissa ajankohtaisia juuri katsojakokemuksen elävöittämisen kannalta. (Robbins 2016, 137.)

Elämyksellisuuden korostaminen ei kuitenkaan istu aina aivan ongelmattomasti museokontekstiin, sillä sen on toisinaan katsottu olevan uhkana museoiden perustehtävälle. Kansainvälinen museoneuvosto ICOM:in (International Council of Museums) määritelmä museosta on seuraava: “Museo on pysyvä, taloudellista hyötyä tavoittelematon, yhteiskuntaa ja sen kehitystä palveleva laitos, joka on avoinna yleisölle ja joka tutkimusta ja opetusta edistääkseen ja mielihyvää tuottaakseen hankkii, säilyttää, tutkii, käyttää tiedonvälitykseen ja pitää näytteillä aineellisia ja aineettomia todisteita ihmisestä ja hänen ympäristöstään” (ICOM Statutes, Article 2: definitions). Elämyksellisyys nähdään kuitenkin yleisön piirissä tärkeänä museoiden elementtinä. Vuonna 2011 Suomen museoliitto toteutti valtakunnallisen kävijätutkimuksen museomielikuvista (Suomen museoliitto 2011). Facebookin kautta tehdyn verkkohaastattelun tavoitteena oli saada selville ihmisten käsityksiä museoista ja siitä, mitkä asiat heidän mielestään ovat museoissa tärkeitä. Tuloksiksi saatiin 12 teemaa: oppiminen, historia, elämyksellisyys, ymmärtäminen, säilyttäminen ja tallentaminen, taide ja kulttuuri, näyttelyt, saavutettavuus ja palvelu, matkailukohde, vapaa-ajanvietto, rauhoittuminen sekä esillepano. Elämyksellisuuden taso lisää myös museokokemuksen kokonaisvaltaisuutta, jonka Museoliiton pääsihteeri Kimmo Levä kuvaa yhdeksi museoiden tärkeimmäksi nykypäivän tavoitteeksi (Riitaho 2018). Esimerkiksi pelkkä taideteos itsessään ei enää riitä monelle, vaan sen ympärille halutaan oheistoimintaa kahviloineen, museokauppoineen tai vaikkapa virtuaalisen todellisuuden lisäelementteineen. Levän mukaan erityisesti “nuoremmalle kohderyhmälle taiteen on oltava monikerroksisempaa”. Myös tutkijoiden taholla käyty kriittinen museokeskustelu on tuonut museoiden merkitystä osaksi kaupunki- ja vapaa-ajan kulttuuria (Linko 1998, 39).

Jyväskylän taidemuseolla oli alkuvuodesta 2018 *Jyväskylän taiteilijaseura juhlatuulella* -näyttely (16.12.2017–4.3.2018), joka oli samalla Jyväskylän taiteilijaseuran vuosinäyttely. Mukana oli

teoksia lukuisilta taiteilijoilta, toteutettuina monin eri tekniikoin ja menetelmin. Soiva vauvojen värikylpy -kierroksilla hyödynnettiin taidemuseon näyttelyä niin, että useimpiin pajoihin sisällytettiin myös näyttelykierros toiminnallisten elementtien kera. Tuokiot aloitettiin aulassa yleensä yhdessä tutustumisella ja alkulaululla, jossa jokainen osallistuja huomioitiin henkilökohtaisesti. Sitten siirryttiin peremmälle näyttelysaleihin ja saatettiin pysähtyä teosten äärelle katsomaan tarkemmin värejä ja muotoja, lausumaan loru tai laulamaan, ja näin yhdistettiin yhdessä tutkimiseen myös ääntä ja liikettä. Työpajassa tutkittiin yhdessä erilaisia materiaaleja ja tekstuureja, jotka liittyivät kulloiseenkin tuokion teemaan. Vauvat pääsivät konkreettisesti kosketelemaan muun muassa erilaisia kankaita sekä kovia ja pehmeitä esineitä. Yhdessä kuunneltiin erilaisista äänilähteistä kuuluvia ääniä. Ohjaajat ja vanhemmat käyttivät myös erilaisia soittimia laulujen aikana. Maalaus-pajassa luonnonväreihin tutustuttiin yksi kerrallaan, rauhassa tutustuen ja kosketellen. Luonnonvärit olivat myös turvallisia maistaa, kuten useat vauvat tekivätkin. Tuokiot tarjosivat näin ollen moniaistisia kokemuksia osallistujilleen.

2.4 Vauvojen värikylpy™ ja Soiva vauvojen värikylpy

Vauvojen värikylpy™ on vauvaperheille suunnattu työpaja. Se on kehitetty 2000-luvun alkuvuosina Porin lastenkulttuurikeskuksessa ja sen toimintaideasta ja kehittämisestä vastaa TaT Päivi Setälä, joka työskentelee Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkoston johtajana. Värikylpy-toimintaa alettiin kehitellä, kun huomattiin, että lähes kaikki kuvataiteellinen toiminta on suunnattu vain yli 3-vuotiaille lapsille. Vauvaperheille ei ollut Suomessa tarjolla visuaalista työskentelyä tarjoavaa toimintaa. Porin taidemuseossa järjestettiin vuonna 2003 ensimmäiset Vauvojen värikylpy -työpajat ja Porin lastenkulttuurikeskuksen kautta toiminta on saanut suosiota sekä Suomessa että ulkomailla.

Vauvojen värikylvyn keskeiset toimintaperiaatteet ovat *moniaistinen kokemuksellisuus, elämyksellisyys, vuorovaikutuksellinen työskentely, hetkessä oleminen ja toimijalähtöisyys* (Setälä 2011, 14–17). Työpajassa väreihin ja materiaaleihin tutustutaan kokonaisvaltaisen kehollisesti ja moniaistisesti. Vauvan kehon liike tuottaa visuaalista jälkeä paperille ja kokonaisuuteen yhdistyy myös tuoksua, makuja, ääniä ja eri materiaalien tuntemuksia. Pienetkin asiat voivat tuottaa

vauvalle suuria elämyksiä aistikokemusten myötä. Hetkessä oleminen viittaa erityisesti vanhemman rooliin vauvansa rohkaisijana ja havaitsemisen ohjaajana. Materiaaleihin ja väreihin tutustutaan aikaa käyttäen ja vanhempia ohjeistetaan läsnäolevaan tutkimiseen pysähtymällä ja aistimalla vauvojen kokemuksia tilanteesta. Syntyvä visuaalinen ilmaisu on ennen kaikkea hetkessä olemista, ei suorituskeskeistä kuvan tekemistä. (Setälä 2011, 14–25.)

Vanhemman ja vauvan välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on yksi toiminnan lähtökohta. Yhdessä tekeminen tuottaa ilon, onnistumisen ja nautinnon kokemuksia ja siksi aikuisen rohkaiseva ja aktiivinen osallistuminen toimintaan on tärkeää. Vuorovaikutuksellisuus laajenee ryhmässä vauva–vanhempi-parista myös toisiin ryhmässä oleviin ja vauvat kommunikoivat myös keskenään seuraten toistensa toimintaa. Ohjaajat suunnittelevat työpajojen toiminnan etukäteen, mutta itse tuokiot etenevät vauvojen ehdoilla. Vauvojen kiinnostus ja voimavarat vaihtelevat, eikä työskentelyyn ole olemassa vain yhdenlaista ja oikeaa tapaa. Toiminta etenee yhteisenä ja aktiivisena ilmaisuna, tutkien ja ihmetellen. (Setälä 2011, 14–25.) Työpajoissa korostetaan turvallisuutta vauvalle monipuolisesti sopivissa materiaaleissa, työpajatilan ja toiminnan turvallisissa puitteissa sekä kokonaisvaltaisen turvallisuudentunteen luomisessa kaikille pajaan osallistuville. Käytettävät materiaalit ovat puhtaita, myrkyttömiä ja mahdollisimman luonnonmukaisia, jotta vauvat voivat vapaasti kosketella, haistella ja maistella niitä ja kehonsa liikkeillä saada aikaan erilaisia jälkiä paperille. (emt. 14–25.)

Kuten edellä olemme kuvanneet, vauvaperheille tarjotaan monitaiteellista toimintaa nykyään erilaisissa toimintaympäristöissä. Pienten lasten moniaistinen kokeminen ja oppiminen otetaan huomioon taideaineita vahvasti integroimalla. Tutkimassamme Soiva vauvojen värikylpy -tuokiossa integroitiin luontevasti useita taiteen elementtejä. Ohjaajat Leena Pantsu ja Hannele Torniainen liittivät luontevasti luonnonväreillä maalaamiseen loruja sekä musiikillisiä elementtejä kuten laulamista, soittamista ja musiikin kuuntelemista. Soiva vauvojen värikylpy on Leena Pantsun kehittämä sovellus, joka pohjautuu Vauvojen värikylpy -metodiin sekä hänen laatimaansa musiikkiin integroidun taidekasvatuksen toimintamalliin. Toimintamalli on hänen mukaansa mainio erityisesti vauvoille ja taaperoille, jotka tutustuvat ympäristöönsä ja kokevat asioita moniaistisesti. Soiva vauvojen värikylpy -tuokioissa hyödynnetään runsaasti lauluja, loruja ja musiikkia. Tuokioita on järjestetty vuodesta 2014 alkaen sekä Jyväskylän taidemuseolla että Jyväskylän ammattikorkeakoulun Muskaristudiossa. Pantsu on myös käynyt esittelemässä

menetelmää Tallinnassa ja Vlnassa. (L. Pantsu, henkilökohtainen tiedonanto 13.2.2019.) Jyväskylässä on aiemminkin tarjottu vauvaperheille monitaiteellista toimintaa, muun muassa Muskaristudiossa vuodesta 2005 lähtien, jolloin alkoi musiikinopettajan ja tanssinopettajan yhteistyönä toteutettu Tanssivauvat -toiminta. Myöhemmin toimintaa laajennettiin leikki-ikäisten lasten musiikkia, tanssia ja kuvataidetta yhdistäväksi ryhmäksi, jossa on mukana myös kuvataiteen opettaja. Lisäksi vauva- ja lapsiperheille on järjestetty lyhytkestoisia, monitaiteellisia työpajoja. (Suomalainen Musiikkikampus 2018.)

3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS OSANA TAIDEKASVATUSTA

3.1 Näkökulmia varhaiseen vuorovaikutukseen

Tässä luvussa käsittelemme varhaista vuorovaikutusta lapsen perustarpeiden ja vuorovaikutuksen osatekijöiden pohjalta. Pohdimme ja vertaamme myös vuorovaikutusta Daniel N. Sternin ja Rainer Mühlhoffin näkökulmien pohjalta sekä avaamme hieman vauvan kokemisen tapaa amodaalisuuden käsitteen avulla. Seuraavaksi perehdymme vauvan musiikilliseen kehitykseen ensimmäisen ikävuoden aikana sekä lopuksi käsittelemme kommunikatiivista musikaalisuutta.

Siirtymä vanhemmuuteen on yksi aikuisiän keskeisistä kehityshaasteista. Osalle tämä siirtymä on luonnollinen, osa taas kokee sen hyvin haasteelliseksi. Muun muassa useat persoonallisuuteen, omaan lapsuuteen ja kokemushistoriaan liittyvät tekijät vaikuttavat vanhemmaksi kasvamiseen. Erityisesti naiset kokevat siirtymän vanhemmuuteen tapahtuvan usean vaiheen kautta. Näihin vaiheisiin sisältyy erilaisia biologisia, psykologisia ja sosiaalisia prosesseja. Vanhemmuus on uusi rooli ja tehtävä, joka on tullut jäädäkseen. Vanhemmaksi tuleminen ja kasvaminen onkin kehitystehtävä, joka tarjoaa uusia merkityksiä ja haasteita ihmisen elämään. Keskeistä on, ettei kyse ole vain yksipuolisesta vaikuttamisesta, vaan vanhemmuus on kaksisuuntainen prosessi, jossa vauva ja vanhempi vaikuttavat toisiinsa. Jokaiselle vauvalle ja vanhemmalle muodostuu omalaatuinen vuorovaikutussuhde, johon vaikuttavat muun muassa molempien temperamentit. Suhde kehittyy lapsen kasvaessa ja käydessä läpi erilaisia kehitysvaiheita. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 24, 103.)

Vuorovaikutus on vastavuoroista kommunikaatiota, jossa eleet, ilmeet, äänen painotukset, kosketukset, katseet, ääntely ja sanat luovat merkityksiä (Väestöliitto, 2018). Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan lapsen ja hoitajan, usein äidin tai isän, vuorovaikutusta kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana (Nurmiranta ym. 2009, 46). Vauvalla on syntymästään lähtien tarve olla vuorovaikutuksessa: vauvan aistit ovat erityisen virittyneet vuorovaikutustilanteiden havainnointiin, joten pienet aivot lähtevät muovautumaan ensisijaisesti ensimmäisten ihmissuhdekokemusten avulla (Tamminen 2004, 22). Varhainen vuorovaikutus muotoutuu arjen

keskellä, kun vauva ja vanhempi tekevät konkreettisia toimintoja yhdessä: muun muassa vaippojen vaihtoa, nukuttamista, kylpemistä, leikkimistä ja syöttämistä. Vuorovaikutuksessa on pysyvyyttä ja jatkuvuutta, joka luo turvaa vauvalle ja josta hiljalleen muodostuu kiintymyssuhde, joka kantaa läpi elämän. (emt. 46.) Robert Emde (1985) on määritellyt lapsen seitsemän perustarvetta, joita ovat vastavuoroinen kiintymyssuhde, hoiva, turva, tunteiden jakaminen, oppiminen, leikki ja kontrolli. (Tamminen 2004, 74–101.) Käsittelemme seuraavaksi syvemmin näitä lapsen perustarpeita, jotka ovat yhteisiä sukupolvelta toiselle.

Kiintymyssuhde vaikuttaa paljon vuorovaikutuksen laatuun vauvan ja vanhemman välillä. Psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlby on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian, jonka mukaan vauvalla on biologinen tarve kiintymyssuhteeseen. Kiintymyssuhdeteoria kuvailee vuorovaikutuksen prosesseja, joissa lapsen itsesääteily kehittyy vanhemman avulla. Lapsi oppii kiintymyssuhteen avulla säätelemään sisäistä kokemusmaailmaansa, tarpeitaan ja tunteitaan. (Nurmiranta ym. 2009, 48.) Vastavuoroinen kiintymyssuhde muodostuu raskausaikana ja vauvan ensimmäisinä elinkuukausina. Vauva kiinnittyy vanhempaansa saadakseen turvaa ja ravintoa, ja hyvästä hoivasta seuraa myös kiintyminen vanhempaan tunnetasolla. Vanhemman kiintymyksen osoituksena on voimakas tunneside sekä hoivaamisen halu vauvaa kohtaan. (Nurmi ym. 2014, 35.)

Bowlbyn mukaan erilaiset kiintymyssuhteet muodostavat aivoihin erilaisia muistijärjestelmiä. Kokemukset vuorovaikutuksesta muokkaavat vauvan aivoja ja kykyä käsitellä ympäristön virikkeitä. Vuorovaikutuksen tarkoituksena on on auttaa lasta muodostamaan minäkuvaa itsestään: millainen hän on, mitä hän tuntee ja mitä ympäröivät ihmiset ajattelevat hänestä. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 87.) Vanhempi, joka vastaa vauvan viesteihin sensitiivisesti ja johdonmukaisesti, opettaa vauvaa tunnistamaan tämän omia tunteita ja tarpeita. Vauva kokee tällöin, että on hyväksyttävää viestittää toisille kokemuksistaan. Tällä on suuri vaikutus vauvan itsetunnon ja tunnesäätelyn kehityksen kannalta. (Lyytinen, Eklund & Laakso 2008, 61.) Vauvan ja vanhemman välinen vuorovaikutus tarjoaa emotionaalista eli tunnepohjaista tukea sekä stimuloi vauvan aivoja ja vaikuttaa merkittävästi kognitiiviseen kehitykseen (emt. 63).

Vauvan ensimmäisinä kuukausina vuorovaikutuksen tärkeä osa on vastavuoroisuus vuoropuheluissa vanhemman kanssa. Kun vanhempi aistii ja jäljittelee vauvan ilmeitä ja ääntelyä, muodostuu vuorovaikutusketjuja, joissa vauva alkaa imitoida vanhempansa toimintaa. Näin ollen vauvasta tulee jo varhain aktiivinen osapuoli vuorovaikutuksessa: hän tekee tulkintoja ja hänellä on odotuksia vanhempansa käytöksestä. (Lyytinen, Eklund & Laakso 2008, 60.) Ensin vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välillä perustuu ennen kaikkea kosketus- ja näköhavaintoon, erityisesti silloin kun vanhempi hoitaa vauvaa. Muutaman kuukauden ikäisenä vauva alkaa hymyjen ja ääntelyn avulla ilmaista läheisyyden tarpeensa. Vauva reagoi hymyillä nähtyään vanhempansa kasvot, mikä lisää entisestään vastavuoroisuutta kommunikaatiossa. (Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila & Nurmi 2014, 34.)

Pienen vauvan ja vanhemman välinen sosiaalinen suhde perustuu molemminpuoliseen säätelyyn ja vaihtoon. Varhaisessa vuorovaikutuksessa tapahtuu näin ollen vuorottelua katseiden, eleiden, ääntelyn ja ilmeiden avulla. Molempien toiminnot täydentävät toisiaan. On myös todettu, että varhaiseen vuorovaikutukseen kuuluu molemminpuolinen käyttäytymisen ohjailu ja jakaminen: toimintojen aloittaminen, lopettaminen ja kesto vaihtelee toisen toiminnan vaikutuksesta. Vauva ja vanhempi viestivät toisilleen tunteensa ja suhtautumisensa toisiinsa ja toisen reaktioihin. (Lyytinen ym. 2008, 59.) Edellä kuvatun kaltainen vastavuoroisuus onkin vuorovaikutuksessa tärkein ominaisuus. Se mahdollistaa yhteyden vauvan ja vanhemman välille. Vastavuoroisuutta tapahtuu käyttäytymisen tasolla, vaikka vauvan ja vanhemman toiminta luonnollisesti poikkeavatkin toisistaan. (Tamminen 2004, 48–49.) Vuorovaikutusta tapahtuu myös tunnetasolla, kun vauva ja vanhempi jakavat emotionaalisen tilan. Jaettu tunnetila on erityinen, yhdistävä elementti vuorovaikutuksessa sitoen vauvan ja vanhemman toisiinsa. Vuorovaikutukseen liittyy myös yksilön sisäisten kokemusten taso: se muodostuu sisäisistä representaatioista eli edustuksista, jotka ovat kaikilla yksilöllisiä. Sisäisiin representaatioihin sisältyvät yksilön tavoitteet, toiveet ja vuorovaikutustilanteille antamat merkitykset. (emt. 49.)

Vastavuoroisuus näkyy konkreettisesti sen yhteensopivuutena, mitä tehdään. Siinä olennaista on se, miten hyvin vauvan ja vanhemman tekeminen rytmittyy keskenään. Vastavuoroisuus ilmenee tunnetasolla siinä, miten vauva ja vanhempi huomaavat ja vastaanottavat toistensa tunteita ja siinä, mitä tunteita he tarjoavat toisilleen. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen liittyy omien tunteiden lisäksi yhdessä jaettua tunnetta, jota molemmat rakentavat. Sisäisissä kokemuksissa vastavuoroisuus näkyy kokemusten samankaltaisuudessa siten, että vauva ja

vanhempi voivat ymmärtää toistensa kokemaa ja he tuntevat jakaneensa saman tapahtuman. Vastavuoroisuutta kasvattaa siis se, mitä ja miten asioita yhdessä tehdään ja miten ne koetaan. (Tamminen 2004, 50.)

Vauvat ja vanhemmat kokevat vuorovaikutuksen eri tavoin. Vauva ei ymmärrä monia asioita, mutta aikuisenkin vuorovaikutuksessa on oma rajallisuutensa. Aikuinen painottaa herkästi kielellisen keskustelun merkitystä vuorovaikutuksessa ja jättää huomiotta paljon sellaista, mitä pitää epäolennaisena. Vauva sen sijaan ei vielä jaottele, mikä toisen toiminnassa on oleellista ja tarkoituksellista. Vauvalle kokemukset ihmisten tavoista olla lähellä toisiaan, vaikuttaa toisiinsa, kertoa itsestään ja ilmentää itseään ovat samanarvoisia. (Tamminen 2004, 51.) Vauva tekee vuorovaikutuksesta monipuolisia havaintoja ja kokee toiset ihmiset objektiivisemmin ja tunnetasolla täsmällisemmin kuin aikuinen. Vauvan kokemus toisista on näin ollen kokonaisvaltaisempi kuin aikuisen. (emt. 52.) Sanattomassa vuorovaikutuksessa katseet, eleet, ilmeet, äänensävyt ja -painot ovat tärkeitä kommunikaation tapoja. Vauvan vuorovaikutus on aluksi kokonaan ei-kielellistä toimintaa, ja juuri sanaton kommunikointi on tärkeässä roolissa lähimmissä ihmissuhteissa läpi elämän. Varhaisessa vuorovaikutuksessa opimme paljon sellaista muista ihmisistä, johon myöhemmin ihmissuhteissa luotamme ja peilaamme havaintojamme. (emt. 52.)

Vauvalla on vahva tarve fyysiseen kosketukseen varhaisessa vuorovaikutussuhteessaan. Lastenpsykiatri D.W. Winnicottin mukaan yksi vanhemman tehtävistä vauvaa hoitaessa on kannattelu ja sylissä pitäminen, "holding". Fyysisessä kontaktissa oleminen rauhoittaa vauvaa kokonaisvaltaisesti ja vaikuttaa myönteisesti hänen kehitykseensä. Kannattelevat liikkeet vahvistavat vauvan tunnekokemuksia, esimerkiksi rytmisen liike rauhoittaa ja vahvistaa turvallisuudentunnetta ja tasainen silittely laskee vauvan stressihormonitasoa. Vauva kykenee jäsentämään uutta tietoa ympäristöstä vain tilanteissa, joihin ei sisälly stressiä. Toistuvat fyysiset aistimukset aktivoivat näin ollen keskushermoston toimintaa. (Tamminen 2004, 53–55.) Vauvan kokemukset ovat kehollisia ja rytmisiä, mutta ne sisältävät myös tunnetason merkityksiä. Stern kuvaa dynaamisia ja kehollisia kokemuksen ulottuvuuksia käsitteellä vitaaliaffektit. Ne ovat vauvan ja vanhemman kokemia muutoksia itsessään ja toisissaan. (Stern 1985, 156.) Pieni vauva ei vielä ymmärrä vanhempansa toimintoja, mutta ymmärtää hänen tapansa toimia ja olla

vuorovaikutuksessa. Vanhemman kosketuksen tapa kertoo vauvalle, että hän on turvassa ja rakastettu. Vitaaliaffektit kuvastavat juuri tätä tapaa toimia ja olla vuorovaikutuksessa.

Katseet ovat ensimmäinen ihmisten “äidinkieli” ja ne ovat vuorovaikutuksen tärkein tekijä läpi ihmiselämän. Molemminpuoliset katseet synnyttävät tärkeimmän perustason kaikelle vauvan ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle. Merkityksellistä on, kumpi aloittaa ja lopettaa katsekontaktin sekä miten ja kuinka kauan katsotaan. Kohut (1971) kuvaa vauvan ja vanhemman silmiin katsomisen erityistä tarkoitusta käsitteellä “mirroring” eli peilaus. Katseet toimivat varhaisessa vuorovaikutuksessa molemminsuuntaisina peileinä: “mirroring” merkitsee katseen kautta jaettua emotionaalista reflektiota tunnetilasta. Kun vauva näkee vanhempansa katsovan häntä hetkellä, jolloin vanhempi emotionaalisesti heijastaa sitä, mitä kokee vauvan tuntevan, se lisää samalla vauvan ymmärrystä itsestään. Nämä hetket ovat vauvalle erityisen merkityksellisiä itsensä löytämisen hetkiä. (Tamminen 2004, 56.) Syventyminen toistensa katseisiin synnyttää vauvassa ja vanhemmassa iloa ja hyvänolon tunteita.

Vauvalla on tarve tunteiden jakamiseen eli tunteiden tasolla tapahtuvaan toisen ymmärtämiseen ja ymmärretyksi tulemiseen: se on perusedellytys kehitykselle. On tärkeää, että vanhempi jakaa tunteita vauvansa kanssa, mutta myös ohjaa ja säätelee omalla esimerkillään vauvaa ja sitä, mitä tämä kokee. Vanhempi auttaa vauvaa tunteiden ymmärtämisessä, säätelemisessä ja hallitsemisessa sekä käyttäytymisen että kokemuksen osalta. (Tamminen 2004, 87.) Tunteiden jakaminen on varhaisin, kokonaisvaltainen mahdollisuus yhdessäolon kokemukselle. Se lähentää ja opettaa tuntemaan toista syvemmin. Tunteiden jakaminen tuottaa iloa ja mielihyvää sekä vauvalle että vanhemmalle. Vauva oppii vähitellen tunnistamaan erilaisia tunteita vanhempansa avulla, kun vanhempi jakaa vauvan kokemia tunteita ja reagoi niihin empatiakyvyn avulla. Vanhempi sanoittaa vauvan tunteita nimeämällä niitä ja antamalla niille erilaisia merkityksiä. (emt. 88.) Tunteiden säätely vaatii kärsivällisyyttä ja jatkuvuutta tässä läheisessä vuorovaikutussuhteessa. Pieni lapsi tarvitsee aikuisen tunteita oppimisensa jäsentäjäksi ja käyttäytymisensä säätelijäksi. (emt. 89.) Lapsi tarvitsee ja kaipaa rajojen asettamista tahdolleensa ja tunteilleen. Vanhempi käyttää kontrollia arjessa päivittäin, ja tämän avulla lapsi opettelee oman itsen hallintaa. (Tamminen 2004, 95–96.) Lapsi oppii pienin askelin itsekontrollista vanhempansa ohjauksessa, aina syntymästä itsenäiseen aikuisuuteen asti. Rajat kertovat lapselle välittämisestä ja turvasta. Kun kontrolli on johdonmukaista, tilannekohtaista ja kehityksen kannalta sopivaa,

vanhemman tapa ohjata ei ole liian kontrolloiva ja lapsi on ko-operatiivinen eli suostuu yhteistyöhön (emt. 96–97).

Vauva tarvitsee pysyviä ja turvallisia suhteita häntä hoitaviin aikuisiin. Varhaisessa vuorovaikutuksessa vauvan mieleen muodostuu malli siitä, millaista on olla muiden ihmisten kanssa. Siitä käsin vauva myöhemminkin suuntautuu vuorovaikutustilanteisiin: ennakoi, osallistuu, havainnoi ja tekee niistä tulkintoja. Vuorovaikutuksessa vauva oppii, miten hän saa kiinnitettyä vanhempansa huomion itseensä ja saa tältä turvaa. Vauvalle syntyy vanhemman toiminnan kautta kokemus siitä, onko hän hoivaamisen arvoinen ja voiko toisiin luottaa. Hän myös oppii, onko toisten käytös ennakoitavaa ja miten tunteitaan kannattaa ilmaista, jotta toiset vastaavat niihin. (Nurmi ym. 2014, 35.) Vauvan saamaan hoivaan vaikuttaa vanhemman sensitiivisyys eli herkkyyys vauvansa tarpeille – miten vanhempi suhtautuu fyysiseen kontaktiin, reagoi itkuun, tulkitsee viestejä tai käyttäytyy erotilanteissa. Vanhemman sensitiivisyydestä kertoo hänen kykynsä eläytyä vauvansa tunnetilaan ja myötäelää niissä. Lähtökohdat empatiakyvyn kehittymiselle omaksutaankin sanattoman vuorovaikutuksen kautta. Tärkeää on, kuinka vanhempi kykenee olemaan herkässä vuorovaikutuksessa vauvan kanssa. Sensitiivinen vanhempi tekee havaintoja vauvastaan katselemalla häntä, pyrkien tulkitsemaan häntä mahdollisimman oikein. (Tamminen 2004, 62.)

Sensitiivinen vanhempi synkronoi toimintaansa vauvan tarpeiden mukaan, ja näin virittäytyy tämän kokemukseen. Tällä tavoin vauva ja vanhempi voivat jakaa sisäisiä kokemustilojaan kuten tunnetiloja, tarkkaavaisuutta ja intentioita eli pyrkimyksiä. Tarkkaavaisuuden tasapainoinen jakaminen vaikuttaa myönteisesti vauvan kognitiiviseen eli tiedon käsittelykyvyn kehitykseen, kun taas intentioiden jakaminen vahvistaa vauvan oman tahdon, itsetunnon ja identiteetin kypsymistä. Vauvan kehitykselle on kuitenkin erityisen suuri merkitys sillä, miten hyvin hän voi jakaa tunnetilojaan vanhempansa ja muiden läheisten aikuisten kanssa. (Tamminen 2004, 32–33). Stern on määritellyt käsitteen ”affect attunement”, joka kuvaa vauvan ja vanhemman välistä tunnevuorovaikutukseen virittäytymistä, eräänlaista tunteiden yhteensoinnuttamista. Sanattomassa vuorovaikutuksessa jaetaan runsaasti erilaisia tunnetiloja. Tällöin painoarvoa saa esimerkiksi vanhemman herkkä taito tulkita vauvansa käytöstä, toimia yhdessä tulkinnan pohjalta sekä vauvan herkkyyys vanhemman viestien tulkintaan. Vanhemman ja vauvan varhaiset vuorovaikutuksen muodot pohjautuvat jäljittelyyn, kun vanhempi jäljittelee luonnostaan vauvan ilmeitä, eleitä ja liikkeitä. Tunteiden yhteensoinnuttamisen kautta aikuinen auttaa vauvaa

jakamaan sisäisiä tunteita kanssaan. (Stern 1985, 138–142.) Esimerkiksi kun vauva innostuu peiton alta löytämästään unilelusta, hän hihkaisee ja vanhempi reagoi tähän ilmeellä tai sanomalla jotain. Sensitiivisen vanhemman vastaus on muodoltaan, tempoltaan ja intensiteetiltään samanlainen kuin vauvan reaktio. Vanhempi toimii tällöin amodaalisesti, samalla tavoin kuin vauva. Tällaista tarkkaa ja herkkää tunteiden yhteensoinnuttamista tapahtuu jatkuvasti vauvan ja vanhemman välillä. Se synnyttää molemmissa iloa, kiintymystä, tunteen yhteenkuuluvuudesta ja kokemuksen jatkuvasta läsnäolosta. Se ylläpitää tunneperäistä muistikuvaa turvallisesta ihmisestä, jonka avulla vauva voi selviytyä tilanteista, joissa on erossa hoivaajastaan. (Tamminen 2004, 33.)

Vuorovaikutuksessa toisten kanssa syntyy emotionaalisia ja sosiaalisia kokemuksia. Kahdensuuntaiseen vuorovaikutukseen liittyy yhteensovittautumista, synkroniaa, imitoimista sekä virittäytymistä. Mühlhoff (2015, 1001–1019) tarkastelee vuorovaikutusta “affektiivisena resonanssina”. Hän viittaa käsitteellä dynaamiseen vaikuttamiseen ja vaikutettavissa olemiseen suhteessa toisiin. Affektiivinen resonanssi tuo esiin näkökulman, että vuorovaikutuksen dynamiikka itsessään luo affektiivisen kokemuksen, ei niinkään siirrä sisäisiä tunnetiloja yksilöltä toiselle. Toisin sanoen, Mühlhoff puhuu vuorovaikutuksesta prosessina, joka synnyttää yksilöllisiä, emotionaalisia kokemuksia. Vuorovaikutukseen sitoutuneet osapuolet kokevat tämän mukaansatempaavana, dynaamisena voimana. Affektiivisessä resonanssissa ei ole kyse yksilön käyttäytymisestä tai sisäisistä tunnetiloista, vaan prosessiluonteisesta kokemuksesta, joka syntyy sosiaalisessa “yhteenkietoutumisessa”. Affektiivinen resonanssi on monivivahteinen ilmiö, jossa vuorovaikutuksessa olevien käytös ja tunnekokemukset eivät välttämättä muistuta toisiaan, mutta ne ovat kuitenkin yhteistuumin luotuja ja vuorovaikutuksessa muotoutuneita. Resonanssin käsite on alkuperältään fysiologinen, mutta Mühlhoff kuvaa sen avulla filosofisesta näkökulmasta sosiaalisen vuorovaikutuksen ilmenemistä. Sekä affektiivisessä resonanssissa että perinteisessä kehityspsykologisessa ajattelussa käsitellään vuorovaikutusta dynaamisena, kahdensuuntaisena ilmiönä. Esimerkiksi Stern kuvaa käsitteen “affect attunement” avulla vauvan ja hoivaajan välistä tunnetason virittäytymistä ja synkronoitumista ajallisesti, rytmisesti ja ilmeiden, äänenkäytön ja liikkeiden ilmaisun intensiteetin kannalta. Ymmärrys affektiivisuudesta on lisääntynyt neurotieteen ansiosta, ja tuorein ymmärrys haastaa Sternin affektiteoriaan liittyvät käsitykset. Mühlhoff ehdottaa, että Sternin kuvaama “affect attunement” voitaisiin teoretisoida ”tuottavaksi voimaksi affektiivisen relationaalisuuden kentällä” (Mühlhoff 2015, 1016). Tulkiten tämän niin, että Mühlhoff kritisoi “affect attunement”- käsitettä liian suppeaksi “affektiivinen resonanssi”

-käsitteen rinnalla. Mühlhoff (2015, 1001–1019) haastaa perinteisen kehityspsykologisen ajattelun: hän kritisoi Sternin omaa teoretisointia vajavaiseksi kuvaamaan vuorovaikutuksessa syntyvää ja rakentuvaa, uutta affektiivista sisältöä. Mühlhoffin mukaan Stern kuvaa lähinnä affektien siirtämistä ja jakamista toisen kanssa, kun hän itse sen sijaan painottaa yksilöä suhteessa toisiin ja korostaa yksilöiden kokemusten ja sisäisten tunnetilojen muodostumista vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Affektiivinen resonanssi on selvästi erotettava jäljittelystä ja synkroniasta, koska se ei liity yksilöiden käytöksen ja affektiivisen kokemuksen samankaltaisuuteen: ulkoisen sijaan sillä viitataan läsnä olevaan yhteyteen. Affektiivinen resonanssi laajentaa myös yksilön käsitteellistämisen suhteessa kehityspsykologiseen ajatteluun. Yksilö rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa alusta asti: vastasyntynyt syntyy maailmaan, jossa hän sekä sosiaalisesti että fyysisesti samaistuu häntä ympäröiviin ihmisiin. Vauvan kehitykseen vaikuttavatkin useiden kehityspsykologisten tekijöiden ja perintötekijöiden rinnalla perhe, kulttuuri ja maa, johon vauva syntyy (Ruokonen 2017, 307).

Pieni lapsi tarvitsee riittävän kokemuksen perusturvasta, jotta hän uskaltautuu tutkimaan ympäristöään. Perusturvallisuuden tunne on tärkeä pohja sille, että lapsi kykenee oppimaan ja luomaan uutta sekä leikkimään. Vauva kaipaa tarpeen tullen kokemuksen hoivan ja tuen saatavuudesta, jotta voi suunnata toimintaansa ulospäin. Jollei tarpeisiin vastata johdonmukaisesti, lapsi ei kykene täysin luottamaan itseensä ja muiden apuun. Nurmi ym. (2014, 35) toteavatkin, että pieni lapsi pyrkii ympäristön tutkimisen ja turvallisuuden tunteen välisen tasapainon löytämiseen. Lapsen toistuvista hoivakokemuksista muodostuvat sisäiset työskentelymallit säätelevät lapsen turvallisuudentunnetta, ja näin ollen lapsen taito käsitellä erossa oloa vanhemmastaan kertoo hänen kiinnittymisen tavastaan vanhempaansa nähden. (emt. 35.) Kiintymyssuhteen kannalta ensiarvoisen tärkeitä tekijöitä ovat vanhemman sensitiivisyys vauvan tarpeille ja hänen responsiivisuutensa eli kykynsä vastata vauvan tarpeisiin ja aloitteisiin oikeaan aikaan.

Pienen lapsen kokemus ympäröivästä maailmasta eroaa paljon aikuisen kokemuksesta. Aikuinen erittelee ja jäsentee aistihavaintojaan tiedostamattaan, kun taas vauva kokee äänet, tuoksut, liikkeet, valot ja värit tarkasti, mutta toisiinsa kietoutuneina. Aikuisen on vaikea käsittää tätä aistiärsykkeiden jakamattomien kokonaisuuksien havaitsemista. (Tamminen 2004, 24–25). Vauvan aistimaailmaa eivät rajoita tai häiritse vielä muistikokemukset tai tiedolliset tekijät, vaan

hän on ympäristölle vastaanottavainen ja avoin. (Lindeberg–Piironen & Ruokonen 2017, 65.) Stern (1985, 51–52) on esitellyt vauvan kokemisen tapaa kuvaavan amodaalisuuden käsitteen, jonka mukaan vauva hahmottaa asioita kokonaisvaltaisesti, *eri aistipiireille yhteisinä hahmoina*. Sternin mukaan intensiteetti, tempo ja muoto ovat kaikille aistimuksille yhteisiä ominaisuuksia. Liike, ääni, valo ja haju voivat olla esimerkiksi intensiteetiltään voimakasta tai heikkoa, tempoltaan jatkuvaa tai jaksottaista ja muodoltaan voimistuvaa tai heikkenevää. (Tamminen 2004, 25). Nämä käsitteet ovat yhteneviä musiikillisen kokemisen käsitteiden kanssa. Pantsu (2010, 58) tiivistää, että intensiteetti on nähtävissä vauvan kehollisen käyttäytymisen ja vanhemman äänen voimakkuuden samankaltaisuutena vuorovaikutustilanteissa. Yhteinen tempo ilmenee vanhemman ja vauvan kokiessa yhteistä sykettä liikkumisen aikana, jolloin vauvan liikehdintä ja vanhemman antama syke ovat yhteensopivat. Intensiteetti ja ajoitus (tempo) liittyvät vauvan kokemiseen ensimmäisinä. Kolmantena ominaisuutena on muoto: liikkeiden muodon jäljittely tapahtuu luonnostaan ja niitä on myös helppo muunnella. (Pantsu 2010, 58; Stern 1985, 152–154.)

3.2 Vauvan musiikillinen kehitys ensimmäisen ikävuoden aikana

“Keskustelu vauvan kanssa alkaa heti synnyttyä jo kehdon äärellä ja on intensiivisimmillään kehtolaulujen muodossa, jossa se aistimuksellisena ja symbolisena valuu vauvan ruumiiseen ja mieleen [--] Kehtolauluissa virtasi melodia ja nukuttajan äänensävy vauvaan ja koko vauvan ruumiiseen. Siihen oli hyvä nukahtaa...” (Siltala 2003, 12–13.)

Musiikki on läsnä ihmisen elämässä kohdusta asti. Musiikin oppiminen alkaakin jo ennen syntymää, sillä sikiö aistii äänimaailmaa rytmin ja dynaamisen värähtelyn avulla (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 82). Sikiö alkaa havainnoida erilaisia ääniä ja oppia äidinkieltään kuunnellessaan äitinsä ja muiden läheisten ihmisten puhetta. Kohdussa on tietynlainen ääniympäristö: sikiö kuulee äitinsä rytmisen sydämen sykkeen, elimistön äänet sekä äitinsä tutun äänen. Kolmen kuukauden iässä sikiön on jo todettu kuulevan ja reagoivan liikkeiden avulla kuulemaansa. (emt. 84.) Lindeberg-Piironen & Ruokonen (2017, 84) kuvaavat, että viimeisimmän aivotutkimuksen pohjalta tiedetään vauvan tunnistavan läheisten ihmisten ääniä sekä usein kuulemaansa musiikkia. Aivot kehittyvät jo varhaisessa vaiheessa tekemään tarkkoja huomioita niistä musiikillisista ja kielellisistä piirteistä, joita vauva kuulee paljon. Tämä

aivojen enkulturaatio-ilmio johtaa oman kulttuurin musiikin sisäistämiseen. (emt. 84, 88.) Näin ollen on todettu, että musiikki auttaa vauvaa liittymään perheeseensä, yhteisönsä sekä häntä ympäröivään kulttuuriin.

Sikiöaikana aivoihin syntyneen muistijäljen ansiosta vastasyntynyt siis tunnistaa läheistensä äänet ja tutun musiikin: ne saavat vastasyntyneen kokemaan olonsa turvalliseksi. Vauvan vanhemmat puhuvat luonnostaan hänelle lempeämmin kuin muille aikuisille. Tämänkaltainen hoivapuhe on musiikillista ja pehmeällä äänensävyllä lausuttua. (Lindeberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 84.) Äiti tai muu hoivaaja voi lempeällä tavalla rytmittää vauvan elämää tutulla ja rauhoittavalla musiikilla: esimerkiksi kehtolaulut liittyvät vahvasti suomalaiseen vauvan ja vanhemman vuorovaikutusperinteeseen. Vauva–vanhempi-vuorovaikutuksen merkitys ja vauvan moniaistinen kokemisen tapa on tiedostettu jo kauan aikaa sitten suomalaisessa kansanperinteessä: vauvan kokemus äitinsä laulusta on ollut kokonaisvaltainen. Äiti on istunut kehdon luona, jolloin vauva on saanut katsella hänen kasvojaan samalla kun hän kuulee tutun, lempeän äänen laulavan. Tämä turvallinen vuorovaikutus rauhoittaa vauvan. (Siltala 2003, 12–13.)

Papousek (1996, 101) kuvaa, kuinka vauva kehittyy sikiöaikana rytmisen äänimaailman ympäröimänä. Hän kuulee esimerkiksi äitinsä sydämen sykkeen selkeästi, ja onkin herkkä aistimaan rytmin ja tempon vaihteluja. Vauva reagoi jo sikiöaikana musiikin rytmiin ja taukoihin muuttaen omaa rytmistä toimintaansa ympäristön mukaisesti. Tämä sikiön oppimiskyky vahvistaa sitä, että vanhempien on hyödyllistä puhua ja laulaa sikiölle ja kuunnella monipuolisesti musiikkia. Näin he tarjoavat sikiölle rytmisiä virikkeitä ja voivat säädellä muun muassa sikiön vireystilaa. Papousek on tutkinut vauvoille suunnattua puhetta ja sen vaikutusta musiikilliseen kehitykseen. Vauvalla on sisäänrakennettu taito ymmärtää melodian kaaroksia ja niihin liittyviä aikomuksia. Kun vanhempi puhuu vauvalle, tyypillisesti hänen puheessaan säveltaso nousee, puhe on rytmistä ja hän puhuu lyhyin, selkein lausein. Vauvalle suunnatussa puheessa olennaisia ovat melodian kaarrokset, jotka voivat olla yhdensuuntaisia tai kaksisuuntaisia. Vanhempi puhuu pehmeästi ja liukuen sävelkorkeudelta toiselle. Vanhempi myös huudahtelee sopivalla äänenvoimakkuudella ja imitoi vauvan tuottamia äänen kaaroksia. (emt. 92–94.) Jo varhain vauva kiinnittää huomionsa vanhemman hänelle suunnattuun puheeseen: vanhempien luonnostaan käyttämä prosodia eli puheilmaisujen kesto, painotus ja sointiväri ovatkin merkityksellisiä kielen oppimisessa. Vanhempi kiinnittää vauvansa huomion ja ilmaisee

tälle tunteitaan erilaisten äänensävyjen avulla. Vanhemman puhe vauvalle liittyy usein vuorovaikutustilanteeseen: esimerkiksi perushoitotilanteissa vanhempi elehtii ja juttelee ja näin ollen aktivoi vauvaa. Aktiivisen vauvan kanssa on helppo jutella, koska puhe on elävämpää, korkeammalta lausuttua ja suunnaltaan putoavaa. Puhe, jonka tavoitteena on sen sijaan rauhoittaa lasta, on erilaista: tällöin puheen melodia on tasaisempi ja matalampi. Näin ollen vauvalle suunnatun puheen melodia on riippuvainen vauvan vireystilasta. Vauva oppii jo ensimmäisten kuukausien aikana erottamaan toistuvia musiikin kaltaisia kaarroksia vanhempansa puheessa ja reagoi niihin luonnostaan. (Papousek 1996, 94–97.)

Vanhempien puheeseen liittyy vuorovaikutuksessa vauvansa kanssa myös ei-vokaalista viestintää. Se voi olla taktiilista (esimerkiksi kutittamista), vestibulaarista (keinuttamista), kinesteettistä (raajojen liikuttelua) tai visuaalista (pään nyökyttelyä). Liikkeiden ja puheen tempo ja dynamiikka ovat yhteneviä, ja vauvan vireystila vaikuttaa niihin. (Krumhansl ja Jusczyk 1990, Papousek 1996, 99–101.) Vauvan musiikilliseen kehitykseen vaikuttaa näin ollen myös hänen vastaanottamansa fyysinen kosketus ja kannattelu. Pantsun (2010) mukaan vauvan kannattelemiseen liittyvät liikkeet vahvistavat vauvan tunnekokemuksia: ennakoitavat, rytmiset liikkeet rauhoittavat ja lisäävät turvallisuudentunnetta, aktivoivat liikkeet sen sijaan vahvistavat tuntemuksia ja kokemuksia. Tasainen, lempeä kosketus, esimerkiksi silytys, vähentää vauvan kokemaa stressiä ja tukee keskushermoston toimintaa. Tällöin vauva on vastaanottavainen uudelle tiedolle ympäristöstään ja kehittyminen on mahdollista. Näin ollen musiikkikasvatuksellisessa toiminnassakin vauvan musiikillista kehitystä vie eteenpäin tämän yhteisen, kehollisen tunteen vahvistaminen vanhempansa kanssa. (Pantsu 2010.)

3.3 Varhainen, musiikillinen vuorovaikutussuhde

Varhaisen vuorovaikutuksen tutkija Colwyn Trevarthen aloitti vauvan ja vanhemman välisen kommunikoinnin tutkimisen 1970-luvulla. Hän korostaa tutkimusryhmänsä kanssa, että vauvan ja vanhemman suhde on luonteeltaan dialoginen. Vauva ei pelkästään yhdy vanhempansa tekemiin aloitteisiin vuorovaikutuksessa, vaan toimii myös itse aloitteiden tekijänä. Vauva osallistuu aktiivisesti suhteen luomiseen katsekontaktiin pyrkimällä, liikehtimällä ja äänitelemällä. Vauva ja vanhempi yhteensovittavat toisiinsa ääntensä voimakkuutta ja korkeutta samalla, kun ovat katsekontaktissa ja mukautuvat toisiinsa ja yhteiseen tilaan kehon liikkeillään. Tällöin he

synkronoituvat fysiologisesti ja kokonaisvaltaisesti yhteistoiminnan aikana. Trevarthenin tutkimukset osoittavat, että jopa alle tunnin ikäiset vauvat ovat synkronoidussa vuorovaikutuksessa vanhempansa kanssa eleiden ja äänteiden avulla. Vauva on siis jo syntyessään kykenevä intersubjektiiviseen jakamiseen vanhempansa kanssa. Intersubjektiivisuudella voidaan tarkoittaa yhdessä koettua merkitysten jakamista: molemmat, vauva ja vanhempi, osallistuvat toistensa kokemuksiin. Trevarthenin (2012) mukaan tämä selittyy kommunikaation musiikillisuudella. Vauvan varhaisessa kokemusmaailmassa olennaisinta on tunteen ilmenemisen tapa eli sen vitaalimuoto. Samalla tavalla musiikillisessa kokemisessa on merkittävintä juuri tapa, jolla tunteet ilmentyvät. Trevarthenin mukaan vauvan ja vanhemman varhaisessa kommunikoinnissa on samankaltainen musiikillinen ja narratiivinen eli tarinallinen rakenne kuin vitaalimuodossa. Kuten musiikissa keskeistä on liike ja dynaamisuus, myös tunnetilat ja kehon aistimukset muun muassa kasvavat, voimistuvat, räjähtävät, hiipuvat, törmäävät. Vauvan varhainen maailma rakentuu tämän kaltaisista kokemuksista (Stern 1985, 56). Sternin (2010, 21) mukaan ensimmäiset vauvan ja vanhemman protokeskustelut jakautuvat esittelyyn, kehittelyyn, huippukohtaan ja loppuun eli purkautumiseen. Lisäksi protokeskusteluista erottuvat äänenvärit, painotukset sekä melodisuus. Olennaisia ovat rytmi, intensiteetti, äänensävy ja äänenkorkeus (Trevarthen 2012, 259–284).

Kommunikatiivinen musikaalisuus pohjautuu vauva- ja eläintutkimukseen, neurotutkimukseen ja psykologiaan. Pankseppin ja Trevarthenin (2009, 105–146) mukaan kommunikatiivinen musikaalisuus on *yhden tai useamman ihmisen emootioiden vuorovaikutusta itsensä ja toistensa kanssa*. Se on leikkisän ja kekseliään sosiaalisen käytöksen muoto, jonka avulla lapsen sosiaaliset aivot kehittyvät, joka tuottaa henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä mahdollistaa oppimista “prososiaalisten affektien” avulla. (emt. 105–146.) Näillä viitataan myönteiseen tunnetilaan ollessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Musikaalisuus on tässä yhteydessä monitahoinen käsite. Panksepp ja Trevarthen ajattelevat, että musisoiminen avaa ”psykologisia, luovia tiloja” ihmisessä ja ihmisten välillä. Heidän mukaansa vauvan ja vanhemman välillä on musiikillista dialogia jo ennen sanallisen ja symboliikkaan perustuvan puheen kehittymistä. Toisin sanoen, vauvan ja vanhemman välisessä affektiivisessä kommunikoinnissa on luonteeltaan musiikillista, rytmistä ja melodista, tunteiden ja tunnelmien jakamista (emt. 105–146). Pankseppin ja Trevarthenin mukaan affektiivinen kommunikaatio on välttämätöntä kielen kehittymisen kannalta. Uutta tietoa omaksutaan helpoimmin, kun se herättää tunteita. Musiikilla onkin paitsi kognitiivisia (tiedollisia) ja fysiologisia, myös emotionaalisia vaikutuksia, jotka

voivat alkaa jo sikiövaiheessa. Jo sikiöllä voidaan nähdä olevan valmiuksia kommunikatiiviseen musikaalisuuteen. Trevarthen on tullut tutkimustensa perusteella johtopäätökseen, että vanhempi ja vauva yhteensovittautuvat toisiinsa ja yhteiseen tilaan kehonsa liikkeillä samankaltaisesti kuin sinfoniaorkesteri. Hän kuvaa, kuinka esimerkiksi hänen tutkimansa viiden kuukauden ikäisen vauvan käden liikkeet olivat äidin laulaessa kapellimestarin tulkinnan mukaan ammattimaisia: vaikka kyseinen vauva oli sokea, muut aistit mahdollistivat hänen vahvan yhteensovittautumisen äitiinsä (Trevarthen 1999, 185).

Trevarthen korostaa, että vauvan ja vanhemman välinen vuorovaikutus on kokonaisvaltaisesti kehollista, vastavuoroista ja musiikillista. Hän on tutkimuksissaan painottanut, että sensitiivinen ja vastavuoroinen vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välillä on edellytys vauvan normaalille kehitykselle. Lämmin ja hyväksyvä vuorovaikutus tarjoaa peilin, jonka kautta vauvalle voi muodostua positiivinen kuva itsestään ja häntä ympäröivästä maailmasta. Näin ollen vastavuoroinen vuorovaikutus vahvistaa paitsi vauvan fyysistä, myös psyykkistä kehitystä. (Panksepp & Trevarthen 2009, 105–146, Trevarthen 2002, 21–40). Panksepp ja Trevarthen painottavat leikin, rutiinien ja taiteen merkitystä lapsen kehityksen kannalta.

4 KOKEMUKSET JA ELÄMYKSET TAIDEKASVATUKSEN JA TAITEIDEN KONTEKSTISSA

4.1 Kokemuksen ja elämyksen käsitteet ja määrittely

Tässä luvussa käsittelemme kokemuksen ja elämyksen näkökulmia taidekasvatuksen ja taiteiden kontekstissa, painottaen erityisesti kuvataidekasvatusta. Avaamme kokemuksen ja elämyksen määritelmiä ja eroavaisuuksia sekä näkökulmia taiteiden parissa tapahtuvista taidekokemuksista ja -elämyksistä. Viittaamme myös yhdysvaltalaisen filosofi ja kasvatustieteiden professori John Deweyn näkemyksiin peruskokemuksista taiteen alkulähteinä. Taidekasvatuksen parissa puhutaan usein esteettisistä kokemuksista, ja käsittelemme niitä erityisesti pragmatistisen estetiikan näkökulmia edustaviin John Deweyyn ja Richard Shustermaniin viitaten. Lisäksi pohdimme erityisen vahvoja ja mieleenjääviä kokemuksia Alf Gabrielssonin, Abraham Maslow'n ja Mihaly Csikszentmihalyin näkemyksiin pohjautuen.

Kokemus on laaja termi, joka kattaa monenlaisia kokemalla saatuja tietoja ja taitoja, perehtyneisyyttä, tottumusta sekä elämässä koettuja tilanteita ja elämyksiä. Kokemuksen ja elämyksen käsitteitä käytetään arjessa usein limittäin ja jossain määrin toistensa synonyymeinä, ja niiden tarkka erottelu on usein vaikeaa. Kokemuksen ja elämyksen merkitystä voisi rajata toisistaan sillä, että vaikka elämyskin on aina kokemus, niin se on alaltaan rajatumpi kuin kokemus (Perttula 2007, 56). Elämys on aina myös huomattavan subjektiivinen kokemisen tilanne ja sen syntymisen mahdollistavat hetket ovat hyvin yksilöllisiä (sama kokemus ei ole jokaiselle elämys) ja kokijalle henkilökohtaisia. Elämyksessä tietylle kokemukselle annetaan merkityksiä, jotka ilmenevät eri tavoin kokijasta ja tilanteesta riippuen. Kokemus puolestaan on luonteeltaan neutraalimpi kuin elämys (kokemus voi olla positiivinen tai negatiivinen) ja voi olla kollektiivinen tai samansuuntainen myös laajemmassa mittakaavassa, kuten kattaen esimerkiksi ihmisryhmien tai kansakuntien yhteisiä tilanteita tai olosuhteita. Maaria Linko (1998, 9) määrittelee elämyksen kokemisen muodoksi, johon liittyy "omakohtaisesti koettua innostusta, kiihtymystä tai harmonian saavuttamista ja joka siten erottuu jatkuvasti tapahtuvista

kulttuurituotteiden kohtaamisista”. John Dewey luonnehtii ihmisen jatkuvaa vuorovaikutusta itsensä ja ympäristön välillä kokemiseksi, joka värityy tunnetiloilla ja ajatuksilla. Niiden pohjana ovat tietoiset aikeet, joiden lopullinen täydellisesti toteutunut muoto on yksittäinen kokemus. Kokeminen saa yksittäisessä kokemuksessa tietynlaisen päätepisteensä ja poikkeaa kaikesta muusta kokemisen virrasta, jolla ei ole alkua tai loppua. (Dewey 2010, 49–54.) Nämä yksittäiset tilanteet jäävät Deweyn mukaan myös vahvasti kokijan mieleen ja niissä voi olla jotain hyvin merkityksellistä tai muista kokemuksista poikkeavaa ja erottuvaa. Kokemuksia voitaisiin kutsua kokemisen täyttyneiksi kokonaisuuksiksi, *täyskokemuksiksi*. (emt. 50, 56.) Deweyn käyttämä englanninkielinen sana *an experience* voitaisiin suomentaa kokemuksen sijaan elämykseksi, sillä elämyksen määritelmään liittyvät piirteet (henkilökohtaisuus, merkityksellisyys, positiivisuus) osuvat lähemmäs hänen teoriansa sisältöjä. Tutkimuksemme näkökulmasta kokemus on inhimillinen, havaintojen, tietojen ja tuntemusten kokonaisuus, joka kyetään useimmiten myös sanallistamaan tai perustelemaan rationaalisesti. Kokemisella viittaamme erilaisten asioiden ja tilanteiden läpikäymiseen ja subjektiiviseen havainnointiin. Kokemuksetkin koetaan, mutta vain elämyksen tasolla kokemukset saavat henkilökohtaisempia ja syvempiä merkityksiä. Ehkäpä selkein merkitysero voitaisiin kuvailla siten, että kokemus on käsitteenä laajempi ja yleisempi sekä merkitykseltään neutraali, kun taas elämys on tunteita sisältävä ja subjektiivinen, ikään kuin tiivistetty kokemisen muoto, johon voi liittyä myös jotain selittämätöntä ja rationaalisuuden ulkopuolelle ulottuvaa.

Erityisesti taiteella on vahva mahdollisuus vaikuttaa katsojaan kokemus- ja elämyksitasolla, ja usein puhutaan *taidekokemuksista* tai *taide-elämyksistä*. Maaria Linko luonnehtii taidekokemusta taiteen parissa hankituksi kokemukseksi, joka ei kuitenkaan herätä tunteita tai jää mieleen yhtä voimakkaasti kuin taide-elämys. Taide-elämyksessä, kuten kaikentyypisissä elämyksissä, on vahva henkilökohtainen painotus ja tunteiden mukanaolo, joiden myötä kokija muodostaa omakohtaisen suhteen ko. taideteokseen tai -tilanteeseen. (Linko 1998, 11–12.) Erilaisten taide-elämysten metsästämiselle ja itse kokemiselle Linko mainitsee yhtenä motiivina ihmisen halun toteuttaa itseään (emt. 14). Elämykset ovat usein välittömiä ja reflektioimattomia, aktiivisesti hetkessä syntyviä ja kokijalleen välittömästi ‘tosia’, jotka eletään välittömästi mm. tunteiden ja havaintojen kautta (Väyrynen 2010, 23). Tällainen subjektiivisesti kokeminen luo ihmiselle aitoja ja autenttisia kokemuksia, jotka lähtevät ihmisestä sisältäpäin. Näin ollen elämyksiä ei voida toistaa uudelleen täsmälleen samanlaisina eikä niitä voida kokonaisuudessaan

antaa ulkoapäin. (Linko 1998, 15.) Jokainen elämyksen hetki on ainutlaatuinen verrattuna sekä muiden ihmisten elämyksiin että ihmisen omaan elämysthistoriaan. Tietyn taideteoksen äärellä vietetty hetki tai vaikkapa konsertissa kuunneltu musiikkiesitys voidaan toistaa vain osittain samalla kaavalla, mutta sekä ympäröivä tilanne että ihmisen omat lähtökohdat ja asetelmat ovat koettaessa uusia ja erilaisia.

Leena Pantsu korostaa taiteisiin liittyvien kokemusten kokonaisvaltaisuutta ja juuri kokonaisvaltaisuuden ansiosta taiteiden toimivan lapsille erinomaisena kasvatuksen väylänä. Hänen mukaansa taide on luonteva osa kasvatusta ja sen myötä taidekasvatuskin on kiinteässä yhteydessä kaikkiin elämänalueisiin. (Pantsu 2010, 63.) Visuaalinen kulttuuri tuottaa lapsille vahvoja kokemuksia, ja taidekokemuksen syntymisen mahdollistaa lapsen ja taideteoksen avoin kohtaaminen (Rusanen ym. 2014, 152). Pantsu (2010, 11) painottaa moniaististen taidekokemusten tärkeyttä sekä luovuuden että lapsen ihmisyyden ja kulttuurisen kasvun kokonaisvaltaisina edistäjinä. Taidekasvattajat Kirsti Hakkola, Sirkka Laitinen ja Mirja Ovaska-Airasmaa (1991, 8) kiteyttävät taidekasvatuksen merkitystä elämän ja elämysten kannalta seuraavasti: “Taidekasvatusta tarvitaan, jotta ymmärtäisimme omaa kulttuuriamme kokonaisuutena. Taidekasvatuksen tavoitteena ei voi olla vain uusien taiteilijoiden kasvattaminen, vaan sen tulee antaa kaikille välineitä myös itsensä ilmaisuun, kokemusten ja elämysten vastaanottamiseen.”

4.2 Peruskokemukset, taiteen alkulähteet

John Dewey painottaa kaiken esteettisen havainnoinnin ymmärtämisessä lähtemistä liikkeelle “raakileista”, eli kaikenlaisista tapahtumista ja paikoista, jotka herättävät ja vangitsevat ihmisen huomion (Dewey 2010, 13). Tällaisia voivat olla monet arkipäivän asiat, kuten ohikulkeva paloauto, jalkapallopele, luonnon monimuotoisuuden yksityiskohdat tai takkatuli. Ne lumoavat aistimme tavoilla, joita emme osaa aina edes selittää. Järkipohjaisesti voimme vastata jotain, mutta vastaus jää hieman puutteelliseksi ilman kokemuksellisuuden näkökulmaa, joka antaisi vastauksen siihen, miksi ja mitä kyseiset hetket saavat aikaan sisällämme. Näitä kokemuksellisia hetkiä Dewey kutsuu *taiteen alkulähteiksi* (emt. 13).

Deweyn taiteen lähtökohdat eli tavanomaiset kokemukset edustavat samaa näkökulmaa kuin Arja Puurulan esillenostama käsite *peruskokemus*, jolla hän tarkoittaa moniaistisia, erityisesti lapsuudessa saatuja kokemuksia, arkipäivän tapahtumien virrassa tapahtuvia elämyksellisiä tilanteita. Näiden peruskokemusten varaan rakentuvat hänen mukaansa myös myöhemmät taidemieltymykset ja -valinnat, kulttuuriset arvostukset ja jopa inhot. (Puurula 2001, 170–177.) Peruskokemukset ovat siis sellaisia hetkiä, jotka antavat meille tietoa asioista moniulotteisesti eri aistien avustuksella ja mahdollisesti myös tunneyhteyksiä muodostaen. Esimerkiksi värikäs kesäinen puisto saattaa ihastuttaa ja saada aikaan positiivisia tunteita, kun taas jokin pelottavaksi tai uhkaavaksi koettu asia saattaa jättää negatiivisen tunteen. Ensimmäisiä kertoja koetut kokemukset saavat suuren painoarvon, sillä ihminen vertaa automaattisesti jatkossa tulevia kokemuksiaan jo olemassa oleviin muistijälkiin. Jos jokin asia on muodostunut mielessä hyvin vahvasti negatiiviseksi, on tehtävä paljon työtä, jotta kokemusten sisältö muuttuu. Taidekasvatuksen näkökulmasta pienten lasten tutustuttamisella musiikkiin, lauluihin, kuvataiteisiin ja muihin taidekasvatuksen osa-alueisiin halutaan luoda positiivista ja omakohtaista kokemusvarastoa jokaiselle. Itse tekemällä syntyy henkilökohtaisia peruskokemuksia, jotka edesauttavat tulevaisuudessakin taiteiden pariin hakeutumista ja myös madaltavat kynnystä erilaisiin taideharrastuksiin.

Deweylle oli tärkeää avata esteettistä maailmaa eriytetyistä, suljetuista tilanteista ja lokeroista, kohti jokapäiväisiä, avoimesti edessämme avautuvia elämysympäristöjä. Hän kritisoi aikansa eurooppalaista nationalismia ja kapitalismia siitä, että taide eriytettiin taidemuseoihin ja gallerioihin pois ihmisten arkielämästä ja irrotetuksi omista alkuperäisistä olosuhteistaan. (Dewey 2010, 14–19.) Hän piti tärkeänä sitä, että esteettiset kokemukset ovat jatkuvana osa tavallista elämää, ja että ne ovat kokijalle aitoja (emt. 20). Dewey käyttää esimerkkinä eläimiä ja niiden kokonaisvaltaista läsnäoloa kaikissa toimissaan, aistit valppaina jatkuvassa ympäristön havainnoinnissa. Näiden näkemysten pohjalta Dewey kummeksuukin teorioita ja ajattelutapoja, joissa taiteen saavutuksia ei haluta liittää tavalliseen elämään, vaan ne lokeroidaan tiukkaan korkea-arvoiseen taiteen osastoon, joka on erillään muista ammatti- ja elämänaloista, erottaen “henkisen” ja “aineellisen” toistensa vastakohtiksi. (emt. 29–32, 39). Hän kutsuu näitä traagisiksi vastalauseiksi tavanomaista, elettyä elämää kohtaan (emt. 39). “Aistit ovat jäseniä, joilla elävä olento osallistuu suoraan itseään ympäröivän maailman tapahtumiin. Osallistuvalla elävällä olennolle maailman vaihtelevaisesta ihmeestä ja säihkeestä tulee tosiasiallista.” (emt. 33). Dewey

ei siis pitänyt aistimisen kautta saatua “kokemuksen ainesta” toiminnan vastaisena, sillä keho itse tuottaa jatkuvaa tietoa ympäristöstä ja suuntaa samalla kehon toimintaa. Myöskään se ei ole älylle vastakkaista, sillä “juuri mielen turvin aistiosallistuminen pysyy hedelmällisenä, kun elävä olento uuttaa merkityksiä ja arvoja, säilöo ne ja ottaa myöhemmin käyttöönsä välienselvittelyssään ympäristönsä kanssa” (emt. 33). Kokemukset tapahtuvat siis jatkuvassa yhteistyössä kehon ja mielen kanssa ja ovat lopulta kaiken vuorovaikutuksen aikaansaannosta. Aistimusten rajoittamisen Dewey näkeekin käpertymisenä ja peräytymisenä, elämän kaventumisena (emt. 34). Kuitenkaan hän ei rajaa kokemusta vain yksilön omiin tunteisiin tai aistimuksiin, vaan korostaa jatkuvaa kanssakäymistä ympäröivän maailman kanssa: kokemukset ovat parhaimmillaan kokijan, ympäristön ja tapahtumien sulautumista toisiinsa (emt. 30).

Peruskokemusten rinnalla voisi puhua myös *hiljaisesta tiedosta* (tacit knowledge). Kuvataiteilija ja valtiotieteiden tohtori Soile Yli-Mäyry kuvaa väitöskirjassaan hiljaisen tiedon olevan “ihmisen intuitiivista ja kokemusperäistä tietoa, jota on vaikea sanoin määritellä” (Yli-Mäyry 2011, 31). Hiljaisen tiedon käsitteen isänä pidetään amerikkalaista Michael Polanyitä, jonka mukaan ihmisen tietovarasto on paljon suurempi kuin pystymme koskaan sanallisesti kertomaan (Polanyi 1983, 4). Hiljainen tieto on intuitiivista, ei-sanallista ja se näkyy käytännössä erilaisina tuntemuksina, tapoina ja opittuina käytäntöinä. Peruskokemusten tapaan myös hiljaista tietoa karttuu läpi elämän. Tällä on Yli-Mäyryn mukaan tärkeä tehtävä tiedon analysoinnissa ja epäolennaisen tiedon erottamisessa olennaisesta. (Yli-Mäyry 2011, 33.) Hiljainen tieto on Yli-Mäyryn mukaan myös jatkuvasti mukana sekä taiteen luomisessa että kokemisessa: niissä yhdistyvät kokijan omat, tiedostamattomat prosessit (eli hiljaiseen tietoon kuuluvat sisällöt), mutta myös teoksesta välittyvät impulssit sekä teoksen, kokijan ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutus (Yli-Mäyry 2011, 33). Ympäristön havainnointi, arvioiminen ja tulkinta ovatkin olennaisia sekä peruskokemusten että hiljaisen tiedon karttumiselle. Yli-Mäyry myös tukee Deweyn näkemyksiä taiteen kyvystä kommunikoida. Esimerkiksi taidenäyttelystä saadut kokemukset kulkevat ihmisten mukana näyttelystä arkeen ja voivat herättää muistoja, virkistää, tuoda lohdutusta tai antaa iloa ja energiaa. (emt. 11.)

4.3 Esteettinen kokemus

Kokemus on ollut keskeinen käsite myös esimerkiksi pragmatistisessa taiteenfilosofiassa ja fenomenologiassa. Esimerkiksi John Deweyltä paljon vaikutteita saaneen Richard Shustermanin pragmatistisen estetiikan filosofiassa *esteettisen kokemuksen* voi löytää ympäröivästä elämästä, kuten luonnosta, tapahtumista tai populaarikulttuurista, eli siitä hetkestä jota parhaillaan elämme. Hän nojaa Deweyn näkemyksiin siitä, kuinka esteettiset kokemukset vaativat toki jonkinlaista taustaa, missä syntyä, mutta eivät “välttämättä tiettyä historiallisesti ja lokeroimalla määriteltyä taiteen käytäntöä”. (Shusterman 2001, 38.) Näin ollen esteettisten kokemusten mahdollisuudet löytyvät kaikkialta ympäriltämme. Shusterman myöntää, että täysin täsmällistä kuvausta esteettisestä kokemuksesta ja sen rikkaasta mutta hetkellisestä välittömyydestä on mahdotonta antaa (emt. 49). Hän vastustaa korkeataiteen ja populaaritaiteen erottelua puolustamalla populaaritaiteen aikaansaamaa mielihyvää (emt. 93–94). Hän pitää molempia, niin korkea- kuin populaaritaidetta, tärkeinä ja haluaa laajentaa taiteen käsitystä korkeakulttuurin jäykästä ja kapeasta institutionaalisuudesta, sillä myös populaaritaiteen teoksissa on samoja muodollisia ominaisuuksia, jotka nähdään korkeataiteen esteettisyydelle ominaisina (emt. 132). Esimerkiksi teollisessa muotoilussa ja kaupallisissa tuotteissa esteettisten näkökulmien kasvaminen osoittaa hänen mukaansa esteettisen kokemuksen voimaa, joka purkaa perinteisiä taidenormiston lokeroivia tavoitteita (emt. 41).

Taide on luonteeltaan hyvin aistimellista – jotakin, mitä koetaan eri aistien välityksellä (Heinonen 2014, 11). “Taiteelliset kokemukset virittävät lapsen toiminnallisuuden ja ovat mukaansatempaavia. Taiteen esteettisessä maailmassa on oppimisen iloa, ääniä, värejä, tuoksuja ja tuntemuksia, mikä tukee aistien kautta maailmaa tarkastelevaa lasta. Taiteen kautta lapsi kokee myös useampien aistialueiden kokemusten yhdistelmiä” (Juliander, Kylli-Oikarainen & Leivo 2011, 18). Jatkuva havaintojen teko ja vuorovaikutteisuus ympäristön kanssa nousee esille myös John Deweyn näkemyksissä kokemuksesta. Hänen mukaansa esteettisyys nivoutuu kaikkeen kokemiseen, sillä kokemuksen ominaislaadun on oltava esteettinen muodostaakseen kokemuksesta yhtenäisen kokonaisuuden (Dewey 2010, 55). Deweyn mukaan esteettisten kokemusten myötä ymmärrys lisääntyy sekä luonnollisten ja inhimillisten kokonaisuuksien käsitettävyyssyvenee (emt. 348). Hän ei myöskään näe esteettisyyden eli aistipohjaisuuden

olevan ristiriidassa älyllisyyden kanssa, sillä esteettisyys luo älyllisistä kokemuksista täyteläisiä (emt. 53). Taiteiden esteettinen maailma luo monipuolisia, erilaisten aistiyhdistelmien kokemuksia.

Myös amerikkalainen professori Ellen Dissanayake nostaa esteettisyyden olennaisena osana ihmisen ajattelua ja kulttuurista toimintaa kuvaten pienen lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välistä varhaista vuorovaikutusta “proto-esteettisenä” (Dissanayake 2009, 148). Tämä vuorovaikutus on ajassa tapahtuvaa, rytmistä ja esteettisesti rakentunutta, ja sen kautta ylläpidetään tunnesuhdetta toisiin ihmisiin. Näin luodaan perustaa vastavuoroiselle kommunikaatiolle ja kiintymykselle. Esteettiset periaatteet toimivat yhdistävinä tekijöinä ihmisten ja yhteisöjen kesken ja ne luovat siten yhteenkuuluvuutta. (Anttila 2011, 164.) Dissanayaken näkemystä esteettisyyden vahvasta kietoutumisesta ihmisen elämään jatkaa eteenpäin tanssipedagogiikan professori Eeva Anttila. Hänen mukaansa esteettinen havainto on “ensisijainen maailmaan orientoitumisen väylä” (emt. 163). Anttilan mukaan on mahdollista väittää, että jokaisen ihmisen perustarve on kokea rikkaita esteettisiä ja taiteellisia kokemuksia. Hänen mukaansa on ihmiselle haitaksi, jos ei pääse kokemaan tarpeeksi paljon esteettisiä elämyksiä. (emt. 164.) Soile Yli-Mäyry viittaa myös esteettisen kokemuksen yhteiskunnalliseen kontekstiin. Hänen mukaansa ihmisen on mahdollista saada aktiivinen ja toimiva suhde yhteiskuntaan ja ympäröivään maailmaan taiteen esteettisen kokemuksen kautta, sillä taiteella ja yhteiskunnalla on jatkuvaa vuorovaikutusta keskenään. Taide ja yleisö kohtaavat aina kulttuurisissa ja yhteiskunnallisissa yhteisöissä. (Yli-Mäyry 2011, 16-17)

4.4 Voimakkaat kokemukset ja huippukokemukset

Taiteet herättävät ihmisissä usein voimakkaita tunteita ja kokemuksia. Amerikkalainen psykologi Abraham Maslow on kehitellyt termin *huippukokemus* (peak experience) kuvaten sillä suurinta onnen ja täyttymyksen hetkeä painottaen samalla kokemuksen merkitystä hyvinvoinnin ja henkilökohtaisen kehityksen kannalta. Maslow’n mukaan musiikki ja taide voivat toimia myös terapiana saaden ihmisessä aikaan uudenlaista näkemystä itsestä, toisista ja elämästä. Huippukokemuksen tunnuspiirteinä Maslow listaa esimerkiksi ajan- ja tilantajun häviämisen, täydellisen sisäisen harmonian, työskentelyn helppouden, mutta samalla myös kaiken kapasiteetin

ja osaamisen hyödyntämisen. (Maslow 1964.) Ruotsalainen musiikkipsykologi Alf Gabrielsson on puolestaan keskittynyt tutkimuksissaan voimakkaiden kokemusten syntymiseen erityisesti musiikin parissa. Hän pohjaa tutkimuksiaan Maslow'n näkemyksiin ja käyttää termiä *voimakas kokemus* (strong experience). (Gabrielsson & Bradbury 2011.) Gabrielssonin tutkimukset ovat kattavia, alkaen jo 1980-luvulta ja sisältäen lähes tuhannen osallistujan kuvauksia heidän voimakkaista kokemuksistaan. Erityisesti lapsuuden musiikkikokemukset liittyivät tutkimuksissa turvalliseen ja tuttuun ympäristöön, jossa vanhemmat tai muut lähisukulaiset tai läheiset olivat mukana lähetyvillä tarjoamassa turvaa ja tukea. Näissä kokemuksissa kuvattiin suurta iloa ja onnellisuutta, ja ne jäivät usein vahvasti henkilön muistoihin. Gabrielsson kuvaa tällaisilla kokemuksilla olevan suuri merkitys tulevaisuuden musiikkiasenteille ja jopa päätöksille kulkea kohti muusikon uraa. (emt. 13.) Kokemusten kuvattiin kasvavan suuremmiksi musiikin ja turvallisen ympäristön yhdistyessä kahtena positiivisena osatekijänä (emt. 14). Toisaalta, jos voimakas kokemus valtasi henkilön, tuon kokemuksen kuvattiin olevan joskus myös järkyttävää lapselle (emt. 21). Yleensä voimakkaat kokemukset kuitenkin avasivat eteen täysin uuden maailman ja herättivät laajan reaktioiden kirjon: kyyneliä, lähiympäristön hälvenemistä, kellumisen ja kodikkuuden tunnetta, omien tunteiden heijastumista musiikissa, musiikin kauneuden ihailua ja suurta iloa (emt. 22).

Positiivisten kokemusten eteenpäin vievää voimaa kuvaa myös Mihaly Csikszentmihalyi flow'n käsitteellään. Sillä hän viittaa virran imussa olevaan voimakkaaseen keskittymiseen ja onnistumisen ja nautinnon tunteeseen, jonka henkilö kokee upotessaan väsymättä tiettyyn aktiviteettiin. (Csikszentmihalyi 2014, 227–259.) Taiteiden parissa tällaiset flow'n kaltaiset kokemukset ovat hyvin mahdollisia. Esimerkiksi kuvataiteilijat ovat usein kuvailleet sitä, kuinka he inspiraation iskiessä uppoavat täysin omaan työskentelyynsä, jolloin muu ympärillä oleva menettää hetkeksi merkityksensä ja ajantaju katoaa. Niissä hetkissä ilmenee ikään kuin kolikon kaksi puolta: unohdat itsesi ja annat tilanteen viedä, mutta toisaalta olet samaan aikaan täysin oma itsesi ja valjastat taitosi ja aiemmat kokemuksesi tämän uuden tilanteen käyttöön. Liian vaikeat tehtävät turhauttavat, mutta jos tehtävä on sopivan haastava, sen toteutumisesta seuraava onnistumisen tunne on hyvin palkitseva ja kasvattaa motivaatiota ja itsevarmuutta, niin aikuisilla kuin lapsilla (Elliott 1995, 118–125). Haastavuuden toisella puolella onkin usein oivaltaminen ja syvenevä oppiminen kehittyvien taitojen muodossa (Pantsu 2010, 61–62).

Useimmiten voimakkaina kokemuksina voidaan pitää sellaisia, joihin liittyy usean eri aistialueen yhteistyö ja yhtäaikaisuus. Kokonaisvaltainen elämyksellinen kokemus liittyy usein tilanteeseen, jossa koetaan syvää onnellisuuden ja tyytyväisyyden tunnetta. Voidaan siis sanoa, että elämyksellinen kokemus on voimakas kokemus, mutta huippukokemuksen merkityksen voi antaa vain sen kokija itse. Voimakas kokemus ei kuitenkaan synny välttämättä ainoastaan subjektiivisesta kokemisesta tai pelkästään vaikkapa itse taideteoksesta. Soile Yli-Mäyrän mukaan voimakas elämys on osin sosiaalisesti rakentuva ilmiö, johon vaikuttavat myös kulttuuriset tekijät ja esimerkiksi taideteoksesta tai taiteilijasta tehdyt esitteet, markkinointi ja koko “kulttuurinen miljöö, jonka kontekstissa kokemus tapahtuu”. (Yli-Mäyry 2011, 271.)

5 VANHEMMAN ROOLI TAIDEKASVATUKSEN KONTEKSTISSA

“Lapsi syntyy maailmaan valmiina käyttämään kaikkia aistejaan, maailmasta ja ihmisistä avoimesti kiinnostuneena. Hänen maailmassaan mahdollisuuksien rajat ovat vielä piirtämättä. Kasvun edellytykset ovat siis lapsessa itsessään, aikuiset vain luovat sen kulttuuriympäristön, jossa kasvu esteettä voi tapahtua.” (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 8.)

Tässä luvussa käsittelemme vanhemman roolia taidekasvatuksen kontekstissa. Kasvuympäristöllä on suuri vaikutus vauvan kokemusmaailmaan. Vanhemmat, muut läheiset ihmiset sekä kulttuuriympäristö vaikuttavat merkittävästi siihen, mitä vauva kokee ja näkee ympärillään. Nämä luovat pohjan kokemuksille taiteiden maailmasta sekä taiteellisesta toiminnasta. (Pantsu 2010, 136.) Toisin sanoen, ensimmäiset kokemukset taiteista vaikuttavat myös myöhempään taiteelliseen kiinnostukseen ja harrastamiseen. Vanhemman omalla innostuksella ja uteliaisuudella on suuri, motivoiva vaikutus lapseen. Hakkola ym. (1991, 35) kuvaavat, että lapsi tarvitsee sytykkeen motivoituaan ja innostuakseen taiteesta. Vanhemman tehtävänä onkin luoda ympäristö, jossa on hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri. Hän voi tällä tavoin helpottaa lapsen taiteellisen toiminnan käynnistymistä. Myös Pantsu (2010, 129) kuvaa mielestämme osuvasti yhdessä kokemisen tärkeyttä. Hän kuvaa, kuinka yhdessä koetut, taiteen parissa syntyneet elämykset innostavat sekä vauvaa että vanhempaa. Elämykset saavat vanhemman innostumaan laulamista, loruilusta ja liikkumisesta yhdessä vauvansa kanssa. Vanhempi saa vauvaltaan positiivista palautetta, kun tämä osallistuu iloisesti äännellen ja liikkuen toimintaan. Se puolestaan kannustaa edelleen vuorovaikutukseen ja yhteiseen tekemiseen. Ensimmäisten, positiivisten kokemusten myötä on varmasti helpompaa myöhemmin hakeutua taiteiden pariin uudelleen – unohtamatta näiden kokemusten vaikutusta perheen arjen virkistäjänä. Pantsun mukaan (emt. 129) esteettiset elämykset voivat olla vanhemmille jopa voimaannuttavia, sillä ne virkistävät ja tarjoavat ideoita arkisten rutiinien rinnalle.

Suomalaisessa kansanperinteessä vauvoille on tarjottu luonnostaan taiteellisia virikkeitä. Esimerkiksi kehtolaulua laulaessaan esiäitimme eivät ajatelleet integroivansa musiikkia arkeen, vaan punoivat intuitiivisesti taiteiden elementtejä osaksi arjen toimintoja. Fyysisen huolenpidon rinnalla vanhemmat tarjoavat näin ollen vaistonvaraisesti myös “henkistä ravintoa” lapsilleen

hyödyntäessään lauluja, loruja, tanssia tai vaikkapa käsinukkeja vauvan kanssa esimerkiksi perushoitotilanteissa tai leikin lomassa. (Pantsu 2010, 141.) Pantsun (2010) mukaan tämänkaltaisella primaarilla taiteen integroinnilla on merkittävin asema vauvojen taidekasvatuksessa. Taidekasvatus toteutuu näin ollen parhaimmillaan osana arkipäiväisiä toimintoja vauvan ja vanhemman yhdessä kokemana. Ohjattu, ryhmämuotoinen toiminta tukee tätä: vanhemmat saavat pedagogisen toiminnan kautta ideoita ja rohkeutta kotona tapahtuvaan taidetoimintaan. Hyvin suunniteltu ja toteutettu taidekasvatus auttaa vanhempia ymmärtämään varhaiskasvatuksen sisällön laadun ja sen arvioinnin merkityksen (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 4). Myös Puurula pitää merkittävänä kasvuympäristön vaikutusta lapsen taiteelliselle kehitymiselle (2000, 89). Hän korostaa sitä, että taidekasvatuksen olisi hyvä tulla osaksi arkipäiväisiä tilanteita mahdollisimman moniaistisesti koettuna.

Jokainen päivä voi pitää sisällään esteettisiä elämyksiä, joihin liittyy tunnelataus. Pantsu (2010, 136) kuvaa, kuinka vanhemman kanssa yhdessä koetut, positiiviset esteettiset kokemukset ja elämykset herättävät vauvassa *rakkauden taiteita ja ilmaisua kohtaan*. Suhteesta taiteeseen voi muodostua tärkeä voimavara koko elämän ajaksi. Yhdessä turvallisesti kokemalla ja toimimalla syntyy perusta vauvan turvallisuudentunteelle sekä oman persoonan ja maailmankuvan muotoutumiselle. Toisin sanoen, yhdessä koetut elämykset jäävät elämään sekä vauvan että vanhemman mieleen ja vaikuttavat laaja-alaisesti ja suotuisalla tavalla vauvan kokonaiskehitykseen.

Pantsu (2010, 106) toteaa, että mitä pienemmästä vauvasta on kyse, sitä vahvemmin hänen kokemuksensa ja elämyksensä muotoutuvat vanhemman kautta. Positiivisten elämysten ja taiteen tuoman ilon kokeminen mahdollistuvat näin ollen vanhemman ja vauvan yhteistoiminnan kautta. Vanhemmalta vaaditaan uteliaisuutta ja hämmästelemisen taitoa, jotta hän voi jakaa lapsensa kanssa heidän kokemiaan elämyksiä (Rusanen ym. 2014, 29). Kun vanhempi rohkeasti ja ennakkoluulottomasti ihmettelee näkemäänsä ja kuulemaansa, sama lähestymistapa tarttuu usein myös vauvaan. Lapsen esteettisen kasvun kannalta onkin tärkeää, että vanhempi ikäänkuin auttaa häntä "näkemään" kauneuden ympärillään, ja pysähtyy sen äärelle. Hakkola ym. (1991, 58) kiteyttävät mielestämme olennaisen sanoessaan: "Elämälle antaa rikkautta ja syvyyttä kauniiden kokemusten kirjo. Yhdessä lapsen kanssa voi ihastella taivaan kauniita värejä, voi kuvailla pilvien muotoja, nähdä hiekassa lukemattomia värejä, kallion juonteissa kauniita kuvioita." Pieni

lapsi oppii näin ollen vanhemmaltaan näkemään kauneutta ympärillään. Kun aikuinen aidosti näkee kauneutta ympäristössään, hän kykenee välittämään sitä myös lapselleen. Vanhemman rooli kasvattajana on siis tärkeä myös siksi, että lapsi oppii käyttämään aistejaan ja havainnoimaan ympäristöään tietoisemmin. Lapset nauttivat visuaalisuudesta aivan luonnostaan ja heidän silmänsä näkevät jo syntymästä lähtien, mutta vanhempi voi tukea lasta myös ymmärtämään näkemäänsä. (Hakkola ym. 1991, 147.) Tietoinen huomion kiinnittäminen ja ymmärtävä havainnointi luovat pohjaa lapsen esteettisen suhteen kehittymiselle ympäröivään maailmaan nähden.

Vanhemmat toimivat ohjaavina kasvattajina mahdollistaessaan lapselle edellä kuvattua toimintaa ja tilanteita (Rusanen ym. 2014, 28–29). Vanhempaa tarvitaan oppimiselle otollisen ympäristön luojaksi, tavoitteiden asettajaksi, asenteiden ja prosessien tukijaksi sekä palautteen antajaksi. Hänen tehtävänsä on rohkaista lasta astumaan uusille alueille. (emt. 35.) Uusien asioiden kokeileminen ja lapsen leikkiin mukaan ryhtyminen vaativat rohkeutta ja heittäytymistä myös kasvattajalta. Rusanen ym. (emt. 60) korostavatkin kasvattajan tehtävää olla vahvistamassa lapsen motivaatiota ja aloitteita, joka myös samalla vaatii aikuisen aktiivista osallistumista. Lapsi ei osaa vaatia mitään, mistä hänelle ei ole vielä kertynyt aikaisempia kokemuksia. Samaa näkemystä tukevat myös taidekasvattajat Hakkola ym. (1991, 3) todetessaan, että “kaiken kehittävän toiminnan takana on vanhemman kyky kokeilla, kehittyä, onnistua ja epäonnistua vuorovaikutuksessa muiden aikuisten ja lasten kanssa.” Jo aikuisen läsnäolon aikaansaama turvallisuuden tunne auttaa lapsen motivaatiota, mutta erityisesti aikuisen aito kiinnostus ja myönteinen palaute innostavat lasta eteenpäin (Rusanen 2001, 50–52).

Hakkola ym. (1991, 10–11) korostavat lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutussuhteen tasavertaisuuden tärkeyttä. He kuvaavat, kuinka taiteen tekeminen kasvattaa lapsen henkisiä voimavaroja silloin, kun ympäristö suhtautuu arvostavasti lapsen kokemuksiin ja taiteen herättämiin tunteisiin. Sen sijaan, jos ympäristö suhtautuu välinpitämättömästi, myös se vaikuttaa väistämättä lapseen monin tavoin. Hakkola ym. nostavat esiin esimerkiksi herkkyyden. Taiteen avulla lapsi voi lähestyä syvimpiä tunnekokemuksiaan, jolloin hän voi oppia aivan uusia asioiden välisiä yhteyksiä. Taiteen avulla lapsi saa myös mahdollisuuksia kokea samaistumista toisen ihmisen tilanteeseen. Taide-elämykset vahvistavat näin ollen empatiakykyä sekä emotionaalista ja esteettistä vastaanottokykyä. (emt. 10–11.) Hakkola ym. painottavat lapsen ja aikuisen

tasavertaisen vuorovaikutussuhteen vaikutusta myös lapsen rohkeuden ja itsetunnon kehittymisen kannalta. Lasta tulisi hänen kasvaessaan rohkaista toimimaan ja tekemään taidetta omien kokemustensa pohjalta, uskoen rohkeasti juuri omiin aisteihinsa ja kokemuksiinsa. Tämä tarkoittaa, että aikuisen on tärkeää tukea lapsen itsetuntemuksen kehittymistä sekä oman ainutlaatuisuutensa löytämistä. (emt. 10–11.)

Vanhempi kehittää myös lapsen luovuutta luodessaan rikasta kokemusmaailmaa lapselle. Varhaiskasvatuksessa yhtenä taiteellisen toiminnan keskeisenä tavoitteena onkin pidetty juuri luovuutta, jota korostetaan nykyään yhteisöllisen vuorovaikutuksen edistäjänä ja sitä kautta jopa hyvinvoinnin yhtenä määrittäjänä. (Rusanen ym. 2014, 30.) Luovuus saa aikaan muun muassa uusia ideoita, merkityksiä ja käytäntöjä, jotka edesauttavat ongelmanratkaisun ja uusien näkökulmien kehittymistä (emt. 31). Erilaiset materiaalit voivat olla erityisesti pienelle lapselle väylä monipuolisille aisti- ja esteettisille kokemuksille. Heidän luova toimintansa on kiinteästi yhteydessä leikkiin, johon vanhemmat tarjoavat virikkeitä ottaen samalla huomioon lastensa kehitystason ja mieltymykset. Tutkimuksissa kasvattajan roolilla onkin todettu olevan merkitystä juuri leikin näkökulmasta (van Oers 2013, 185–198; Weisberg ym. 2013, 39–54). Lasten on huomattu keskittyvän leikkiin paremmin, kun aikuiset ovat siinä aktiivisena osallisena, eivätkä vain sivustakatsojina. Aikuisten läsnäolo rikastuttaa leikkejä ja lapset oppivat leikeistä enemmän (Lehtinen & Koivula 2017, 177–191). Leikin luokittelua tai määrittelyä on moniulotteisuutensa vuoksi haastavaa tehdä. Leikki on jokaisen näkökulmasta hieman erilaista. Aikuiset saattavat painottaa siinä kasvatuksen tai opetuksen merkityksiä, kun taas lapsille se on lapsuuden elämistä, hetkessä läsnä olemista ja ylipäättään luonnollinen tapa toimia. (Karlsson 2014, 159–167.) Yhdessä leikkimisessä korostuu vastavuoroisuus ja se luo yhteenkuuluvuutta leikkiin osallistuvien kesken. Leikkilisyyden perusvire on olemassa jo vastasyntyneessä lapsessa, joka on luonnostaan utelias ja halukas kommunikoidaan. (emt. 160–169.) Leikki on lapsen perusoikeus ja sen merkitystä korostetaan myös YK:n Lapsen oikeuksien julistuksessa. Riittävä aika ja sopivat puitteet leikin mahdollistamiseksi kuuluvat aikuisen velvollisuuksiin. (emt. 165–167.)

Kulttuurihistoriallisen lähestymistavan kehittäjän, Lev S. Vygotskin *lähikehityksen vyöhykkeen* mukaan sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta lapsi oppii keskeisiä kulttuurisia ajattelu- ja toimintatapoja erityisesti juuri aikuiselta ohjaajalta. Vygotskyn näkemyksessä kaikki korkeammat ajattelun taidot opitaan ensin sosiaalisella, avustetulla tasolla ja vasta sen jälkeen yksilöllisellä

tasolla (Vygotsky 1978). Näin vanhempi luo lapselle lähikehityksen vyöhykkeen myös leikin kautta ja voi osaltaan edistää lapsen kehitystä motivoimalla lasta kokeilemaan erilaisia rooleja ja harjoittelemaan uusia taitoja (Lehtinen & Koivula 2017, 177–191). Vanhempi joutuu lasta opastaessaan pohtimaan, milloin lapsi selviää itse haasteista, milloin taas on aika auttaa ja ehkä avata uusia näkökulmia. Lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa tällaista tilannetta, jossa lapsi on oivaltamaisillaan jotain, mutta ei pääse eteenpäin ilman vanhemman avustamista. Vanhempi saattaa tavoittaa vyöhykkeen intuitiivisesti. (Rusanen 2001, 50.)

Kuten aiemmin totesimme, vauva tutustuu ympäröivään maailmaan ja kulttuuriinsa käyttämällä kaikkia aistejaan. Ympäristön hahmottaminen ja oppiminen tapahtuvat kokonaisvaltaisesti. Vauva reagoi liikkeen, äänen ja ilmeiden kautta ympäristöönsä. Puurulan mukaan lapsen taiteellinen ja sosiaalinen kehitys kulkevat rinnakkain, joten on tärkeää, että taiteet voivat olla osa lapsen arkea, yhdessä läheisen aikuisen kanssa koettuna. (Puurula 2000, 86–87.) Pantsun mukaan moniaistinen taidekokemus ja siihen liittyvä luovuus vahvistavat lapsen kehitystä kokonaisvaltaisesti. Luovuutta lisäävät taidekokemukset tukevat myös lapsen ihmisyyden ja kulttuurisen kasvun kehitystä merkittävästi. (Pantsu 2010, 11.)

Tässä luvussa olemme käsitelleet vanhemman roolia vauvan ensisijaisena, arjen taidekasvattajana. Ajatuksemme vanhemman aktiivisesta roolista taidekasvattajana pohjautuu nykytietämykseen lapsen uskomattomasta kyvystä olla syntymästä lähtien aktiivisena osapuolena vuorovaikutuksessa sekä suuresta kapasiteetista ottaa vastaan uutta informaatiota. Vanhemmalla onkin loistava mahdollisuus tarjota vauvalleen moniaistisia, taiteellisia virikkeitä arkisissa perushoitotilanteissa ja leikin lomassa. Edellisissä luvuissa olemme käsitelleet varhaista vuorovaikutusta, kokemuksia ja elämyksiä sekä vanhemman roolia taidekasvatuksen kontekstissa. Seuraavissa luvuissa keskitymme tutkimuksen toteuttamiseen ja tuloksiin. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Millaista varhainen vuorovaikutus on tutkimamme Soiva vauvojen värikylpy -tuokion aikana?
2. Millaisia mieleenpainuneita kokemuksia vanhemmat kertoivat kokeneensa Soiva vauvojen värikylpy -tuokioiden aikana?
3. Millaisia käsityksiä Soiva vauvojen värikylpy -tuokioihin osallistuneilla vanhemmilla on itsestään arjen taidekasvattajina?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa keskitymme tutkimuksemme toteuttamisen esittelyyn. Esittelemme tutkimusmenetelmämme ja pohdimme verkkokyselyä, havainnointia ja videointia tiedonkeruumenetelminä. Käsitlemme myös aineiston hankkimista ja siihen kuuluvia vaiheita ja pohdimme tutkimuseettisiä tekijöitä. Lopuksi esittelemme aineiston käsittelyyn ja analysointiin käyttämiämme menetelmiä, Atlas.ti -ohjelmiston hyödyntämistä sekä vuorovaikutuksen arviointia erityisesti CARE-Index -menetelmän muuttujien pohjalta.

Tutkimuksessamme halusimme tutkia vanhemman ja vauvan yhteisiä kokemuksia taiteen parissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella ja kuvailla vauvaperheille suunnatun taidekasvatuksen vaikutuksia perheiden arkeen ja hyvinvointiin. Erityisen kiinnostuneita olimme varhaisiän taidekasvatuksen vaikutuksista varhaiseen vuorovaikutukseen, toiminnan kautta saaduista positiivisista, esteettisistä kokemuksista ja elämyksistä sekä vanhempien roolista arjen taidekasvattajina. Tutkimuksessamme korostuu vanhempien rooli toimintaan osallistujina ja heidän kokemuksensa toiminnasta. Toteuttamassamme tutkimuksessa tarkastelemme toimintaa, joka on suunnattu alle 1-vuotiaille vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Kohderyhmämme on Soiva vauvojen värikylpy -tuokioihin osallistuneet vauvat ja vanhemmat. Tutkimusaineisto kerättiin Jyväskylän taidemuseolla helmikuussa 2018 neljässä työpajassa. Tuokioihin osallistui yhteensä 14 vauva–vanhempi-paria, suurin osa useampaan kuin yhteen tuokioon.

6.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusotteemme on pääpiirteissään laadullinen. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessamme pyrimme tutkimaan kokonaisvaltaisesti tutkimuskohdettamme ja keräsimme aineistomme luonnollisissa olosuhteissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma usein muovautuu tutkimuksenteon aikana. Tutkija luottaa omiin havaintoihinsa, eikä mittausvälineillä hankittuun dataan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157–160; Metsämuuronen 2009, 220.)

Aineiston keräämiseen käytetään siis laadullisia menetelmiä, kuten haastattelua ja havainnointia, kun tutkija on kiinnostunut esimerkiksi jossakin toiminnassa mukana olleiden ihmisten sille antamista merkityksistä. Tapauksia käsitellään tällöin ainutlaatuisina ja tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. (emt. 157–160; 220.) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä objektiivisuuteen sen perinteisessä mielessä. Tavoitteena on paljastaa tosiasioita ja saada tietoa myös syy-seuraussuhteista. (emt. 159–160; 220.) Tapaustutkimus on laadullisen tutkimuksen osa-alue, joka pyrkii ymmärtämään syvällisesti tapahtumaa/toimintaa tai toimivaa ihmistä tietyssä ympäristössä. Tapaustutkimuksessa tutkitaan yksittäisiä tapauksia. Etuna on, että tapaustutkimukset ovat usein lähtökohtaisesti toiminnallisia ja niiden tuloksia voidaan soveltaa käytännössä. (Metsämuuronen 2009, 222–223.) Tutkimuksemme on laadullisesti ilmiötä ymmärtämään pyrkivä tapaustutkimus. Keskityimme näin ollen tutkimamme toiminnan vaikutusten sekä siihen liittyvien kokemusten kartoittamiseen ja kuvailemiseen. Tapaustutkimuksessa pyritään tuottamaan tapauksesta yksityiskohtaista tietoa, eikä sen avulla tyypillisesti tavoitella yleistettävyyttä. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Tutkimusasetelmamme oli kuvaileva tapaustutkimus, ja tutkimuksemme toteutettiin poikkileikkauksena keräämästämme aineistosta. Poikkileikkaustutkimuksessa voidaan puhua muuttujien yhteisvaihtelusta, ei pitkäaikaisista syy-seuraussuhteista. Huomasimme tutkimustulostemme olevan yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa, joten näemme niiden tuovan vahvistusta varhaisiän taidekasvatuksen hyvinvointivaikutuksille ja viittaamme tutkimuksessamme aiheen aikaisempien tutkimustulosten pohjalta muodostettuihin yleisiin näkemyksiin.

Triangulaatiolla voidaan viitata muun muassa erilaisten menetelmien, tutkijoiden, tai tietolähteiden yhdistämiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018). Triangulaatio liittyy tutkimukseemme siten, että keräsimme usealla tutkimusmenetelmällä tutkimusaineistoa samasta tapahtumasta. Uskomme, että käyttämällä useita aineistoja tutkimuksessamme meidän oli tutkijoina mahdollista rikastuttaa tietoa ja analysiimme tutkimastamme vuorovaikutuksesta ja näin saavuttaa vahvat johtopäätökset. Tapaustutkimuksessamme yhdistyi sekä laadullinen että määrällinen aineisto havainnoinnin ja kyselyn pohjalta. Videointi lisäsi tutkimuksen luotettavuutta eli oli yhtenä osana muodostamassa tutkimuksellista triangulaatiota. Triangulaatio liittyy myös tutkimukseemme siten, että näemme tutkijoina erilaisten opintotaustojemme tuovan tutkimukseemme erilaisia näkökulmia.

Tiedostamme, että tutkijoina tekemämme tulkinnat ovat suuressa roolissa havainnoidessamme tutkittavien välistä vuorovaikutusta ja analysoidessamme kyselyn avoimia vastauksia. Tutkijoina kirjjasimme ylös havaintomme ja tulkintamme aineistosta ja neuvottelimme niistä. Huomasimme antavamme samankaltaisia merkityksiä aineistolle. Näin ollen tutkimuksemme oli tulkitseva tapaustutkimus, emmekä pyri esittelemään yhtä ja oikeaa totuutta tutkimuskohteesta. Tutkimamme vuorovaikutus oli tilanne- ja toimijasidonnaista, ja ymmärrämme, että siitä tutkijoina tekemiimme tulkintoihin vaikuttivat myös omat koulutus- ja kokemustaustamme. Tulkitsevaan tapaustutkimukseen liittyy myös se, että tutkimus muovautuu tutkimusprosessin edetessä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tutkimuksemme ei ollut näin ollen täysin suunniteltu etukäteen, vaan etenimme aineiston ehdoilla.

Aineiston ja teorian suhde oli tutkimuksessamme abduktiivinen. Abduktiivinen päättely viittaa teoriasidonnaiseen aineiston lähestymistapaan. Tällöin analyysi etenee aineiston ehdoilla, mutta aineistolla on selkeät kytkennät teoriaan. Teoriasta etsitään tällöin tulkintojen tueksi selityksiä tai vahvistusta. Toisaalta voidaan tuoda esille tulosten poikkeaminen aiemmista tutkimuksista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133.) Tutkimuksemme aineisto koostui video-, havainnointi- ja kyselyaineistosta. Tapaustutkimuksessamme selvitimme vanhempien kokemuksia toimintaan liittyen sähköisen kyselyn avulla (n: 12) sekä havainnoimme objektiivisina tarkkailijoina neljän tapauksen eli vauva–vanhempi-parin välistä vuorovaikutusta sekä vauvojen keskinäistä vuorovaikutusta tuokioiden aikana. Keskeisin havainnointiaineistomme analyysin fokus oli videoaineistossa, josta teimme systemaattisia havaintoja. Havaintoja peilasimme kyselyn kautta saamiimme vanhempien kokemuksiin.

Pyrimme näin ollen kartoittamaan monipuolisesti tutkimaamme ilmiötä ja ymmärtämään sitä. Tutkimuksemme oli monimenetelmäinen, koska käyttämämme menetelmät ovat yhdistelmä sekä laadullisista että määrällisistä menetelmistä. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen jyrkkä erottelu ei ole järkevää. Tutkimusta on viisasta tehdä kyseiseen tutkimusongelmaan ja tarkoitukseen parhaiten sopivilla menetelmillä. (Eskola & Suoranta 1998.) Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen jyrkkä erottelu ei ole järkevää, koska menetelmät täydentävät toisiaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 127–128). Määrällisen tutkimuksen piirteitä tutkimuksessamme olivat verkkokyselylomakkeen käyttäminen ja tutkimustulosten

havainnollistaminen lukumäärinä ja taulukoiden muodossa. Esittelimme tutkittavien taustatietoja sekä tutkimuskysymysten teemoihin liittyviä tuloksia taulukoiden avulla. Tutkimuskysymyksiimme liittyviä avoimia vastauksia tulkitsimme myös laadullisesti ja aineistolähtöisesti.

Käyttämiämme tutkimusmenetelmiä olivat verkkokysely sekä objektiivinen eli tarkkaileva havainnointi. Kyselylomakkeessa oli sekä avoimia että strukturoituja kysymyksiä. Havainnoimme jokaista neljää tuokiota Soivassa vauvojen värikylyssä, joista videoimme kaksi tuokiota omaa, myöhempää tarkasteluamme varten. Otimme lisäksi still-kuvia tutkielmamme kuvitusta varten niistä tuokioista, joihin olimme saaneet kaikilta osallistujilta kuvausluvat. Seuraavassa luvussa käsittelemme tarkemmin edellä mainittuja tiedonkeruumenetelmiä.

6.1.1 Kysely tiedonkeruumenetelmänä

Halusimme selvittää tuokioihin osallistuneiden vanhempien taidekasvatukseen liittyviä kokemuksia. Saadaksemme yksityiskohtaista tietoa laadimme KyselyNetti.com-sivustolla sähköisen kyselylomakkeen, johon vanhemmat saivat vastata tuokioiden jälkeen itselleen sopivana ajankohtana. KyselyNetti oli selkeä ja helppokäyttöinen käyttöliittymä rekisteröityneille kyselyn laatijoille. Kyselymme sisälsi sekä monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Näin saimme tarkkaa ja vertailukelpoista sekä syvempää tietoa. Halusimme antaa tutkittaville mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan omin sanoin ja selvittää, mikä vastaajien mielestä on keskeistä. Monivalintakysymyksiä kyselyssämme oli 12, ja avoimia kysymyksiä oli 7. Merkitsimme tutkimuksemme kannalta tärkeimmät kysymykset pakollisiksi. Ainoastaan neljään avoimeen kysymykseen ei ollut pakollista vastata, jotta pääsi etenemään kyselyssä. Päädyimme tähän saadaksemme melko rajatulta tavoiteperusjoukolta mahdollisimman paljon tutkimuskysymystemme kannalta olennaista tietoa. Tuokioihin osallistui yhteensä 14 vanhempaa, joista 12 vastasi kyselyyn. Kysymyskohtaiset vastausten määrät vaihtelevat hieman siksi, että osaan kysymyksistä ei ollut pakollista jättää vastausta. Kaiken kaikkiaan, olemme tyytyväisiä kyselyvastausten määrään. Oletamme, että hyvään osallistumisprosenttiin vaikutti myös vastanneiden kesken arpomme 30 euron lahjakortti Jyväskylän taidemuseon museokauppaan.

Verkkokysely laaditaan siten, että siinä on tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman kannalta olennaisia kysymyksiä. Jokaisen kysymyksen tulee siis olla perusteltu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.) Kyselylomakkeen laatimiselle ei ole olemassa valmista mallia, joten kyselymme rakenne ja kysymykset muokkautuivat vahvasti teorian ja valitsemiemme teemojen pohjalta. Kysymyksenasettelun voidaan ajatella osaltaan vaikuttavan kyselyn vastauksiin ja niistä koottuihin tuloksiin, joten tulosten vertailukelpoisuuteen tai yleistettävyyteen on syytä suhtautua varauksella. Tapaustutkimuksesta ei voida tehdä tilastollisia yleistyksiä, mutta se ei ollut tarkoitukseemme, vaan halusimme saada kattavan kuvan valitusta aiheesta. Päädyimme haastattelun sijaan usein määrälliseen tutkimukseen liitettyyn kyselyyn, vaikka tutkimusotteemme on laadullinen. Halusimme tarjota vanhemmille mahdollisuuden vastaamisajankohdan valitsemiseen silloin, kun se heille parhaiten vauva-arjen keskellä sopi. Esitimme toiveen ainoastaan siitä, että verkkokyselyyn vastattaisiin viikon sisällä tuokiosta.

Nykyään erilaiset kyselyt ovat yleisiä, eikä niihin paneutuminen ja vastaaminen välttämättä herätä mielenkiintoa. Ongelmaksi voikin muodostua kato eli kyselyyn vastaamatta jättäneiden osuus, jolloin vastausprosentti jää matalaksi. Hirsjärvi ym. kirjoittavat, että vastaamishalukkuuteen vaikuttaa eniten tutkimuksen aiheen mielenkiintoisuus. Lisäksi selkeä ja helppokäyttöinen verkkokyselyn pohja on tärkeä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 185–187.) Verkkokyselyn haasteena voidaan pitää sitä, ettei tutkijalla ole mahdollisuutta tehdä tarkentavia kysymyksiä tai varmistaa, että vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset yksiselitteisesti. Luotettavuutta avointen kysymysten kohdalla heikentää se, ettei vastaaja välttämättä tule ajatelleeksi riittävän monipuolisesti tutkittavaan ilmiöön liittyviä tekijöitä. Toisaalta avoimet kysymykset antavat tilaa vastaajan henkilökohtaisesti tärkeille näkökulmille. Kyselyn haittapuolia voidaan vähentää muotoilemalla kysymykset huolellisesti, tekemällä kyselyn rakenne selkeäksi ja laatimalla hyvät vastaamisohjeet. Verkkokyselyn luotettavuutta parantaa se, että kysymykset on esitetty kaikille täsmällisesti samassa muodossa eivätkä tutkijat voi vaikuttaa vastauksiin läsnäolollaan. (emt. 184.)

6.1.2 Havainnointi ja videointi tiedonkeruumenetelminä

Tavoitteemme oli havainnoinnin avulla kuvailla, millaista vuorovaikutusta havaitsimme vauvojen ja vanhempien välillä tuokioiden aikana. Kyselyn kautta selvitimme vanhempien kokemuksia

vuorovaikutuksesta ja vertasimme heidän kuvailuaan omiin huomioihimme. Halusimme myös selvittää, millaista vauvojen keskinäinen vuorovaikutus on tuokioiden aikana ja mikä toiminnassa aktivoi vauvoja.

Vuorovaikutus on rikasta ja monivivahteista. Nykytieteen tuomien mahdollisuuksien avulla voidaan tutkia ja analysoida muun muassa vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta mikroskooppisen tarkasti. Videotekniikka on kehittyessään mahdollistanut varhaisen vuorovaikutuksen tutkimisen syvemmällä tasolla nostaten uutta tietoa ja uusia kysymyksiä tutkimuskentälle. (Tamminen 2004, 46.) Vuorovaikutuksen tutkiminen ilman videointia ei ole täysin luotettavaa, sillä paljon informaatiota jää huomaamatta havainnoinnin pohjalta. Päädyimme tallentamaan ensimmäisen tuokion kahdella videokameralla saadaksemme mahdollisimman kattavan kuvan paikalla olleiden neljän vauva–vanhempi-parin keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Näistä neljästä tapauksesta (case) keräsimme videoaineistomme. Lisäksi tutkimme vauvojen keskinäistä vuorovaikutusta videoaineiston pohjalta. Kuvasimme eri kuvakulmista, koska osallistujat liikkuvat tilassa paljon tuokion aikana ja liikkuminen peitti näkyvyyttä paikoin. Tuokiot alkoivat taidemuseon aulatilassa nimikerroksella ja alkulaululla, josta siirryttiin taidenäyttelyn kautta yläkerran työpajatilaan. Kuvasimme alkupuolen käsivaralla, ja työpajatilaan tullessamme asetimme vuorotellen kamerat jalustoihinsa. Jalustat asetimme etukäteen tarkasti harkituille paikoille, jotta saimme kaksi erilaista kuvakulmaa. Kuvasimme yleiskuvaa, jossa kaikki osallistujat näkyivät. Jos olisimme keskittyneet vain videointiin, olisimme voineet myös liikkua kameran kanssa tilassa ja kuvata osallistujia lähemmäs tarkentamalla, mutta videokamerat olivat jalustoihin kiinnitettynä paikoillaan, jotta pääsimme samaan aikaan kirjaamaan ylös havaintojamme.

Tutkimusaineistoa kerätessämme pyrimme olemaan mahdollisimman huomaamattomia, ulkopuolisia havainnoijia, jotta emme vaikuttaisi tarkkailumme kohteena olevien vauva–vanhempi-parien vuorovaikutukseen. Tämänkaltaisessa tarkkailevassa havainnoinnissa tutkijat eivät osallistu tutkittavien yhteiseen toimintaan, mutta tutkittavat ovat tietoisia tutkijoiden läsnäolosta (Vilkkä 2006, 43). Kirjasimme ylös systemaattisesti havaintoja tuokioista. Määrittelimme etukäteen selkeät tekijät, joita kumpikin meistä havainnoi. Merkitsimme kaavakkeeseen osallistuneiden lukumäärän ja sukupuolen, toiminnan eri elementtien esiintymisfrekvenssit ja sisällön kuvailun, vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen

mahdolliset häiriötekijät sekä huomioita vauvojen osallistumisaktiivisuudesta tuokioiden aikana. Tuokioiden jälkeen laadimme tekstimuotoisen yhteenvedon jokaisesta tuokiosta. Havainnointiin liittyy sekä etuja että haittoja. Itse havainnoijina toimimalla tutkijat saavat luotettavaa informaatiota tutkittavien luonnollisessa ympäristössä. Videointi on erinomainen menetelmä esimerkiksi vuorovaikutuksen tutkimiseen, koska tilanteet ovat vaikeasti ennakoitavia. Havainnoinnin haittana saattaa olla se, että tutkijoina voimme häiritä vuorovaikutusta tai sen kulkua. Läsnaolomme havainnoijina kiinnitti välillä vauvojen huomion, mutta vain ohikiitäviksi hetkiksi. Emme usko, että läsnäolomme oli häiriöksi vauvojen ja vanhempien vuorovaikutukselle.

Kirjattuina havainnot pysyvät muuttumattomina, joten dokumentointi on tärkeää. Muistinvaraisessa tiedossa on vaara, että se muuttuu ajan kuluessa. Unohtuneet seikat saattavat korvautua yleistyksillä tai tulkinnoilla. Havainnointi on tieteellisen tutkimuksen perusmenetelmä, jonka avulla havaintoja kerätään systemaattisesti ja tarkasti. Luonnollisen ympäristön etuna on, että havainnot kerätään samasta ympäristöstä, jossa ne ilmenevät. Havainnointi on perusteltu menetelmä, kun kerätään tietoa tutkittavan käyttäytymisestä ja vuorovaikutuksesta toisten kanssa. Havainnointi soveltuu sekä laadulliseen että määrälliseen tutkimukseen, mutta menetelmän ajatellaan kuuluvan ensisijaisesti laadullisen tutkimuksen aineistonkeruutavaksi monitasoisuutensa vuoksi. (Vilkkä 2006, 37–38; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 208; Pennington 2005, 35.)

6.2 Aineiston hankinta ja taustatyö

Ennen aineiston keräämistä pohdimme myös tutkimuksemme näkökulmien rajaamista. Olimme jo tehneet useita rajaavia valintoja tutkimusprosessimme aikana. Vuorovaikutus, elämyksellisyys ja kokemuksellisuus olivat nousseet tärkeimmiksi mielenkiinnon kohteiksi. Halusimme selvittää myös vanhempien kokemuksia taiteisiin sekä arjen taidekasvatustehtävään liittyen. Vuorovaikutuksen osa-alueita pohtiessamme päädyimme kyselyssä erittelemään tarkasteltaviksi fyysisen kontaktin, katsekontaktin sekä tunteiden jakamisen. Vokaalisen vuorovaikutuksen rajasimme kokonaan tarkastelumme ulkopuolelle, koska olimme kiinnostuneita sanattomasta vuorovaikutuksesta. Kuvaamamme videomateriaalin pohjalta olisi ollut lisäksi haastavaa eritellä

puhetta hälyn seasta. Pohdimme myös, mikä käsite parhaiten kuvaisi tutkimaamme toimintaa kattaen sekä kuvataide- että musiikkikasvatuksen näkökulmamme. Esteettinen kasvatus kuvaisi väljemmin tutkimaamme toimintaa, mutta toiminta asettuu luontevasti varhaisiän taidekasvatuksen jatkumolle. Tutkijoina näemme Soiva vauvojen värikyllä -tuokioiden olevan monipuolisesti ja moniaistisesti taiteellisia virikkeitä tarjoavia, joten haluamme käsitteen valinnallakin korostaa toiminnan pedagogisia mahdollisuuksia taiteiden parissa. Tämän vuoksi käytämme tutkimuksessamme käsitettä varhaisiän taidekasvatus. Esteettinen kasvatus saattaa luoda käsitteenä enemmän mielikuvia visuaalisuudesta kuin esimerkiksi musiikkikasvatuksesta. Esteettinen kasvatus kuitenkin toteutuu tutkimassamme toiminnassa esimerkiksi mielikuvituksen kasvattajana ja tunne-elämän jalostajana. Nämä nähdään pedagogisesti tärkeinä tavoitteina myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 19, 42).

Toteuttamamme verkkokyselyn (liite 5) kysymykset laadimme aiemman kirjallisuuden ja oman mielenkiinnon pohjalta. Ennen varsinaisen kyselyn jakamista toteutimme pilottikyselyn kahdelle henkilölle, joilla molemmilla on pieni lapsi. Molemmat vanhemmat kävivät harrastusryhmässä lapsensa kanssa, joten pyysimme heitä muistelemaan viimeaikaista tuokiota ja vastaamaan sen pohjalta. He antoivat palautetta kysymyksistä, ja muokkasimme niiden pohjalta kyselyämme selkeämmäksi. Saimme lisäksi hyödyllistä palautetta ohjaajiltamme, minkä pohjalta muokkasimme kyselyämme yksiselitteisempään muotoon. Kerroimme etukäteen tutkimuksestamme tuokioihin osallistuville vanhemmille sähköpostitse ja esitimme samalla toiveen kyselyyn osallistumisesta. Lähetimme myös linkin verkkokyselylomakkeeseen sähköpostitse sekä jaoimme linkin paperisena versiona tuokioiden päätyttyä.

Tuokioiden havainnoinnin tueksi laadimme havainnointikaavakkeen (liite 2) tutkimuskysymystemme pohjalta. Kaavakkeeseen merkitsimme huomioita osin samoista teemoista kuin kyselyssä. Kirjasimme systemaattisesti kaavakkeeseen tuokioihin osallistuneiden lukumäärän ja sukupuolen, toiminnan eri elementtien esiintymisfrekvenssit ja sisällön kuvailun, vauvan ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen mahdolliset häiriötekijät sekä huomioita vauvojen osallistumisaktiivisuudesta tuokioiden aikana. Pyrimme olemaan mahdollisimman huomaamattomia, ulkopuolisia tarkkailijoita, jotta emme vaikuttaisi pääasiallisesti tarkkailumme kohteena olevien vauva–vanhempi-parien vuorovaikutukseen (Hirsjärvi ym., 2009, 213–214). Tiedostimme, ettei havainnointimme mahdollistanut vuorovaikutuksen tarkempaa tarkastelua,

vaan pyrimme yleisellä tasolla tekemään havaintoja vuorovaikutuksesta kaikkien osallistujien kesken eri toimintojen aikana. Yleiskuvan saatuamme oli helpompaa syventyä tarkastelemaan yhdestä tuokiosta tallentamaamme videomateriaalia. Pehdyimme CARE-Index -vuorovaikutuksen arviointimenetelmään ja päätimme hyödyntää sitä soveltaen vauva–vanhempi-parien vuorovaikutuksen arvioinnissa. Laadimme analysointia varten kaavion (liite 4), johon merkitsimme huomioita erikseen jokaisesta videolla näkyvästä vauva–vanhempi-parista. Kiinnitimme systemaattisesti ja syvemmällä tasolla huomiota valitsemiimme vuorovaikutuksen muuttujiin, jotka määrittelimme CARE-Index -menetelmän pohjalta. Luvussa 6.4.3 kerromme lisää vuorovaikutuksen arvioinnista erityisesti CARE-Index -menetelmän kautta.

6.3 Tutkimuseettiset tekijät

Tiedotimme tuokioihin osallistuvia tutkimuksemme tarkoituksesta, sisällöstä, tuokioiden videoinnista sekä kuvaamisesta jo Jyväskylän taidemuseon verkkosivustolla ilmoittautumislomakkeen yhteydessä. Pyysimme heiltä samalla kirjallisen suostumuksen kuvaamista varten. Lisäksi lähetimme heille ennen ensimmäistä tuokiota informatiivisemman viestin sähköpostitse, jossa käsiteltäviä asioita olivat muun muassa anonymiteetti, vapaaehtoisuus, tutkimuksen tarkoitus, aineiston säilyttäminen ja hävittäminen sekä yhteystietomme lisätietoja varten (liite 1). Tutkittavien informointi on tärkeässä roolissa onnistuneessa tutkimuksessa. Asianmukainen informointi muodostaa perustan eettiselle tutkimuksen tekemiselle. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston (2018) mukaan “tietosuoja-asetus edellyttää antamaan tutkittavalle henkilötietojen käsittelyä koskevat tiedot tiiviisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä”. Tutkimusprosessin läpinäkyvyys herättää tutkittavien luottamuksen tutkijoita kohtaan (emt. 2018). Koimme tärkeäksi antaa tutkittaville informaatiota paitsi sähköisesti, myös suullisesti. Tiedotimme lyhyesti tutkimuksestamme ennen tuokioiden alkua ja vastasimme kysymyksiin niiden päätyttyä. Kerroimme opinnäytteemme aiheesta, tutkittavista tekijöistä sekä käytännön asioista tutkimusaineiston keräämiseen liittyen. Tutkittavat antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta sähköisessä ilmoittautumislomakkeessa, josta

tutkimustamme koskeva informaatio selkeästi erottui. He antoivat myös kuvausluvut rastittamalla ruudut lomakkeessa ja saapumalla paikalle tuokioihin.

Informoimme tutkittavia aineistonkeruutavoista etukäteen. Kerroimme osallistuvamme tuokioihin ulkopuolisina havainnoijina, ottavamme kuvamateriaalia tutkielmaamme varten sekä videokuvaavamme yhden tuokion. Tiedotimme myös verkkokyselystä etukäteen. Tutkittavien on tärkeää saada riittävästi tietoa siitä, kuinka paljon vaivannäköä tutkimukseen osallistumisesta heille aiheutuu: kerroimme heille etukäteen, kuinka paljon arvioimme vastaamiseen kuluvan aikaa. Ilmaisimme myös sen, että toivoisimme vastauksia kyselyyn viikon kuluessa tuokiosta. Kerroimme tutkittaville myös, että kyseessä on vapaaehtoinen kertatutkimus. Tutkittavan suostumuksen vapaaehtoisuus on sekä tutkimuseettisesti että lainsäädännöllisesti tärkeää. Tutkittavien on saatava riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä heidän on voitava halutessaan keskeyttää tutkimukseen osallistumisensa milloin vain. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2018.)

Tutkimusaineiston käsittelyn luottamuksellisuuteen kuuluvat aineiston käyttötarkoituksen ja tunnisteellisuuden tason määrittäminen sekä tietoturvaan kuuluvat tekijät (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2018). Kerroimme tutkittaville, ettei heitä mainita tutkielmassamme nimeltä ja suorat lainaukset esitetään siten, ettei heitä voida tunnistaa. Käänsimme esimerkiksi muunkieliset vastaukset suomeksi. Informoimme tutkittavia myös videomateriaalin tuhoamisesta tutkielman valmistuttua.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asemalla on suuri merkitys. Täydellistä objektiivisuutta on mahdotonta saavuttaa tutkimuksen teossa, mutta objektiivisuuteen pyritään kaikin tavoin. Olemme pyrkineet avaamaan tutkijoina tekemiämme valintoja läpi tutkielman. Ymmärrämme, että omat kiinnostuksen kohteemme ja ennakko-oletuksemme ovat vaikuttaneet tutkimusaiheen valintaan ja tutkimuksen tekoon. Esittelemmekin johdannossa tutkimuskohteesta muodostamamme ennakko-oletukset, jotka toimivat tutkimuksemme esioletuksina. Tutkimuksemme lähtökohtana oli näkemyksemme, että varhaisiän taidekasvatus voi rikastuttaa ja vahvistaa varhaista vuorovaikutusta sekä tarjota mahdollisuuden jaettuihin, esteettisiin kokemuksiin ja elämyksiin. Oletuksemme oli myös, että vanhemmat voivat toiminnan kautta saada positiivisia kokemuksia, jotta he rohkaistuvat toimimaan aktiivisemmassa roolissa lastensa

ensisijaisina taidekasvattajina. Tutkimusta tehdessä on luonnollista, että havaintoihimme vaikuttavat aiemmat kokemuksemme. Pyrimme kuitenkin analyysiä tehdessämme tutkimaan aineistoamme kattavasti ja järjestelmällisesti. Uskoaksemme kykenimme toimimaan manipuloimatta tutkittavia tutkimusprosessin aikana. Löysimme uusia näkökulmia yleisesti tutkimuksen teosta. Tutkimusprosessi opetti, että tutkimusaiheestamme olisi mahdollista tehdä tutkimusta usealla eri menetelmällä ja että aineistosta voi nousta uutta tietoa, joka johdattaa tutkimusta uusille urille.

6.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkimuksemme aineisto on kaksiosainen. *Kyselyaineistomme* tuotimme KyselyNetti.com -sivuston kautta ja aineiston analysoinnissa olemme käyttäneet sisällönanalyysiä ja teemoittelua avointen kysymysten vastausten jäsentämiseen. *Havainnointiaineistomme* koostuu sekä Soiva vauvojen värikytely -tuokion aikana tekemistämme huomioista että tarkentavasta tuokion videomateriaaliin pohjautuvasta, syvemmästä havainnoinnista. Havainnointiaineiston käsittelyssä ja analysoinnissa olemme hyödyntäneet Atlas.ti -ohjelmistoa ja vuorovaikutuksen arvioinnissa erityisesti CARE-Index -arviointimenetelmää. Seuraavissa luvuissa esittelemme valitsemiamme analyysimenetelmiä tarkemmin.

6.4.1 Sisällönanalyysi

Kyselyn avointen kysymysten vastausten sekä CARE-Index -menetelmän pohjalta tekemiemme havaintojen analysointiin hyödynsimme sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Sisällönanalyysi on tieteellinen metodi, jonka avulla analysoidaan dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Se mahdollistaa aineiston erittelyn sekä etsii ja tiivistää yhtäläisyyksiä ja eroja. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tarkastellaan valittuja tekstimuotoisia aineistoja, kuten kirjoja, haastatteluita, raportteja tai oman tutkimuksemme kohdalla avointen kysymysten vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Sisällönanalyysin avulla on tarkoitus luoda selkeää ja tiivistettyä tietoa menettämättä koko aineiston sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysissä pohjana olevaa

dokumenttia hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja rakennetaan uudeksi kokonaisuudeksi loogisen päättelyn ja tulkinnan avulla, jotta voidaan saada aikaan luotettavia johtopäätöksiä. (emt. 198.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheita ovat pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämisen avulla aineistosta karsitaan pois epäolennaista tietoa tiivistämällä tai pilkkomalla niitä osiin. Tutkimustehtävä ohjaa tätä vaihetta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.) Pelkistetyistä tiedosta etsitään yhteneväisyyksiä ja erilaisuuksia, joiden pohjalta tietoa voidaan tiivistäen ryhmitellä uusiin alaluokkiin (emt. 110). Alaluokkien yhdistelyn kautta muodostetaan yläluokkia ja syntyvien kuvausten ja käsitysten pohjalta uusia käsitteitä tutkittavasta ilmiöstä (emt. 111). Käsitteellistämisen kautta saadaan lopulta myös vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysin tavoitteena on edetä tulkinnan ja päättelyn kautta kohti käsitteellisempää näkemystä ja luoda mahdollisesti uusia teorioita tutkimusaiheesta. (emt. 112.) Tärkeää on tutkijan ymmärtävä ote tutkittavan näkökulmaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa (emt. 113). Sisällönanalyysin kautta kyselyn avoimista vastauksista nousi esiin erilaisia vastaustyyppisiä, joiden pohjalta luokittelimme vastauksia. Sisällönanalyysi antaisi mahdollisuuden myös paljon syvempään tarkasteluun kuin omassa tutkimuksessamme oli tarpeen. Avointen kysymysten vastaukset muodostivat pienehkön osan aineistostamme, ja vastauksista nousi selkeitä teemoja kysymyksenasettelumme johdosta, mikä helpotti vastausten luokittelua. Tutkimuksemme aineiston analyysin etenemisessä auttoi jatkuva keskustelu meidän tutkijoiden kesken, mutta myös ajatusten ja näkemysten sanallistaminen ohjaajille. Omat pohdintamme saivat joko vastakaikua ja vahvistusta tai etenivät rajaamaan aineistosta nousevia teemoja. Aineistoon tutustuminen kerros kerrokselta auttoi syventämään siitä saatua tietoa ja kohdistamaan huomiota tutkimuksen kannalta olennaisiin tekijöihin.

Kyselyvastauksia käsitellessämme teimme myös *sisällön erittelyä*, eli poimimme määrällisesti vastauksissa toistuneita sisältöjä, kuten esimerkiksi tiettyjen tunnesanojen määriä, jotta pääsimme pilkkomaan ja pelkistämään vastauksia teemoittelua varten ja tuottamaan kvantifioitua tietoa aineistostamme. Kvantifiointi tarkoittaa määrällisen tiedon tuottamista laadullisesta aineistosta esimerkiksi laskemalla erilaisten koodien tai teemojen määriä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 120–122.) Sisällönanalyysi toimii siis sekä laadullisen että määrällisen aineiston erittelyyn (emt. 106–108). Kvantifioinnin haasteena on usein laadullisen aineiston pieni koko, jolloin kvantifiointi ei tuo juuri lisätietoa tutkimustuloksiin, mutta saattaa kuitenkin selkeyttää merkittävästi

laadullisen aineiston kuvailua (emt. 121–122). Kyselytutkimuksemme avointen kysymysten sisällöt jäsentyivät tuloksissamme paremmin juuri kvantifioinnin myötä, sillä sellaisenaan avoimissa vastauksissa oli päällisin puolin melko paljon päällekkäisyyttä ja samankaltaisuutta. Syvemmällä tarkastelulla ja kvantifioinnilla saimme paremmin esiin vastausten sävyeroja ja niiden määrällistä painottumista ja näin selkeämpiä rajanvetoja tutkimustuloksiin.

Laadullisessa analyysissä järjestelmällisen ja toistuvan aineistoon tutustumisen myötä aineistosta nousee esiin keskeisiä aihepiirejä eli teemoja. Teemoittelu on laadullisen analyysin metodi, jonka alkuvaiheessa aineistosta pyritään sisällönanalyysin tapaan löytämään tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia tietoja pelkistämisen kautta. Teemojen muodostamisen jälkeen ryhmittelyn avulla löydetään laajempia kokonaisuuksia ja mahdollisia tyyppisiä tai tyyppikertomuksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Omassa tutkimuksessamme ei ollut tavoitteena luoda tyyppisiä tai tiivistettyjä kuvauksia kyselyn vastauksista tai havainnointimme kohteista. Aineistomme koko on melko pieni ja näin ollen liika yksinkertaistaminen tai tyyppillisten piirteiden etsiminen pienestä joukosta saattaisi vääristää tutkimustuloksia. Teemoittelu mahdollisti sekä yhtäläisyyksien että eroavaisuuksien löytämistä tuhoamatta kuitenkaan aineiston värikkyyttä.

6.4.2 Atlas.ti

Laadullisten aineistojen systemaattiseen analysointiin ja koodaamiseen on käytettävissä useampia tietokoneohjelmistoja. Valitsimme oman tutkimuksemme kannalta hyödyllisimpänä *Atlas.ti* -ohjelmiston, johon synkronoimme Soiva vauvojen värikyly -tuokion videoaineistot. Havainnoitavia vauva–vanhempipareja oli videoaineistoa kerätessä paikalla neljä. Tutkimuksessamme heistä voidaan yleisesti puhua tapauksina (case), jolloin viitataan yksittäisiin tutkimuskohteisiin, jotka yhdessä muodostavat tutkimuksen keskiössä olevien tutkimuskohteiden suppean joukon (Jyväskylän yliopisto 2015). Atlas.ti -ohjelmisto toimii apuvälineenä videoaineiston käsittelyssä siten, että ohjelmaan ladattuun videomateriaaliin voi merkitä sitaatioita (*quotation*) ja koodeja eli avainsanoja (*quote*), jotka havainnollistavat olennaisia sisältöjä, niiden tiheyttä ja ajallista kestoa (Könkkölä 2018). Tuokion kesto oli noin 45 minuuttia, ja kuvasimme sen kahdella videokameralla saadaksemme esteettömämpää näkyvyyttä ja eri kuvakulmia tilanteesta. Näitä kahta videotiedostoa havainnoimme rinnakkain Atlas.ti -ohjelmassa

syvempää analyysia varten. Havainnoinnissamme keskityimme teemoina vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen sekä vauvojen keskinäiseen vuorovaikutukseen, joiden tapahtumakohdat videolta merkitsimme sitaatioilla. Koodeiksi sitaatioihin valikoimme muun muassa seuraavia: katsekontakti, jaettu hymy, koskettaminen, pidempiaikainen tarkkailu, äänteleminen, tunteiden jakaminen ja fyysinen kontakti (muun muassa syliin ottaminen / sylissä oleminen / sylistä pois siirtyminen). Osa vuorovaikutuksen ilmenemismuodoista oli helppo määrittellä, kun taas osaa oli vaikea rajata. Esimerkiksi tunteiden jakamiseen sisällytimme perehtymisen jälkeen tunneilmaisun tavat, virittymisen ja yleisen vaikutelman vuorovaikutusparin keskinäisestä tunneilmapiiiristä tuokion aikana. Tunteiden jakamiseen liittyväksi koodiksi nimesimme muun muassa hymyn, johon toinen vastasi hymyllä.

Videoaineiston sitaatioiksi ja koodeiksi rajasimme vain vuorovaikutukseen liittyvät teemat, sillä ne olivat tärkeimpiä tutkimuskysymystemme kannalta ja tutkimuksellisesti toteutettavissa. Tuokioiden kokemuksellisuutta tai vanhempien käsityksiä tuokion merkityksistä meidän oli tutkijoina mahdotonta olettaa ilman väärinymmärtämisen riskiä, joten omat havaintomme niistä olisivat saattaneet vääristää tuloksia tai luoda vääriä olettamuksia vaikkapa kehonkielestä tai ilmeistä. Vuorovaikutukseen liittyvät osa-alueet olivat siis käytännössä ainoita mahdollisia havainnoinnin kohteita videomateriaalia analysoitaessa. Merkitsimme videoaineistoon sitaation alku- ja loppukohdan sekä annoimme valitulle näytteelle koodin. Sitaatioiden ja koodien määrittely ja merkintä selkeytti olennaista informaatiota sekä havainnollisti meille vuorovaikutuksen osa-alueiden ilmenemistiheyttä ja ajallista kestoa. Saimme siten systemaattista tietoa vuorovaikutustapahtumien ja -toimintojen frekvensseistä eli lukumääristä.

Koska Atlas.ti -ohjelma ei itsessään luo sisältöä tai ymmärrä asioiden merkityksiä, on tutkijan vastuulla tehdä kaikki aineistoa koskevat päätelmät ja syöttää ohjelmaan vain tutkimuksen kannalta olennaisinta tietoa. Sitaatiot ja koodit rajaavat huomion vain valittuihin teemoihin, joten analysointia aloittaessa on tärkeää valita oman tutkimuksen kannalta olennaiset sisällöt ja tutkimuksen avainkohdat, jotta ei tule täyttäneeksi analyysia turhilla huomioilla. Koodit ovat yhtä aikaa tutkijan valintoja, mutta myös tutkimuksen tuloksia, joita tutkija tulkitsee. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen, 2006.) Omassa tutkimuksessamme Atlas.ti auttoi määrällisen tiedon tuottamisessa, mutta koimme ohjelman käytön melko työläänä apuvälineenä pienen aineistomme kannalta. Pääsääntöisesti laadullisen aineiston hallinta helpottuu ja mahdollisten virheiden määrä

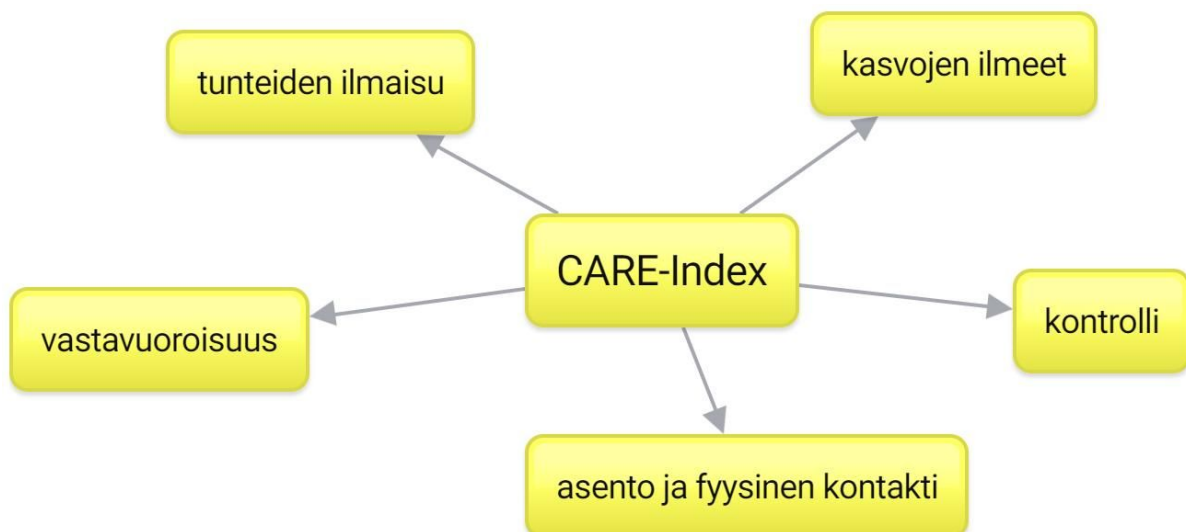
vähenee tämänkaltaisen ohjelman systemaattisella käytöllä, jolloin tutkimuksen reliabiliteetti (eli luotettavuus) ja validiteetti (eli pätevyys) paranee.

6.4.3 Vuorovaikutuksen arviointi

Käytimme tutkimuksemme analysointiin soveltaen CARE-Index -menetelmää. CARE-Index on lapsen ja vanhemman välisen dyadisen eli kahdenvälisen vuorovaikutuksen arviointiin kehitetty menetelmä. Sen on kehittänyt professori Patricia M. Crittenden 1980-luvulla Yhdysvalloissa, ja taustalla vaikuttavat kiintymyssuhdeteoria, neuropsykologia, emootioteoria ja kognitiivis-behavioristinen psykologia. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 355.) Menetelmän lähtökohtana on, että vanhemman vuorovaikutusmalli muovaa lapsen käyttäytymistä. Menetelmän avulla havainnoidaan sekä vanhemman että lapsen vuorovaikutusmallia. Vanhemman vuorovaikutuksesta arvioidaan sensitiivisyyttä eli herkkyyttä, responsiivisuutta eli mukautuvuutta sekä kontrolloivuutta. Lapsen vuorovaikutuksesta arvioidaan sen sijaan ko-operatiivisuutta eli yhteistyöhaluisuutta, kompulsiivisuutta eli pakonomaisuutta, vaativuutta ja passiivisuutta. Menetelmän avulla havainnoidaan lapsia, jotka ovat kuuden viikon iästä 24 kuukauden ikään. (emt. 356.)

Käsitys riittävän hyvästä vuorovaikutuksesta vaihtelee eri kulttuureissa. CARE-Index on kulttuurisidonnainen menetelmä, joka heijastelee länsimaista käsitystä. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 361.) Sitä hyödyntäen on tehty paljon tutkimuksia. Tutkijoiden lisäksi menetelmää voivat soveltaa työssään siihen perehtyneet terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät, lastentarhanopettajat ja muut perheiden parissa työskentelevät ammattilaiset. CARE-Index -menetelmää käytetään videoidun aineiston analysointiin. Yleensä arviointiin hyödynnetään 3–5 minuutin pituista videotallennetta vanhemman ja lapsen vapaamuotoisesta leikkihetkestä. Ensin aineistosta pyritään saamaan hyvä yleiskuva, ja sen jälkeen siitä poimitaan systemaattisesti yksityiskohtia usealla katsomiskerralla. (emt. 356.) Tavoitteena on ikään kuin koodata lapsi vanhemman silmin ja vanhempi lapsen silmin, ja tehdä kokonaisarviointi dyadisesta synkroniasta ja molempien toimintatavoista. Lisäksi menetelmässä tehdään muuttujakohtainen koodaus. Ei-kielellistä vuorovaikutusta kuvaavia osatekijöitä eli muuttujia on seitsemän: katsekontakti ja kasvojen ilmeet, puhe ja äänensävy, asento ja fyysinen kontakti, tunneilmaisu ja virittyminen, vastavuoroisuus, kontrolli ja toiminnan valinta. (emt. 356–358.)

Soiva vauvojen värikyly -ryhmän vauva–vanhempi-pareja tutkiessamme päädyimme käyttämään soveltaen CARE-Index -menetelmän muuttujia vuorovaikutuksen muotojen määrittelyssä. Pyysimme kyselyssä vanhempia arvioimaan vuorovaikutuksen kolmea muuttujaa: katsekontaktia, fyysistä kontaktia ja tunteiden jakamista. Puheen ja äänensävyn rajasimme pois tutkimuksestamme hälyn ja ryhmätyöskentelyn takia. Sitäkään, kuka valitsi toiminnan, emme arvioineet, koska se määräytyi ulkopuolelta ohjaajan toimesta. Omassa videoaineiston pohjalta tekemässämme vuorovaikutuksen analyysissa teimme havaintoja samoista muuttujista, joista kysyimme vanhemmilta kyselyssä. Heidän arvioidessaan vuorovaikutuksen määrällistä ilmenemistä me sen sijaan keskityimme ensisijaisesti muuttujien laadulliseen arviointiin. Vuorovaikutuksen määrällistä ilmenemistä selvitimme kyselyssä skaalojen avulla, joissa vanhemmat arvioivat vuorovaikutuksen eri osatekijöiden määrää 0–100-janoilla. Kirjasimme ylös omat havaintomme jaetuista katseista ja kasvojen ilmeistä, asennoista ja kosketuksen luonteesta, sekä tunneilmapiiristä vuorovaikutusparien kesken. Teimme myös havaintoja vanhemman vuorovaikutuksen sensitiivisyydestä, responsiivisuudesta sekä kontrolloivuudesta. Lapsen vuorovaikutuksesta arvioimme ko-operatiivisuutta. Menetelmän käytössä korostetaan kehityspsykologista tietämystä, ja mekin otimme huomioon tutkittaviemme iän ja kehitystason. Esimerkiksi 3–8 kuukauden ikäisen vauvan ja vanhemman välillä vuorottelu ja tunteiden jakaminen ovat tärkeitä kehitystehtäviä, kun taas 9–12-kuukauden ikäisen vauvan ja vanhemman on tärkeää kyetä vastavuoroiseen kommunikaatioon ja jaettuun huomioon. (emt. 356–357.)

created with www.bubbl.us

KUVIO 1. Tutkimuksessa käytetyt CARE-Index -menetelmän muuttujat

Kuviossa esitetyt muuttujat ovat niitä, jotka valitsimme tutkimuksemme kannalta olennaisimmiksi Soiva vauvojen värikylpy -tuokion videoinnin havainnoinnille. Teimme videohavainnointia varten erillisen kaavion, johon sijoitimme CARE-Index -menetelmän mukaiset vuorovaikutuksen muuttujat sekä tilaa niistä tehdyille havainnoille niin vauvan kuin myös vanhemman osalta. Muuttujat olivat kasvojen ilmeet, kontrolli, asento ja fyysinen kontakti, vastavuoroisuus sekä tunteiden ilmaisu, joita olemme käsitelleet luvussa 3 tarkemmin. Videoaineistoa seurasimme systemaattisesti aina kutakin vauva–vanhempi-paria erikseen tarkkaillen ja havaintoja kirjaten.

Tiedostamme, että koko ryhmän videointi ei anna mahdollisuutta analysoida erittäin tarkasti yksittäisen vauva–vanhempi-parin vuorovaikutusta. Videoaineiston rinnalla käytimme myös havainnointi- ja kyselyaineistoa, jotka sekä tukivat löydöksiämme että toivat lisäinformaatiota vuorovaikutuksesta. Päädyimme koko ryhmän videointiin, koska halusimme havainnoida myös vauvojen keskinäistä vuorovaikutusta sekä koko ryhmän yleistä tunneilmapiiriä. Emme tietoisesti toteuttaneet videoinnin pohjalta tehtyä analyysiä täysin samalla tavalla kuin CARE-Index -menetelmässä. CARE-Index -menetelmän käytön haasteena tutkimuksessa on se, että vuorovaikutussuhteiden arvioinnin perustana tulisi olla laaja teoreettinen tietämys kehityspsykologiasta sekä käytännön harjoittelua ja tarkkaavaisuutta muuttujien havainnoinnissa. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 361). Menetelmää käytetään esimerkiksi Englannissa joissakin lastenneuvoloissa varhaisena riskiparien (äiti–lapsi-parien) seulonnan apuvälineenä (emt. 360). Omassa tutkimuksessamme ei ole kuitenkaan tarkoitus tehdä vastaavanlaista diagnostista analyysiä vuorovaikutuspareista, vaan lähinnä hyödyntää CARE-Index -menetelmän sisältämiä vuorovaikutuksen muuttujia Soiva vauvojen värikylpy -tuokion tarkemman havainnointimme tukena. Tutkijoina emme arvioi vanhempien ja vauvojen välisen vuorovaikutuksen “paremmuutta” tai “huonommuutta”, vaan enemmänkin sitä, minkälaista vuorovaikutusta tutkimamme toiminnan aikana ilmeni ja miten toiminta voi mahdollisesti rikastuttaa vuorovaikutusta. Kohteena on enemmän itse toiminta ja sen merkitykset vuorovaikutuksen kannalta. Pohdimme, mitä hyvää toiminta voi tarjota vuorovaikutukseen ja yhteisiin kokemuksiin. Tapausten kautta tuomme esiin esimerkinomaisesti toiminnan näkyviä vaikutuksia vuorovaikutukseen.

Havainnoimme tutkimuksessamme myös vauvojen välistä vuorovaikutusta tuokion aikana. Kiinnitimme videoaineistossa huomiotamme erityisesti asioihin, jotka aktivoivat vauvojen keskinäistä kanssakäymistä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että jo yhdeksän kuukauden ikäiset lapset kykenevät osoittamaan ryhmäytymisen merkkejä. He kykenevät myös luomaan tunnemerkitseviä useamman kuin kahden kesken tapahtuvissa tapahtumissa. (Bradley 2009, 266–267.) Kolmen vauvan kesken toteutetuissa tutkimuksissa ilmenneessä ryhmädynamiikassa vauvat osoittivat erityisesti katseilla ja äänillä mieltymystään ja huomion kohteen valintaa (Bradley 2009, 269). Pieni lapsi reagoi tunteisiin kinesteettisen aistin eli lihasaistin kautta, jolloin tunteiden ilmaisu näkyy lapsessa fyysisenä toimintana (Huisman & Laukkanen 2000, 39). Lapsen kokemismaailmaa kuvaavat kokonaisvaltaisuus, toiminnallisuus ja kehollisuus (Rusanen & Torkki 2000, 43–45).

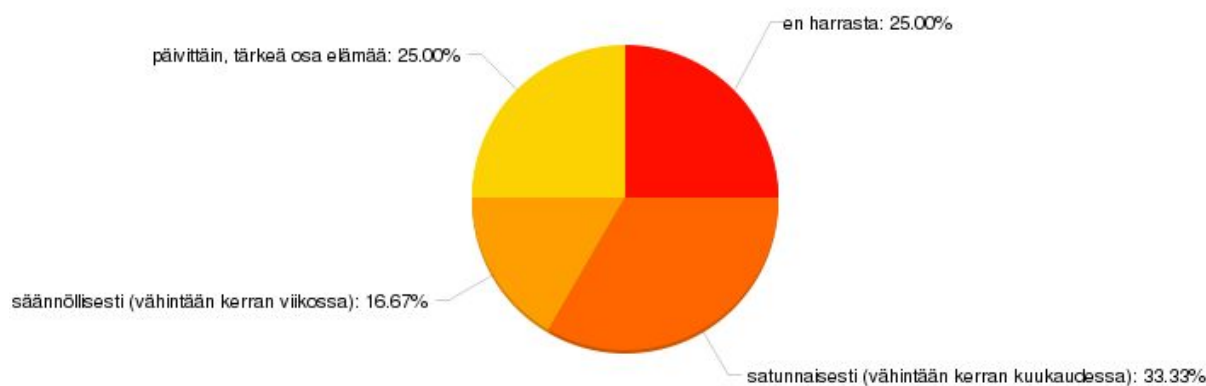
7 TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksemme tuloksia. Tutkimuksemme on monimenetelmäinen: aineistomme koostuu sähköisen kyselyn vastauksista sekä havainnointiaineistosta. Esittelemme ensin sähköisen kyselyn kautta kartoittamiamme tutkittavien taustatietoja sekä kuvaamme videoidun tuokion sisältöä lyhyesti. Tuomme esille vanhempien kokemuksia vuorovaikutuksesta lapsensa kanssa kyselyn vastausten pohjalta ja esittelemme videoaineiston perusteella omia havaintojamme vauvan ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta sekä vauvojen keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Tarkastelemme tuokioiden aikana koettuja kokemuksia ja elämyksiä vanhempien kuvailemina. Lopuksi käsittelemme vanhemman roolia arjen taidekasvattajana vanhempien vastausten pohjalta. Kyselyymme vastasi 12 vanhempaa ja tekstissä tuomme esiin poimintoja heidän vastauksistaan.

Ensimmäisessä, videoimassamme tuokiossa vahvana elementtinä olivat revontulet. Vanhemmat ja lapset kokoontuivat taidemuseon aulatilaan, johon ohjaajat tulivat tutustumaan vauvoihin ja vanhempiin sekä antamaan alkuinfoa ja ohjeistusta tulevaan tuokioon liittyen. Toiminnallinen osuus alkoi tervetulolaululla, jossa jokainen tuokioon osallistuva vauva mainittiin nimeltä. Tutustumishetken aikana ohjaajan piccolo-kanteleen soitto kiinnitti vauvojen huomion. Sen jälkeen siirryttiin yhdessä näyttelytilaan, jossa katsottiin värikkäitä taideteoksia ja ohjaajat heiluttelivat kirkkaan värisiä huiveja revontuli-lorun tahdissa sekä visualisoivat ketun hännän huisketta kettu-pehmolelulla. Kaikki vanhemmat jäljittelivät tuulen ääntä, kun he puhalsivat vauvojen hiuksiin. Kettu-pehmolelu kiersi vauvojen luona, jonka jälkeen ketunhätä johdatti kaikki yläkertaan. Työpajaosuus alkoi kokoontumisella lattialle asetettujen värikkäiden kankaiden ympärille. Vauvat saivat kosketella huiveja ja vanhemmat heiluttelivat niitä ilmassa revontulien imitoimiseksi. Ohjaajat alkoivat soittaa äänimaljoja, joiden rauhallinen kumina loi talvisen äänimaiseman. Revontulitanssi-laulua laulaessa vanhemmat tömsyttelivät käsiä lattiaan (“paukuttaa, paukuttaa, pakkänen paukuttaa”). Laulua jatkettiin seisaaltaan, jolloin vauvat olivat vanhempiensa sylissä ja tunsivat oman vanhempansa jalkojen paukutuksen myös omassa kehossaan. Laulu, liike, soittimet ja värikkäät huivit muodostivat hyvin moniaistisen hetken työpajan alkuun.

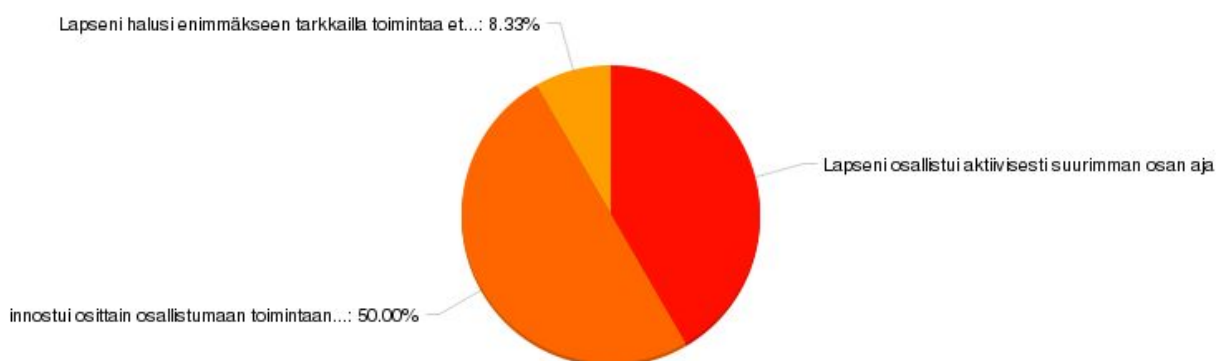
Piiritanssin päättyessä alkoi valmistautuminen maalausosioon vaihtamalla vauvojen vaatteet vähäisemmiksi, jotta he pääsivät aistimaan erilaisia tekstuureja koko kehollaan lattiatasossa liikkeessaan. Kankaat siirrettiin pois ja niiden alla oli valmiina maalaukseen sopivia paperiarkkeja. Vauvat tutustuivat vanhempiensa avustuksella ohjaajien valmistamiin värillisiin soseisiin kosketellen, taputellen ja maistellen. Itse maalaaminen alkoi vihreällä hernesoseella, joka oli valmistettu keitetyistä ja soseutetuista pakasteherneistä. Toinen väri saatiin luomumarjoista keitetyistä viininpunaisesta mehusta. Lisäksi käytettiin keltaista mangososetta ja pieni määrä mustaa lääkehiiltä. Värit ja seokset sekoittuivat toisiinsa vauvojen oman aktiivisuuden ja uteliaisuuden mukaan: yksi innostui levittämään värejä laajoissa kaarissa, toinen halusi rauhallisesti kosketella ja maistella väriseoksia. Työpaja ja värikylytuokio päätettiin vilkutuslauluun sekä pesuhetkeen, jonka aikana annettiin vielä infoa tulevista tuokioista. Tuokion lopussa vauvat hymyilivät tyytyväisinä, kun vanhemmat ihastelivat ja kuvasivat maalauksia. Toiminta innoitti vuorovaikutukselliseen yhdessä olemiseen ja tekemiseen sekä aktivoi kaikkia aisteja monipuolisesti. Videoimassamme Soiva vauvojen värikyly -tuokiossa kaikki varhaisiän musiikki- ja taidekasvatuksen työtavat punoutuivat luontevasti yhteen toiminnan aikana. Liikeilmaisu, laulaminen, soittaminen, kuunteleminen ja lorut integroituivat luontevasti kaikkeen työskentelyyn. Myös maalauspujan aikana ohjaajat soittivat erilaisia soittimia taustalla osassa tuokioista.

Nykyään vauvaperheille suunnattuun toimintaan osallistuvat äitien rinnalla usein myös lasten isät tai isovanhemmat. Sähköisen kyselyn taustatietona selvitimme, mikä on vastaajan suhde lapseen. Vastausvaihtoehtoina olivat äiti, isä tai muu. Kaikki kyselyyn osallistuneet (12) vastasivat, että osallistuivat toimintaan vauvan äitinä. Selvitimme myös vastaajan omaa musiikillista ja/tai taiteellista harrastuneisuutta. 12 (100 %) vastasi tähän kysymykseen. Kaikki neljä vastausvaihtoehtoa olivat edustettuina. Vastaajista kolme (25 %) kertoi, ettei harrasta musiikkia ja/tai taidetta. Neljä (33,3 %) vastasi harrastavansa musiikkia ja/tai taidetta satunnaisesti, mutta vähintään kerran kuukaudessa. Kaksi (16,7 %) kertoi harrastavansa säännöllisesti ja vähintään kerran viikossa. Kolme (25 %) kertoi harrastavansa niitä päivittäin musiikin ja/tai taiteen ollessa tärkeä osa heidän elämänsä.

KUVIO 2. Oma musiikillinen ja/tai taiteellinen harrastuneisuutesi?*

Johdattelimme vastaajia virittäytymään varhaisen vuorovaikutuksen pohtimiseen kysymällä ensin vanhemman näkemystä lapsensa osallistumistavasta ja kokemuksesta tuokion aikana. Kysymykseen *Tulkintasi lapsesi osallistumisesta tuokion aikana?* saimme 12 (100 %) vastausta, joista viidessä (41,7 %) vastattiin, että heidän lapsensa osallistuivat aktiivisesti toimintaan suurimman osan ajasta. Kuusi (50,0 %) vastasi, että heidän lapsensa innostuivat osittain osallistumaan toimintaan, osittain tarkkailivat etäämmältä. Yksi (8,3 %) vastasi, että hänen lapsensa halusi enimmäkseen tarkkailla toimintaa etäämmältä.

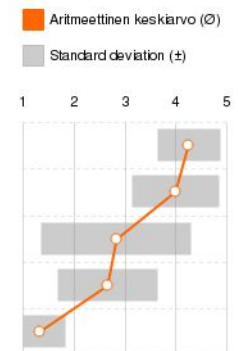

KUVIO 3. Tulkintasi lapsesi osallistumisesta tuokion aikana?

Viimeisenä taustatietona pyysimme vanhempia tulkitsemaan lastensa kokemia tunteita tuokion aikana. Tähän vastasi 12 (100 %) vanhempaa. Kuten alla olevasta kuvioista 4 näkyy, vanhemmat arvioivat lastensa kokeneen positiivissävyytteisiä tunteita. Lasten kuvattiin olleen melko paljon tyytyväisen ja iloisen oloisia (58,33 %) sekä uteliaita ja innostuneita (58,33 %) toiminnan aikana.

Neljä (33,3 %) vanhempaa arvioi lastensa kokeneen melko paljon tai paljon vahvaa positiivista tunnetilaa kuvaavaa lumoutumista. Tämän adjektiivin kohdalla vastauksissa oli kuitenkin eniten hajontaa. Vanhemmista kahdeksan (66,67 %) arvioi, etteivät heidän lapsensa olleet ollenkaan levottomia tai ärtyneitä, ja yhtä moni arvioi lapsensa olleen melko vähän hämmentyneitä tuokion aikana. Vanhempien tulkintojen perusteella vaikuttaa siltä, että vauvat kokivat olonsa turvalliseksi toiminnan aikana ja olivat näin ollen avoimia vuorovaikutukselle muiden kanssa.

	ei ollenkaan		melko vähän		en osaa sanoa		melko paljon		paljon		Ø	±
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)		
tyytyväinen, iloinen	-	-	-	-	1x	8,33	7x	58,33	4x	33,33	4,25	0,62
utelias, innostunut	-	-	1x	8,33	1x	8,33	7x	58,33	3x	25,00	4,00	0,85
lumoutunut	3x	25,00	2x	16,67	3x	25,00	2x	16,67	2x	16,67	2,83	1,47
hämmentynyt	-	-	8x	66,67	-	-	4x	33,33	-	-	2,67	0,98
levoton, ärtynyt	8x	66,67	4x	33,33	-	-	-	-	-	-	1,33	0,49

KUVIO 4. Tulkintasi lapsen kokemista tunteista tuokion aikana?*

7.1 Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus

Käsittelimme aiemman kirjallisuuden pohjalta ensimmäistä päätutkimuskysymystämme luvussa 3. Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli: **Millaista varhainen vuorovaikutus on tutkimamme Soiva vauvojen värikyly -tuokion aikana?** Sähköisessä kyselyssä pyysimme vanhempia arvioimaan heidän ja vauvojensa välistä varhaista vuorovaikutusta kolmen monivalintakysymyksen ja kahden avoimen kysymyksen avulla. Pyysimme vanhempia arvioimaan vuorovaikutusta tuokion aikana ja vertaamaan sitä heidän yleisesti toteutuvaan vuorovaikutukseensa. Lisäsimme kyselyymme lyhyen Väestöliiton määritelmän vuorovaikutuksesta: “Vuorovaikutus tarkoittaa vastavuoroista kommunikaatiota. Se on kaikkea sitä, millä tavalla olemme toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutus voi olla sanoja, puhetta, eleitä, ilmeitä, ääntelyitä, katseita, äänenpainoja tai kosketusta.” (Väestöliitto 2018.)

Erilaisilla vuorovaikutuksen arviointimenetelmillä pyritään kuvaamaan mahdollisimman tarkasti vauvan ja vanhemman vuorovaikutuksen ominaisuuksia, ennustettavuutta ja laatua. Vuorovaikutusta havainnoimalla voidaan tutkia sekä vauvan että vanhemman vuorovaikutuskäyttäytymistä. (Ahlqvist & Kanninen 2003, 339–340.) Vuorovaikutusta kuvatessa havainnoija voi erottaa toisistaan kolme tasoa, joita voisi kuvailla kysyen mitä, miten ja miksi. Ensin on tärkeää kuvata, mitä vuorovaikutuksen osapuolet tekevät yhdessä. Toiseksi kuvataan, miten se tapahtuu. Tämä on erityisen merkityksellistä, koska se kertoo vuorovaikutuksen laadusta. Suhteen laatua kuvatessa olisi hyvä kiinnittää huomiota ainakin molempien motivoituneisuuteen, suhteen ominaiseen tapaan toimia sekä sen tunnesävyyn. (emt. 343.) Miksi-tasolla voidaan puhua vuorovaikutussuhteen tai yksilön psykologisesta arvioinnista (emt. 344). Kyselyä valmistellessamme pohdimme, mitä vuorovaikutuksen muotoja halusimme korostaa tutkimuksessamme ja päädyimme käyttämään soveltaen CARE-Index:in muuttujamääritelmää. Kuten aiemmin luvussa 6.4.3 esittelimme, CARE-Index on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen arviointiin kehitetty menetelmä, jossa keskitytään arvioimaan seitsemää osatekijää. Nämä ovat katsekontakti ja kasvojen ilmeet, puhe ja äänensävy, asento ja fyysinen kontakti, tunneilmaisu ja virittyminen, vuorottelu, kontrolli ja toiminnan valinta. Näistä osatekijöistä rajaten halusimme vanhempien itse pohtivan erityisesti katsekontaktin, fyysisen kontaktin ja tunteiden jakamisen esiintymistä heidän ja vauvansa välisessä vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutukseen vauvan ja vanhemman välillä vaikuttavat useat tekijät. Näitä ovat muun muassa temperamentti, vireystila, ympäristö, tilannekohtaiset tekijät, aiemmat vuorovaikutuskokemukset ja lapsen kehitysvaihe. Tarkoituksemme on kuvailla havaitsemaamme tilannekohtaista vuorovaikutusta, eikä luoda kattavaa kuvausta kokonaisvuorovaikutuksesta. On huomioitava, että käyttäytyminen vuorovaikutuksessa ja esimerkiksi katsekontaktin määrä vaihtelee lapsen kehittyessä (Ahlqvist & Kanninen 2003, 341). Jokaisen vauva–vanhempi-parin välinen vuorovaikutus on ainutlaatuista, vauvan kehityksen ja vanhemmuuden kasvuprosessin myötä muuttuvaa, joten pyrimme vain kuvaamaan vuorovaikutuksen senhetkisiä ominaispiirteitä ja vahvuuksia. Pohdimme, millaista vuorovaikutusta toiminta mahdollistaa ja miten toiminta tukee vauva–vanhempi-parien vuorovaikutusta.

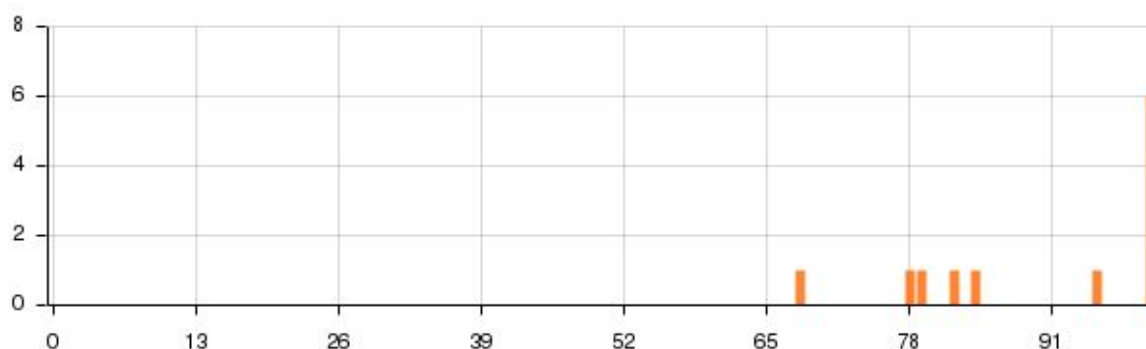
Pyysimme vanhempia arvioimaan vuorovaikutusta 0–100-asteikollisten skaalojen avulla saadaksemme tarkkaa, määrällistä tietoa. Skaaloissa vasemmassa reunassa (0) oli adjektiivi välttelevä ja oikeassa reunassa (100) adjektiivi aktiivinen. Ensimmäisenä pyysimme arvioimaan tuokion aikaista katsekontaktia. 12 (100 %) vanhempaa vastasi tähän kysymykseen. Suurin osa arvioi, että katsekontakteja ilmeni melko paljon tuokion aikana. Tässä skaalassa hajontaa oli eniten, arvojen 45–100 välillä. Aritmeettinen keskiarvo oli 66,08, keskimääräinen absoluuttinen poikkeama 16,75 ja standardipoikkeama 20,33.

KUVIO 5. *Katsekontaktimme tuokion aikana**

Kirjasimme ylös tuokioiden aikana huomioita vuorovaikutuksesta. Jälkikäteen havainnoimme tarkemmin videolta ensimmäisen tuokion vuorovaikutustilanteita. Vauvojen ja vanhempien välillä ilmeni katsekontaktia selkeästi vähemmän kuin fyysistä kontaktia ja tunteiden jakamista. Tämä on mielestämme luonnollista, koska huomio kiinnittyi paljolti toimintaan. Värikkäät rekvisiitat ja muut osallistujat innostivat ja lumosivat sekä vauvat että vanhemmat. Vauva–vanhempi-parien välillä oli eroavaisuuksia katsekontaktin määrän ja kasvojen ilmeiden välillä. Pari A:n vauvan huomio oli hyvin ulospäin suuntautunut. Hän otti aktiivisesti kontaktia muihin vauvoihin toiminnan aikana katsellen, äännellen ja hymyillen. Äitiensä hän ei luonut katsekontaktia kuin kolme kertaa tuokion aikana, vaikka vanhempi haki aktiivisesti katsekontaktia ja hänen kasvonsa olivat ilmeikkäät. Vauva ja äiti eivät jakaneet hymyjä, mutta vaikuttivat tyytyväisiltä. Vauva vaikutti tuntevan olonsa turvalliseksi, kun hän uteliaana teki “tutkimusretkiään” välillä melko kauas vanhemmastaan. Pari B:n välillä oli sen sijaan runsaasti katsekontaktissa viipymistä. Tuokion alkupuolella sekä vauva että äiti tarkkailivat rauhallisina toimintaa, mutta toiminnan tiimellyksessä vauvan ilmeet alkoivat hiljalleen muuttua hieman

vakavista katseista pieniksi hymyiksi. Tämän parin kohdalla pistimme merkille, että parin huomio ja tekeminen oli hyvin paljon toisiinsa päin suuntautunutta. Vauva oli paljon äitinsä sylissä kasvot häneen päin, sieltä rauhassa toimintaa tarkkaillen. Vauva näytti nauttivan siitä, että oli vahvassa kontaktissa äitiinsä. Hän “tankkasi” läheisyyttä hakemalla äitinsä katsekontaktia ja hakeutui paljon tämän syliin. Myös parin C välillä oli paljon jaettuja katseita ja hymyjä. Vauva liittyi hyvin aktiivisesti vuorovaikutukseen ja vastasi äidin ilmeisiin ja puhutteluun voimakkaasti elehtien ja äännellen. Äiti vastasi vauvan katseisiin lempeästi ja iloisesti, samalla rohkaisten osallistumaan toimintaan. Vauva seurasi tarkkaavaisena ohjaajia ja maalausajan aikana tutki uteliaana luonnonvärejä ja muita vauvoja. Parin D äiti oli rauhallisen utelias ja hymyileväinen. Hän haki paljon katsekontaktia vauvaansa rohkaisten häntä samalla ohjaajien antamien ohjeiden mukaisesti. Äiti seurasi katseellaan paljon toisia äitejä, ikään kuin hakien esimerkkiä tekemiseen. Hän oli ainoa, joka mainitsi, ettei tämänkaltainen toiminta ollut entuudestaan tuttua. Vauva oli ensin melko hiljainen tarkkailija, kunnes työskentelystä innostuttuaan osallistui hyvinkin aktiivisesti. Vauva vastasi äidin katseisiin vaihtelevasti. Katse oli keskittyneenä tekemiseen pitkiäkin aikoja tuokion loppupuolella. Vauva näytti hetkittäin “unohtaneen” äidin mukanaolon työskentelyn aikana, mikä näytti hieman passivoivan äitiä. He kuitenkin jakoivat tuokion loppupuolella useita hymyjä, mistä äiti näytti olevan hyvin mielissään.

Seuraavaksi pyysimme vanhempia arvioimaan tuokion aikaista läheisyyttä ja kosketusta eli fyysistä kontaktia vauvojensa kanssa. Tähän kysymykseen vastasi 12 (100 %) vanhempaa. Fyysinen kontakti arvioitiin erittäin aktiiviseksi tuokion aikana. Tämä on mielestämme luonnollista vauvojen iän ja kehitysvaiheen huomioon ottaen. Vanhemmat pitelivät vauvoja syleissään suuren osan tuokiosta ja avustivat heitä myös maalaustilanteessa. Tässä skaalassa hajontaa oli vähiten, arvojen 68–100 välillä. Aritmeettinen keskiarvo oli 90,50, keskimääräinen absoluuttinen poikkeama 10,25 ja standardipoikkeama 11,56.

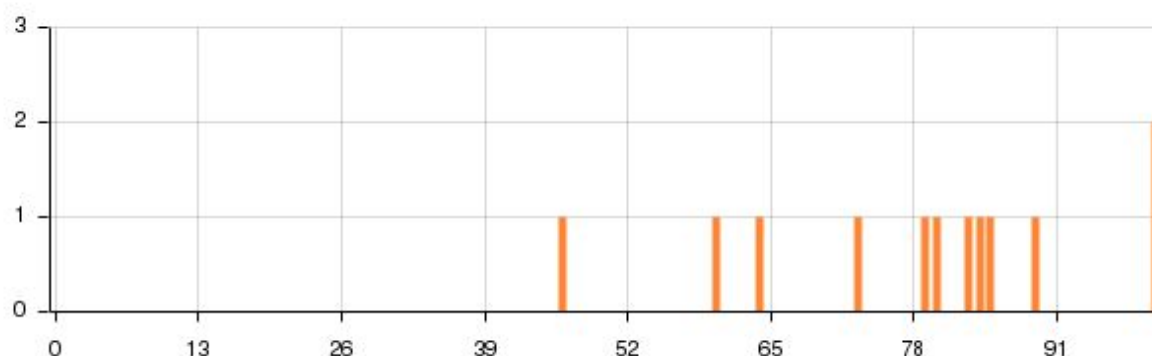
KUVIO 6. *Fyysinen kontaktimme tuokion aikana**

Vauva–vanhempi-parien fyysistä kontaktia havainnoidessamme totesimme, että kaikki vauvat olivat paljon vanhempiansa sylissä toiminnan aikana. Tämä on luonnollista, koska vauvat enimmäkseen vielä konttasivat, eivätkä osanneet kävellä. Tuokion aikana tilasta toiseen siirryttäessä sylissä kantaminen oli välttämätöntä. Läheisyyden “tankkaamisen” tarpeessa vauvojen välillä näkyi kuitenkin eroja. Parin A vauva oli hyvin liikkuvainen ja itseohjautuva ja tutki luottavaisena ympäristöä tuokion aikana. Äiti silitteli ja taputteli vauvaa paljon samalla kun jutteli hänelle ja haki vauvaa takaisin lähelleen hänen lähtiessään kauemmas tutkimusretkilleen. Pariin A verrattuna parin B vauva halusi olla äitinsä sylissä suuren osan tuokiosta. Hän nojasi äitinsä rintaa vasten ja istui kasvot äitiään kohti äidin silittäessä hänen selkäänsä ja päättään. Äiti kertoi ennen tuokion alkua vauvan juuri heränneen, ja pohti vauvan olevan vielä väsynyt. Vauva vaikutti hieman passiiviselta aluksi, mutta tuokion loppupuolella hän uskaltautui pois äidin sylistä ja osallistui aktiivisemmin. Äiti mukautui vauvan vireystilaan ja silitteli hellästi häntä sylissään tuokion alkupuolella. Parin C vauva istui paljon äitinsä edessä ja välillä hakeutui syliin. Hän osallistui aktiivisesti toimintaan liikkuen ja hakien kontaktia muihin, ja äiti pysytteli lähellä rohkaisten häntä osallistumaan toimintaan. Parin D vauva tuntui aluksi hakevan turvaa äidistään painautuen tiukasti hänen syliään vasten, mutta loppupuolella vauva innostui osallistumaan maalaamiseen niin, että äidin ei tarvinnut enää rohkaista häntä mukaan toimintaan.

Pyysimme vanhempia kyselyssä arvioimaan myös tunteiden jakamisen välttelemistä tai aktiivisuutta tuokion aikana. Myös tähän kysymykseen vastasi 12 (100 %) vanhempaa. Lähes kaikki arvioivat tunteiden jakamisen aktiiviseksi vauvojensa kanssa tuokion aikana. Toisin sanoen, tunteiden jakamista arvioitiin olevan enemmän kuin katsekontaktia, mutta vähemmän

kuin fyysistä kontaktia. Tässä skaalassa hajontaa oli arvojen 46–100 välillä. Aritmeettinen keskiarvo oli 78,58, keskimääräinen absoluuttinen poikkeama 11,89 ja standardipoikkeama 15,87.

KUVIO 7. Tunteiden jakaminen tuokion aikana*

Parin A vauva oli innokkaasti ja aktiivisesti suuntautunut toimintaan. Vaikka vauvan ja äidin välillä ei ilmennyt vahvaa tunneilmaisua, molemmat vaikuttivat tyytyväisiltä ja tunneilmapiiri oli positiivinen. He ihmettelivät yhdessä rekvisiittoja. Äiti jutteli paljon ja haki kontaktia, mutta antoi myös tilaa vauvan tutkimiselle. Parin B vauva oli tuokion alkupuolella hyvin rauhallinen ja ujusteli hieman, mutta hänen uteliaisuutensa heräsi hiljalleen, kun äiti rohkaisi häntä osallistumaan. Äidillä oli rauhallinen ja lempeä olemus, mutta hänkin innostui ja aktivoitui tuokion loppupuolella silminnähdessä. Parin C välillä oli paljon positiivista tunneilmaisua. Molemmat olivat virittäytyneet aktiivisesti toimintaan, mutta myös vuorovaikutukseen keskenään. He reagoivat herkästi toistensa aloitteisiin ja hymyilivät toisilleen runsaasti. Parin D vauva oli aluksi rauhallisen utelias ja tarkkaileva, ja äiti mukautui tähän rauhallisella olemuksellaan. Hän kuitenkin rohkaisi vauvaa ohjaajien antamien ohjeiden mukaan varovasti, ja loppupuolella vauva innostuikin osallistumaan aktiivisesti maalaamiseen. Hän liikkui ja kiljahteli äänekkäästi, ja äitikin selkeästi ilahtui vauvan reagoinnista. Kaikkien vauva–vanhempi-parien välillä oli nähtävissä näin ollen positiivista tunneilmaisua. Äidit rohkaisivat vauvoja osallistumaan ja selkeästi ilahtuivat vauvojen innostuksesta ja uteliaisuudesta toimintaa kohtaan.

Teimme havaintoja myös vauva–vanhempi-parien vastavuoroisuudesta, vanhemman kontrolloivuudesta ja vauvan ko-operatiivisuudesta eli yhteistyöhalukkuudesta. Parin A äiti

reagoi herkästi vauvansa aloitteisiin ja eleisiin ja haki katsekontaktia runsaan lepertelyn ja kosketusten lisäksi. Hän oli hyvin aktiivinen ja ohjaava, mutta antoi myös tilaa vauvan liikkumiselle tilassa. Ainoastaan vauvan kontakassa toisten vauvojen maalausten luo äiti nosti hänet takaisin takaisin omalle maalaukselleen. Vauva oli utelias tutkija, ja hän pyrki sinnikkäästi konttaamaan muiden vauvojen luo. Hän oli hyvin itseohjautuva, eikä vastannut kaikkiin äitinsä aloitteisiin olla vuorovaikutuksessa. Näytti siltä, että hän olisi halunnut pitää kontrollin itsellään. Parin B vauva oli väsynyt tuokion alkaessa ja tarkkaili toimintaa aluksi hieman passiivisena. Äiti antoi rauhallisesti vauvalle aikaa ja tilaa innostua, ja he ihmettelivät yhdessä tuokion aikana käytettyjä rekvisiittoja. Molemmat reagoivat herkästi toistensa katseisiin, kosketuksiin ja jutusteluun. Maalaamisen aikana vauva rohkaistui osallistumaan, kun äiti näytti ensin hänelle esimerkkiä. Loppupuolella hän liikkui jo tilassa niin, että äiti sai siirtää häntä muutamaan otteeseen takaisin maalauksensa ääreen. Parin C välillä oli paljon vastavuoroisuutta. Vauva otti kontaktia, ja äiti vastasi herkästi samalla intensiteetillä aloitteisiin. Vauva oli yhteistyöhaluinen, mutta osallistui myös oma-aloitteisesti toimintaan. Äiti mukautui rauhallisesti vuoroin ihmettelemällä ja tarkkailemalla yhdessä vauvan kanssa toimintaa, vuoroin rohkaisemalla vauvaa osallistumaan aktiivisesti. Parin D vauva oli tuokion alkupuolella hieman passiivinen ilman äidin esimerkkiä ja tarkkaili rauhassa toimintaa äidin sylistä käsin. Äiti mukautui tilanteeseen ja antoi vauvan tarkkailla aluksi, mutta haki tuokion edetessä paljon kontaktia ja pyrki innostamaan vauvaa. Tuokion loppupuolella vauva vastasi innokkaasti äitinsä hymyihin, liikkui ikään kuin tanssien musiikin tahtiin ja kiljahteli äänekkäästi. Vastavuoroisuutta ilmeni vaihtelevasti tuokion aikana, kun vauva tuntui olevan hyvin keskittynyt musiikkiin ja maalaamiseen. Tuokion alkupuolella äiti varovasti rohkaisi ja antoi esimerkkiä vauvalle toimintaan osallistumisessa, mutta loppupuolella vauva oli itseohjautuva, eikä äiti enää ohjannut häntä aktiivisesti.

Kaikkien vauvojen kiintymyssuhde äitiinsä vaikutti turvalliselta. Osa vauvoista liittyi vuorovaikutukseen vahvemmin äitinsä kanssa, osa taas oli suuntautuneempia ulospäin, toimintaan ja muihin läsnäolijoihin. Kuitenkin, kaikkien vauva–vanhempi-parien vuorovaikutus näytti olevan luontevaa ja mielihyvää tuovaa. Jokaisella parilla oli omat vahvuutensa vuorovaikutuksessaan. Äitien ja vauvojen temperamenttierot eivät näyttäneet tuovan haasteita vuorovaikutukseen, vaan äidit mukauttivat toimintansa responsiivisesti vauvojensa tarpeisiin sopivaksi. He myös näyttivät vastaavan vauvojensa tunnetiloihin sensitiivisesti, jolloin vauvat rauhoittuivat tai innostuivat. Jaettua iloa oli miellyttävä havainnoida. Vahva läsnäolo, yhdessä

haltioituminen ja oivaltamisen tuottama riemu näkyivät vanhempien ja vauvojen ilmeistä ja eleistä sekä hilpeyttä herättävistä riemunkiljahduksista.

Havainnoidessamme teimme huomioita myös vauvojen välisestä vuorovaikutuksesta sekä siitä, mitkä asiat tuokiossa erityisesti aktivoivat vauvoja osallistumaan. Tuokion aikana toiminnallisuus oli keskeistä. Alkuvaiheissa ja näyttelykierroksella vauvat olivat tiiviisti äitiensä syleissä, mutta työpajaosion maalausvaiheessa vauvat pääsivät lähemmäs toisiaan. Siten he myös katselivat toisiaan tarkemmin ja pääsivät enemmän myös toistensa kosketusetäisyydelle. Kuvien katsominen ja kuvallinen työskenteleminen auttavatkin vauvaa hahmottamaan elinympäristönsä, mutta myös kommunikoimaan toisten kanssa. Sosiaalisuus ja vuorovaikutteisuus ovat tärkeä osa vauvan varhaista kuvantekemistä. (Rusanen & Torkki 2000, 43.) Vauvaikäisellä kuvallinen työskentely on enemmän väreihin ja muotoihin tutustumista kuin varsinaista esteettisen kuvan tuottamista. Tuokion maalausosion aikana vauvat keskittyivät aluksi värisoseisiin ja niiden tutkimiseen, maistamiseen ja levittämiseen paperilla. Värisoseissa hyödynnettiin värikontrastien lisäksi myös kylmä-lämmin-vaihtelua, kuten esimerkiksi lämmintä mehua ja kylmiä pakastemarjoja. Näitä koskettaessa vauvat saivat uusia kokemuksia tuntoaistinsa välityksellä, ja aluksi väreihin koskeminen olikin varovaista ja rauhallista. Värien käyttäminen voi pienellä lapsella olla vielä hyvin sattumanvaraista ja hän saattaa valita jonkun käsiensä ulottuvilla olevan värin oivaltamatta värin sisältämiä ilmaisullisia mahdollisuuksia (Hakkola ym. 1991, 18). Kuitenkin jo muutaman kuukauden ikäinen vauva pystyy näkemään värejä ja hänen havaintonsa ympäristöstä rikastuvat kokemusten myötä. Verbaalinen värien nimeäminen ja kuvaileminen kehittävät lapsen havainnointia yhä syvemmäksi. (emt. 94.)

Kun tuokion toiminta alkoi käydä vauvoille tutummaksi, he innostuivat myös elehtimään ja äänteleämään enemmän. Tämä kertoo siitä, kuinka vauvat käsittelevät koko kehollaan toiminnan aikaansaamia tunteita. Voimakkaat tunteet ilmaistaan vielä 3-vuotiaanakin motorisesti, ja pienen lapsen tunteet ilmenevät esimerkiksi lyömisenä tai jalan polkemisenä (Huisman & Laukkanen 2000, 39). Pieni lapsi huomaa, kuinka hänen liikkeensä saa aikaan jälkiä paperilla, ja uuden keksimiseen liittyvä ilo ilmenee usein erilaisina ääntelyinä (Rusanen & Torkki 2000, 47). Tuokion aikana osa vauvoista taputteli värisoseita paperille innokkaasti käsillään ja osa taas tutki soseita rauhallisesti kosketellen. Rusanen ja Torkki kuvaavatkin, kuinka jo yksinkertaiset riimustelut voivat ilmentää lapsen persoonallisuuden piirteitä (esimerkiksi temperamenttia ja

tahdonvoimaa) (emt. 45). Tuokioon osallistuneista vauvoista yksi oli täyttänyt jo yhden vuoden. Hänen toiminnassaan erottui nuorempiin vauvoihin verrattuna maalaamisprosessissa tarkempaa keskittymistä käsien liikkeeseen ja hän tarkkaili kiinnostuneena liikkeen aikaansaamaa visuaalista jälkeä paperilla. Hän oli osallistunut äitinsä kanssa värikytly-tyyppiseen toimintaan useasti aikaisemminkin, joten kuvan tekeminen oli myös entuudestaan tuttua. Suurimmaksi osaksi vauvat kuuntelivat ja seurasivat tarkkaan ulkoisia virikkeitä ja reagoivat muun muassa lauluun hytkymällä ja erilaisilla äännähdyksillä. Osa saattoi jo tunnistaa tutun laulun tai lorun pätkän. He katselivat tarkkaan ohjaajan läheystyessä tuomaan värisosetta, mutta tarkkailivat usein myös toisiaan erityisesti liikkeeseen tai ääneen reagoiden. Jännittävät soittimet ja niiden äänimaailmat saivat vauvat keskeyttämään muun toiminnan, ja he seurasivat katseillaan ohjaajien liikkumista tilassa erilaisten soittimien kanssa. Tuokiossa soitetut äänimaljat voivat olla osalle rentouttavia kuunnella, kun taas osa saattaa pitää niiden luomaa ääniympäristöä vieraana tai epämiellyttävänäkin. Yksi vauvoista innostui musiikista huomattavan paljon ja hän liikehti koko kehollaan laulun aikana ja myös äänteli toisia voimakkaammin. Vauvat voivatkin myös leikkiä äänellä, jolloin he tuottavat ääntelyä, jonka kesto on pidempää kuin muu ääntely eikä sille ole tiettyä suuntaa tai kohdetta. Tällaisten hetkien musisointi linkittyy kehittyvään kykyyn olla yksin tilassa, jossa on muita samaan aikaan. Se on tärkeää alkua oman itsen kehittymiselle. (Bradley 2009, 272.) Pienten lasten ryhmädynamiikkaan liittyvissä kolmen vauvan tutkimuksissa on todettu, että vauvat saattavat luoda käyttäytymisen kaavoja, joissa kaksi vauvaa osoittavat kiinnostusta toisilleen ja yksi vauva jää ylimääräiseksi “kolmanneksi pyöräksi” (emt. 271). Jossain määrin vastaavia kommunikaation suosiosoituksia ilmeni myös tuokion aikana muutamaan otteeseen, kun yksi vauvoista kävi useaan otteeseen koskettamassa vieressään ollutta vauvaa. Hänen katseensa ja liikkeensä suuntautuivat toistuvasti juuri tälle valitsemalleen “suosikille” ja huomiosoitukset toisille vauvoille jäivät vähäisemmiksi.

Pienellä lapsella on jo varhain vuorovaikutteinen suhde ympäristöönsä ja hän oppii hahmottamaan tilaa muiden ihmisten kautta. Tärkeintä on kokea turvallisuutta, mielihyvää ja yhteenkuuluvuutta. (emt. 49.) Vertaisvuorovaikutus onkin noussut viime vuosikymmeninä tärkeäksi tutkimusaiheeksi siihen liittyvissä tutkimuksissa ja on huomattu suurta merkitystä pienten lasten yhdessäololla toisten samanikäisten lasten kanssa. Näiden ilmiöiden tutkimista ovat mahdollistaneet teknisen kehityksen mukanaan tuomat yhä tarkemmat videoaineistot ja menetelmät. (Rutanen 2012, 85–86.) Lapset tekevät intensiivisiä havaintoja ja huomioivat

ympäristössään tapahtuvia muutoksia, minkä myötä he saattavat olla myös herkkiä uusien kokemusten suhteen (Rusanen & Torkki 2000, 49). Vauvan kokemukset on erityisen tärkeää voida jakaa läheisen aikuisen kanssa. Isommassa ryhmässä toimiminen vaikuttaa vauva–vanhempi-parin väliseen, tilannekohtaiseen vuorovaikutukseen ja muiden läsnäolijoiden tapa olla vuorovaikutuksessa voi tarjota vanhemmalle erilaisia malleja, miten olla vuorovaikutuksessa ja toimia itse vauvansa kanssa. Kaikilla vauva–vanhempi-pareilla on ominainen tapansa ja vahvuutensa vuorovaikutuksessaan, mutta oleminen osana isompaa ryhmää voi rikastuttaa sitä monimuotoisuutensa myötä. Havaitsimme, että tuokion toiminta aktivoi kaikkien siihen osallistuneiden keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistoiminnallisuutta.

Pyysimme vanhempia kyselyssä myös pohtimaan heidän ja vauvojensa välistä vuorovaikutusta häiritseviä tekijöitä. Kysymyksemme oli: *Millaiset tekijät mahdollisesti häiritsivät vuorovaikutustanne tuokion aikana?* Tähän kysymykseen vastasi kahdeksan vanhempaa (66,7 %). Vastaaminen ei ollut pakollista. Kaksi vanhempaa kertoi, ettei mikään häirinnyt vuorovaikutusta tuokion aikana. Vuorovaikutuksen häiriötekijöitä maininneet vanhemmat nostivat esiin muutamia ensisijaisesti ulkoisia tekijöitä, kuten muiden vauvojen kovaäänisen reagoinnin (1) ja runsaan ärsykevyyden (1), mutta niitä ei koettu varsinaisesti kielteisinä seikkoina. Maininnat tulivat myös työskentelytilan lämpötilan viileydestä (1) ja joidenkin maalausosiossa käytettyjen luonnonvärien kylmyydestä (1). Ne pikemminkin kiinnittivät tarkoituksenmukaisesti vauvojen huomion hetkeksi, ja tietynlainen vuorovaikutus, kuten katsekontakti, jäi luonnostaan vanhempien kanssa vähäisemmäksi (2). Yksi vanhempi nosti esiin vauvan väsymyksen ja siitä johtuvan mielipahan vuorovaikutusta häiritsevänä tekijänä tämän herättyä kesken unien tuokioon. Tämänkaltaiset sisäiset tekijät vaihtelevat tuokion aikana, ja luonnollisesti vaikuttavat vuorovaikutukseen.

Kiinnitimme myös itse havainnoijina huomiota siihen, mikä ulkopuolisen silmin tuntui häiritsevän vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Ensimmäisessä tuokiossa äänivirrasta erottui toisinaan kovia ääniä, kun vauvat kiljahtelivat innokkaasti. Se kiinnitti välillä osallistujien huomion, mutta reagointi oli myönteistä. Myös läsnäolomme havainnoijina kiinnitti välillä vauvojen huomion, mutta vain ohikiitäviksi hetkiksi. Havainnoimme toimintaa etäämmältä ja pyrimme olemaan tuokion aikana mahdollisimman huomaamattomia, emmekä huomanneet, että olisimme itse olleet häiriöksi. Tuokion aikana taidemuseo oli lisäksi suljettuna muulta yleisöltä,

joten vauvat ja vanhemmat saivat rauhassa keskittyä toisiinsa ja yhdessä tekemiseen. Emme näin ollen havainneet ulkopuolisia, selkeitä häiriötekijöitä.

Pyysimme vanhempia vielä vertaamaan tuokion aikaista vuorovaikutusta tavallisesti ilmenevään vuorovaikutukseen. Halusimme selvittää, oliko vanhemman mielestä tuokion toiminnalla vaikutusta vauvan ja vanhemman keskinäiseen vuorovaikutukseen. Tutkijoina emme voi luonnollisesti arvioida vauvojen ja vanhempien kokonaisvuorovaikutusta, joten luotamme yksinomaan vanhempien näkemyksiin. Aikaisempien tutkimustulosten pohjalta uskomme kuitenkin, että tuokioiden aikainen toiminta voi rikastuttaa vuorovaikutusta (mm. Pantsu, 2010). Tarkka kysymyksemme oli: *Oliko vuorovaikutuksenne vauvan kanssa erilaista tuokion aikana kuin aikaisemmin? Kuvaile.** Tähän kysymykseen saimme 11 vastausta (91,7 %). Kuusi vastaajista (54,5 %) koki, että vuorovaikutus oli tuokion aikana samankaltaista kuin aikaisemmin. Kaksi vastaajaa (18,2 %) sen sijaan kertoivat vauvojensa olleen passiivisempia kuin normaalisti uusissa tilanteissa, toisella luultavasti väsymyksestä johtuen. Kolme vanhempaa (27,3 %) koki, että vuorovaikutus oli intensiivisempää ja heidän vauvansa aktiivisempia kuin aikaisemmin.

Koin vuorovaikutuksen olevan samantyyppistä kuin muissakin ympäristöissä ja kotona. Kun koemme uutta, selitän uuden asian/tapahtuman ja ihmettelemme sitä yhdessä, tutkimme ja maistelemme. Toki tällaisissa työpajoissa uusia kokemuksia tulee useampi kerralla, kun taas kotona uuden oppiminen ei ole niin intensiivistä ja vuorovaikutus seilaa arkisten asioiden keskellä.

Laululeikkien aikana vauvan pää pyöri ja hän ihmetteli muita ihmisiä ja ääniä. Välillä hän keskittyi myös minuun ja yhteiseen tekemiseen, kunnes täytyi taas jatkaa muuta ihmettelyä.

Eräs vanhempi mainitsi vuorovaikutuksen olevan ehkä jopa symmetrisempää kuin aiemmin. Hän koki, että he olivat vauvansa kanssa tasavertaisia tutkijoita ja aloitteen tekijöitä uudessa tilanteessa.

Vuorovaikutuksemme oli tuokion aikana intensiivisempää, ehkä myös symmetrisempää johtuen lähes tasavertaisesta osallistumisestamme toimintoihin - tämä oli muutos suhteessa tyyppilliseen dynamiikkaamme.

7.2 Mieleenpainuneet elämykset ja kokemukset

Toinen tutkimuskysymyksemme oli: **Millaisia mieleenpainuneita kokemuksia vanhemmat kertoivat kokeneensa Soiva vauvojen värikylpy -tuokioiden aikana?** Vanhemmat arvioivat tuokioiden aikaisia, jaettuja ja voimakkaita kokemuksia kahden monivalintakysymyksen ja kahden avoimen kysymyksen avulla. Pyrkimyksemme oli saada vanhempia muistelemaan tuokiota ja sanallistamaan erilaisia tuntemuksia ja yhdessäolon merkityksiä. Kokemisen tavat ja mahdolliset elämykset ovat jokaiselle henkilökohtaisia ja yksilöllisiä, joten tässä osiossa keskityimme erityisesti vanhempien omiin vastauksiin sekä aihepiirin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen, joita olemme käsitelleet aiemmin luvussa 4.

Ensimmäinen jaettuihin, voimakkaisiin kokemuksiin liittyvä kysymyksemme kyselyssä oli: *Koitko jonkinlaisen mieleenpainuneen hetken yhdessä lapsesi kanssa tuokion aikana? Kuvaile.** Kysymys oli pakollinen ja siihen vastasi sanallisesti kymmenen vanhempaa (83,3 %). Yksi vanhemmista jätti tässä kohdassa kyselyyn vastaamisen kesken, ja näin ollen lopuissa kysymyksissä vastaajien enimmäismäärä on 11 (91,7 %). Emme rajanneet hänen vastauksiaan tutkimuksen ulkopuolelle siitä syystä, että kysymyskohtaiset otoskoot vaihtelivat muutenkin, sillä osassa kysymyksistä vastaaminen oli vapaaehtoista. Vastaamattomuus ei myöskään ole laadullista tutkimusta tehdessä ongelma yleistettävyyden kannalta, koska tuloksia ei ole tarkoitus yleistää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Teoriassa viitatus huippukokemuksen käsitteen muokkasimme kyselyssä mieleenpainuneen hetken muotoon helpottaaksemme kysymyksen ymmärrettävyyttä. Mieleenpainunut hetki on kuvailuna huomattavasti huippukokemusta pehmeämpi, mutta tavoittaa kuitenkin ajatuksen siitä yhdestä tietystä, mahdollisesti myös voimakkaimman tunnetilan sisältämästä tilanteesta vauvan kanssa.

Kolme vanhempaa (30,0 %) korostivat mieleenpainuneiden hetkien kohdalla tuokion musiikillisten elementtien merkitystä ja nostivat esille esimerkiksi sen, kuinka heidän huomionsa valtasi vieressä olevan vauvan laulaminen tai kuinka laululeikit selvästi tempasivat mukaansa.

Lumi/jää-pajassa tyttäreni huokasi "aah" kun Jään kuningatar -nukke tuli hänen kohdalleen tervehtimään. Hänen reaktionsa on jäänyt mieleen mukavana muistona. Lisäksi on ollut ihana nähdä, kuinka hän lähtee nykyään mukaan esim. laululeikkeihin jäljittelemällä käsillä tehtyjä liikkeitä, keinumalla musiikin tahdissa yms. Minusta vaikuttaa, että hän nauttii näistä yhteisistä hetkistä ja se on ihana nähdä.

Kolme vanhempaa (30,0 %) puolestaan nosti esille yhteisen ihmettelyn ja kummastelun lapsen kanssa olleen mieleenpainuvinta muun muassa sen takia, että olivat ensimmäistä kertaa mukana tämäntyyppisessä työpajassa tai halusivat juuri yhdessä tutustua erilaisiin asioihin painottamatta mitään tiettyä tuokion elementtiä.

Minusta oli vain ihanaa katsella sitä hämmästyä ja kummastelua. Vauvani ei ollut niinkään kiinnostunut "maalaamaan" vaan hän halusi tarkasti tutustua materiaaleihin - ja se on juuri se millainen vauvani on, pikku tutkija.

Kahdelle vanhemmalle (20,0 %) ei jäänyt tuokiosta mitään erityistä hetkeä mieleen. Kahdessa vastauksessa (20,0 %) mainittiin erilaisiin maalaustyöpajan materiaaleihin ja tekstuureihin tutustumisen olleen uutta ja mielenkiintoista tekemistä vauvan kanssa. Nämä materiaalikokeilut voitaneen rinnastaa erityisesti aiemmin viitattuihin peruskokemuksiin. Ne syntyvät moniaistisissa, arjen keskellä tapahtuvissa tilanteissa, jotka kumuloituessaan luovat pohjaa tuleville kokemuksille. Vauvan ja vanhemman yhteiset puuhastelut sekä Soiva vauvojen värikylpy -tuokion aikana että mahdollisina sovelluksina myös kotioloissa rikastuttavat tätä peruskokemusten kirjoa.

(Vauva) oli lumoutunut perunatärkkelyksestä tehdystä kiisselistä ja oli selvästi innostunut tutkiskelemaan erilaisia tekstuureita.

Toinen kysymys kokemuksellisuudesta oli: *Millaisia tunteita itsessäsi heräsi mieleenpainuneen hetken aikana?* Kysymys ei ollut pakollinen ja siihen vastasi kuusi vanhempaa. Suurin osuus vastauksissa painottui iloon, sillä sen mainitsi vastauksissaan neljä vanhempaa (66,7 % kysymykseen vastanneista).

Iloa ja ylpeyttä! Hän jakaa kanssani juuri tämän hetken ja elämyksen ja ilmaisee sitä tavalla, jonka voin havainnoida.

Kaksi vanhempaa (33,3 %) painotti mahdollisuutta pysähtyä hetkeksi ja tehdä asioita, joita joku toinen on suunnitellut, kuvaten sillä tuokion olevan tervetullutta vaihtelua lapsiperheen arkeen.

Jännitystä, iloa, uteliaisuutta, rentoutumista (joku toinen on kehitellyt mukavat aktiviteetit ja saan itse pitää pienen tauon)

Lisäksi vastauksissa ilmeni innostumista uppoutua lapsen havainnointiin ja huomata kehitystä.

Vaikka vauvavuosi on rankka, kuluu aika todella nopeasti. Keskityin täysin hetkeen ja nautin nähdä lapseni innostuneena ja haltioissaan, ennen kuin näen hänen kasvaneen entisestään.

Myös musiikillisten elementtien ja tiettyjen soittimien kuvailtiin olleen miellyttäviä ja tuokion olleen rentouttava.

Soittimet olivat mukavia myös aikuisen korvaan. Minulle ei tullut paineita laulaa, kun en osannut sanoja.

Tunteiden merkitys on tärkeä tutkimuksemme jokaisen osa-alueen kohdalla: niin varhaisessa vuorovaikutuksessa vauvan ja vanhemman välillä kuin myös kokemusten ja elämysten syntymisessä. Positiiviset tunteet tuovat myös lisäenergiaa vanhempien toimintaan ja rooliin lastensa taidekasvattajina. Toisinaan voi kuulla sanonnan, jonka mukaan ei aina muista, mitä joku on sanonut, mutta muistaa aina ne tunteet, joita hän on herättänyt (lainaus: Maya Angelou). Se kuvastanee tunteiden monialaisia ja pitkävaikutteisia merkityksiä, joita emme osaa kaikkia edes tiedostaa. Kokemusvaraston luonne vaikuttaa myös tulevaisuuden asenteisiin ja näkemyksiin,

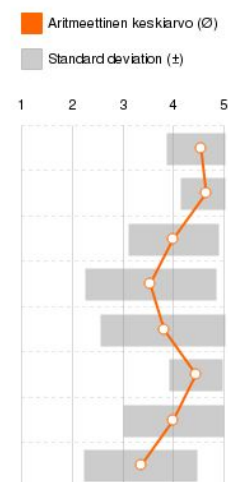
joten positiivisten tunneyhteyksien mahdollistaminen sekä taiteiden että taidekasvatuksen parissa on tärkeää. “Tunteilla on tärkeä osa tietämisessä, sillä niiden avulla muut tiedon muodot saavat henkilökohtaisen merkityksen” (Räsänen 2008, 108). Tutkijoina emme voi itse täysin tulkita tutkimuksemme vauvojen tunteita, joten siksi koimme tärkeäksi nostaa esille vanhempien näkemyksiä. Vanhempien äänen ja mielipiteiden esille tuonti onkin mielestämme yksi tämän tutkimuksen tärkeimmistä anneista. Usein lasten taidekasvatukseen liittyvissä tutkimuksissa korostetaan taidekasvatuksen hyviä puolia lapsen elämälle, mutta tämän tutkimuksen tuloksissa haluamme korostaa myös sen positiivista ulottuvuutta vanhemman elämään ja monipuoliseen, yhteiseen toimintaan.

Kolmas kysymys oli: *Mitä tuokio merkitsi teille?** Kysymys oli pakollinen ja sen vastausvaihtoehdot oli jaoteltu kahdeksaan väittämään, joista kukin oli skaalattu viisiportaiselle asteikolle vasemmalta oikealle: ei ollenkaan, melko vähän, en osaa sanoa, melko paljon, paljon. Vastausvaihtoehdot olivat: a) *hauskaa yhdessäoloa*, b) *virkistävää arjen rutiinien rikkomista*, c) *voimavarojen ja hyvinvoinnin lisääntymistä*, d) *tutustumista toisiin vanhempiin ja lapsiin*, e) *ideoita ja virikkeitä arkeen*, f) *vauva–vanhempi -suhteen lujittamista*, g) *vahvoja, yhteisiä kokemuksia ja elämyksiä* sekä h) *musiikillista ja taiteellista kehitystä ja oppimista*. Kysymykseen vastasi 11 vanhempaa (91,7 %). Suosituimmaksi vastausvaihtoehdoksi nousi seitsemän vanhemman (63,6 %) myötä a) *hauskaa yhdessäoloa* ja b) *virkistävää arjen rutiinien rikkomista*, joita molempia ilmoitettiin olleen tuokion aikana paljon. Toiseksi eniten vastauksia saivat kohdat c) *voimavarojen ja hyvinvoinnin lisääntymistä* ja f) *vauva–vanhempi-suhteen lujittamista*, joissa molempiin vastasi kuusi vanhempaa (54,55 %) kohtaan melko paljon. Loput vaihtoehdot hajautuivat vastaajien kesken. Suurimman hajonnan sai kohta d) *tutustumista toisiin vanhempiin ja lapsiin*, jossa standardipoikkeama oli 1,29.

Tämän kysymyksen vastaukset ovat linjassa muiden kysymysten sekä omien ennakko-olettamustemme ja havaintojemme kanssa. Esimerkiksi suosittu vastaus tuokion virkistävästä vaikutuksesta arkeen nousi esille jo vanhempien omin sanoin aiemmissa avoimissa vastauksissa. Vastausvaihtoehdot h) *musiikillista ja taiteellista kehitystä ja oppimista* puolestaan nousisi ehkä vastauksissa korkeammalle, jos toimintaan liittyvä tutkimus olisi pitkäaikaista ja vauva–vanhempi -parien osallistuminen säännöllistä. Silloin kehitystä ja oppimista olisi vanhemmankin helpompi huomata ja seurata, kuin yksittäisen tuokion perusteella. Toistuvassa ja

säännöllisessä osallistumisessa olisi myös mahdollisuus tutustua paremmin toisiin mukana oleviin vanhempiin ja lapsiin, joten vastaukset myös vaihtoehto d) *tutustumista toisiin vanhempiin ja lapsiin* kohdalla saattaisivat olla sen tyyppisessä tutkimuksessa hieman erilaisia ja vertaistuen mahdollisuus vanhempien kesken suurempi. Suurin osa tutkimuksemme tuokioon osallistuneista vanhemmista ja vauvoista (75 % suullisesti mainittuna) oli jo aiemmin osallistunut vastaavaan toimintaan, joten heille värikylypy-toiminnalla on oletettavasti ollut merkitystä ja hyvää sisältöä osallistuessaan siihen vapaaehtoisesti myös uudestaan. Vaihtoehto e) *ideoita ja virikkeitä arkeen* sai yhteensä kahdeksan vastausta kohtiin melko paljon tai paljon, joten tulos voidaan käsittää niin, että iso osa vanhemmista sai tuokion toiminnan sisällöistä konkreettisia vinkkejä taiteiden parissa työskentelemiseen vauvansa kanssa. Vauvojen värikylypy -metodin tavoitteena on monipuolinen aistiminen ja kokeminen turvallisten materiaalien avulla ja tuokioihin osallistuneet vanhemmat usein kertovat kokemuksistaan lähipiirille ja toisille vanhemmille. Saatavilla on useita menetelmää soveltavia oppaita ja opinnäytetöitä, joista voi poimia ideoita kotioloihin toteutettavaksi. Vauvojen värikylyvyssä toimijalähtöinen työskentely tarkoittaa sitä, että tärkeintä on löytää sekä vauvalle että vanhemmalle mieluisia toimintatapoja ja edetä vauvan omaa aktiivisuutta kunnioittaen.

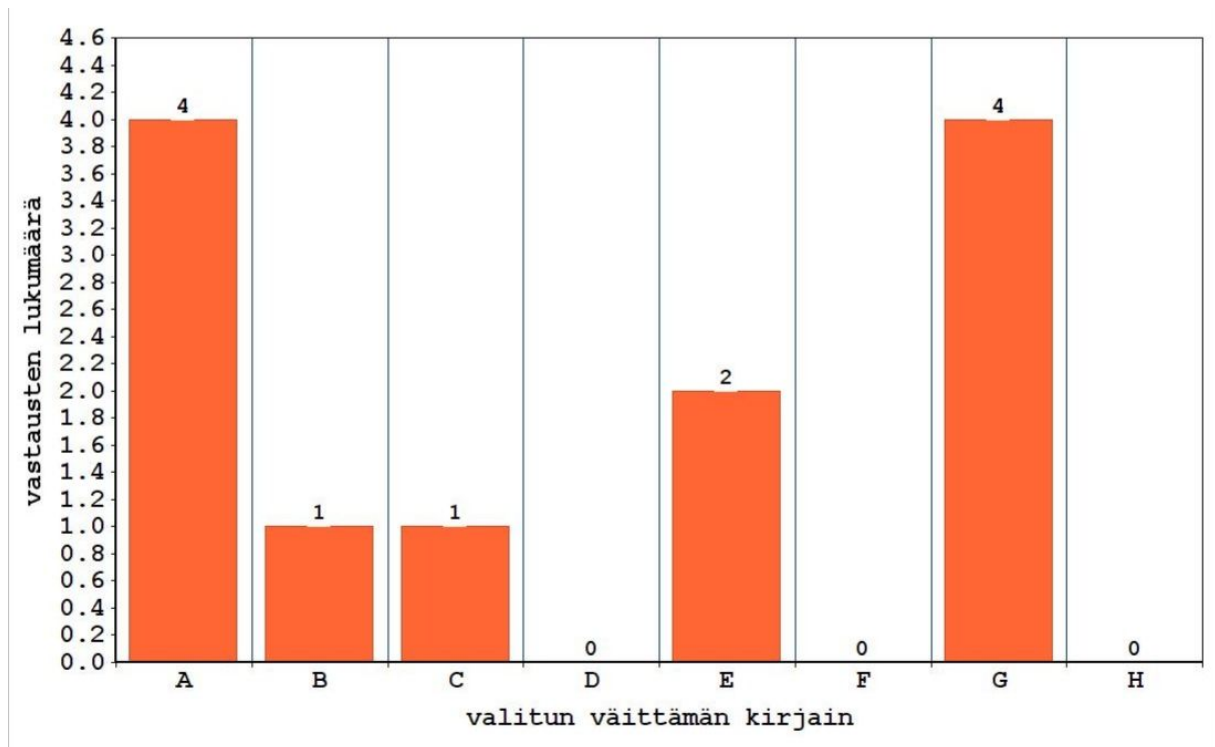
	ei ollenkaan (1)		melko vähän (2)		en osaa sanoa (3)		melko paljon (4)		paljon (5)		Ø	±
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
a) hauskaa yhdessäoloa	-	-	-	-	1x	9,09	3x	27,27	7x	63,64	4,55	0,69
b) virkistävää arjen rutiine...	-	-	-	-	-	-	4x	36,36	7x	63,64	4,64	0,50
c) voimavarojen ja hyvinvo...	-	-	1x	9,09	1x	9,09	6x	54,55	3x	27,27	4,00	0,89
d) tutustumista toisiin vanh...	-	-	4x	36,36	-	-	4x	36,36	3x	27,27	3,55	1,29
e) ideoita ja virikkeitä arke...	-	-	3x	27,27	-	-	4x	36,36	4x	36,36	3,82	1,25
f) vauva-vanhempi -suhtee...	-	-	-	-	-	-	6x	54,55	5x	45,45	4,45	0,52
g) vahvoja, yhteisiä kokem...	-	-	1x	9,09	2x	18,18	4x	36,36	4x	36,36	4,00	1,00
h) musiikillista ja taiteellist...	-	-	3x	27,27	3x	27,27	3x	27,27	2x	18,18	3,36	1,12

KUVIO 8: *Mitä tuokio merkitsi teille?**

Seuraavassa kysymyksessä halusimme tarkentaa edellistä monivalintakysymystä. Kysymys kuului: *Mikä edellisistä väittämistä oli itsellesi tärkein? Valitse väittämän kirjain.** Vastaukset jakautuivat seuraavasti: a = 4, b = 1, c = 1, d = 0, e = 2, f = 0, g = 4 ja h = 0 kpl. Vastaajia oli

yhteensä 11, mutta vastauksia tuli 12, sillä yksi vanhempi vastasi kysymykseen siten, että kohdat a ja g ovat yhtä tärkeitä. Tämä näkyi myös muiden vanhempien vastauksissa, sillä kohdat a) *hauskaa yhdessäoloa* ja g) *vahvoja, yhteisiä kokemuksia ja elämyksiä* olivat selkeästi suosituimmat valinnat. Tämä tulos toisaalta hieman poikkeaa edellisen kysymyksen vastausten linjasta, sillä tässä kysymyksessä väittämä g sai huomattavasti suuremman suosion kuin aikaisemmassa. Voimme päätellä tästä, että väittämä g) *vahvoja, yhteisiä kokemuksia ja elämyksiä* on kyselyyn vastanneille vanhemmille yleisesti tärkeä teema, vaikka se ei ehkä kyseisessä tuokiossa korostunut. Tuokion kesto oli melko lyhyt (noin 45 minuuttia) ja mahdollisesti vieras ympäristö (taidemuseo) tai uudet osallistujat ja uudenlaiset virikkeet saattoivat viedä keskittymiseltä ja toimintaan syventymiseltä huomiota. Soiva vauvojen värikylpy-toiminta kuitenkin voitaneen nähdä vanhempien silmin yhteisiä kokemuksia ja elämyksiä mahdollistavana ja myös tuleville kokemuksille perustaa luovana aktiviteettina heidän vastaustensa perusteella.

KUVIO 9: Mikä edellisistä väittämistä oli itsellesi tärkein? Valitse väittämän kirjain.*

7.3 Vanhemman rooli arjen taidekasvattajana

Selvitimme kyselyssä vanhempien musiikkiin ja taiteeseen liittyviä aiempia kokemuksia sekä näkemyksiä tuokion toiminnan vaikutuksista kolmen avoimen kysymyksen ja kahden monivalintakysymyksen avulla. Halusimme saada selville, millaista taidekasvatusta vanhemmat tarjosivat vauvoilleen arjen keskellä, millainen käsitys vanhemmilla on itsestään kasvattajina ja onko heillä intoa ja uskallusta tuoda vauva-arkeen musiikillisia ja muita taiteellisia virikkeitä. Luvussa 5 pohdimme aiemman kirjallisuuden valossa vanhemman roolia arjen taidekasvattajana. Kyselyn avulla halusimme saada näkökulmia tutkimuskysymykseemme: **Millaisia käsityksiä Soiva vauvojen värikylpy -tuokioihin osallistuneilla vanhemmilla on itsestään arjen taidekasvattajina?**

Halusimme lyhyesti selvittää vanhempien kokemustaustaa. Ensimmäinen väittämämme oli: *Aiemmat kokemukseni musiikin ja taiteen parissa ovat olleet myönteisiä**. Vastausvaihtoehtoina olivat: täysin eri mieltä, osittain eri mieltä, en osaa sanoa, osittain samaa mieltä sekä täysin samaa mieltä. Kysymys oli pakollinen, joten siihen vastasi 11 (91,7 %) vanhempaa. Kuusi vanhempaa (54,5 %) vastasivat olevansa täysin samaa mieltä ja viisi vanhempaa (45,5 %) osittain samaa mieltä siitä, että heidän aiemmat kokemuksensa olivat olleet myönteisiä.

Toinen kysymyksemme oli: *Onko sinulla ollut joitain kielteisiä kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet rohkeuteesi toimia taiteen ja musiikin parissa?* Tähän kysymykseen ei ollut pakollista vastata. Kysymykseen vastasi seitsemän (58,3 % kyselyyn vastannutta) vanhempaa, joista kolmella vastaajalla ei ollut kielteisiä, aiempia kokemuksia, jotka olisivat vaikuttaneet musiikin ja taiteen parissa toimimiseen. Kielteisiä kokemuksia esiin nostaneiden vastauksissa mainittiin vanhempien ja aiempien musiikinopettajien odotukset.

Olen soittanut eri instrumentteja viisivuotiaasta lähtien. Teini-ikäisenä soitto alkoi tuntua pakkopullalta, sillä vanhempani halusivat minun aina suorittavan enemmän ja enemmän. Taiteesta tuli menestyksen mittari, eikä harrastus.

Yksi vastanneista koki olevansa huono laulaja, eikä halua sen takia laulaa julkisesti.

Koen olevani huono laulaja. En muista sanoja ja sävel on hieman hakusessa. En siis tykkää laulaa julkisesti vaikka kotona laulankin lapsille.

Yhdessä vastauksessa negatiivisina kokemuksina mainittiin peruskoulun musiikkitunnit yleisesti. Toisessa vastauksessa korostuivat eriävät, omat toiveet opettajan pedagogiseen otteeseen ja tavoitteisiin nähden soiton opettelussa.

Olen aloittanut parinkin eri soittimen soiton opetteluun lapsena opettajan kanssa ja nuo opettajat ovat olleet liian "konservatoriotyyppisiä". Olisin kaivannut vain rentoa soittelua mutta en ole varmaan sitä silloin osannut ilmaista. Siitä on jäänyt olo että en viitsi soittaa mitään kun se pitää tehdä tietyllä tyylillä, tietyssä asennossa, tiettyjä kappaleita. Musiikki on silti minulle tärkeä asia.

Osalla aikuisista on lapsuudestaan kielteisiä kokemuksia ja muistoja taiteen parista. Nämä kokemukset ovat saattaneet vaikuttaa läpi lapsuuden ja nuoruuden siten, ettei aikuisenakaan ole hakeutunut taideharrastuksen pariin. Ajattelempa, että tällöin vanhemmaksi tuleminen voi avata uuden mahdollisuuden korvaaville taidekokemuksille. Lapsen kautta vanhempi voi rohkaistua ilmaisemaan itseään taiteen keinoin ja kokea taiteen jopa voimaannuttavana tekijänä arjen keskellä. Yli puolet kyselyymme vastanneista kertoivat heillä olleen aiempia, negatiivisia kokemuksia erityisesti musiikin opiskelun parissa. Vastausten perusteella musiikki näyttäisi olevan kuitenkin tärkeä taidemuoto näillekin vanhemmille. He ovat hakeutuneet toimintaan, jossa tarjotaan musiikillisia virikkeitä, ja vanhemmat haluavat tuoda ne myös osaksi lastensa elämää. Tutkijoina pohdimme, onko musiikin parissa koettujen negatiivisten kokemusten syynä mahdollisesti musiikkiharrastusten vahva tavoitteellisuus jo pienestä pitäen. Musiikki- ja kuvataiteiden harrastusten suorituksissa voidaan nähdä eroavaisuuksia. Varsinkin klassisen musiikin soittamisessa pyritään usein autenttiseen tulkintaan alkuperäisestä sävellyksestä, kun taas kuvataiteellisissa, arvioitavissakin tuotoksissa sallitaan runsaasti tulkinnan variaatioita. Musiikkioppilaitosten opetuskulttuurissa on tapahtunut muutosta taiteen uuden perusopetuksen opetussuunnitelman (2017) myötä. Oppijalähtöisyyttä ja osallistamista korostetaan ja arviointi

keskittyy numeroarvioinnin sijaan enemmän sanalliseen palautteeseen. Osa oppilaista on motivoitunut pitkän tähtäimen tavoitteisiin, jopa musiikin ammattiopintoihin, kun taas osan toiveena on harrastaminen ilman tasosuorituksia. Oppijalähtöisyys on näin ollen hyvä lähtökohta opetuksessa, sillä taiteet ovat kaikkien oikeus.

Halusimme selvittää myös vanhempien kokemia, toiminnan tuomia hyötyjä omaan ilmaisuunsa. Kysymyksemme oli: *Rohkaisiko tuokio musiikillista tai taiteellista ilmaisuasi? Millä tavoin?** Kymmenen vanhempaa (83,3 %) vastasi tähän kysymykseen. Kolme vastaajaa (30,0 %) ei kokenut tuokioiden erityisesti lisänneen heidän taiteellista ilmaisuunsa. Suurin osa eli seitsemän vanhemmista (70,0 %) koki tuokion rohkaiseen heidän taiteellista ilmaisuunsa. Esiin nousi yksilöllisiä vaikutustapoja, kuten eri elementtien käyttöönottoa. Vanhemmat kertoivat aikovansa laulaa enemmän kotona, kokeilla luonnonväreillä maalaamista ja ottaa huivit esiin vauvaa varten. Kaksi vanhempaa (20,0 %) nostivat esiin sen, että tuokioiden auttoivat heitä rohkaistumaan itsensä ilmaisemisessa.

Uskallusta avata ääntä ja laulaa, osallistua leikkiin. Heittäytymistä tilanteisiin.

En tiedä, johtuuko se tuokioista vai uudesta roolista äitinä, mutta sanoisin, että olen vapaampi ilmaisemaan avoimesti tunteitani, jotka kumpuavat taiteen ja musiikin kokemisesta.

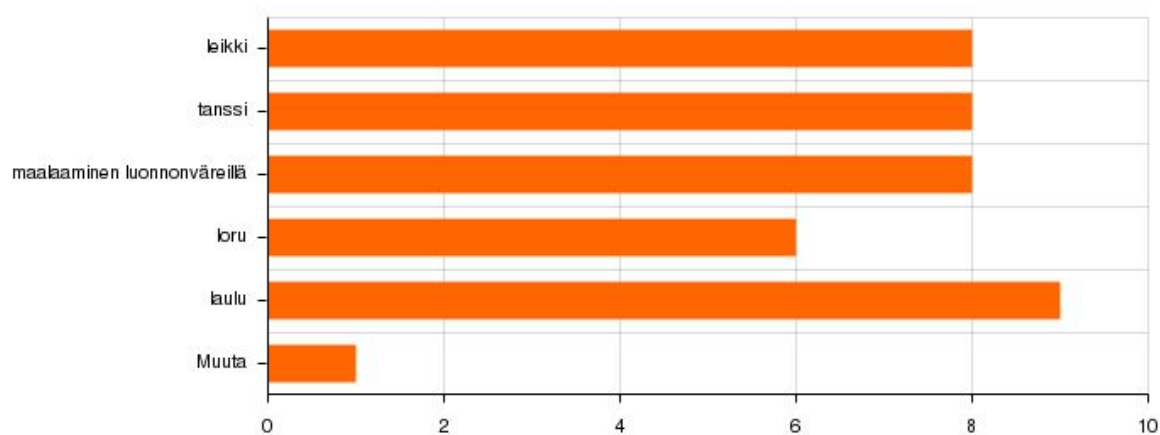
Eräs vastaaja koki vapautuneensa omannäköiseen ilmaisuun tuokion aikana.

Löysin tavan tehdä itse taidetta välittämättä siitä miten se ohjaajan mielestä pitää tehdä. Niin haluan sen lapsellenikin välittyvän.

On erityisen arvokasta, jos taidetoiminta rohkaisee vanhempaa ilmaisemaan itseään yksilöllisellä tavalla. Tällöin hän osaa arvostaa myös lapsensa tulkintoja ja tuotoksia. Vanhemman into ja aktiivinen ote tarttuu myös lapseen. Kuten luvussa 5 kuvasimme, vanhemman rohkea lähestymistapa taiteeseen heijastuu myös vauvaan. Rusanen ym. (2014, 29) kertovat, että

vanhemmalta vaaditaan uteliaisuutta ja hämmästelemisen taitoa, jotta hän voi jakaa lapsen kanssa taiteellisia elämyksiä. Kyselystä ilmeni, että nekin vanhemmat, jotka eivät kokeneet tuokion erityisesti rohkaisseensa taiteellista tai musiikillista ilmaisuaan, kuvailivat vastauksissaan olevansa jo ennalta melko aktiivisia musiikki- tai kuvataideharrastajia. Heille tuokio oli lähinnä luontevaa jatkumoa jo olemassa olevaan vuorovaikutukseen vauvan kanssa.

Halusimme myös selvittää, miten vanhemmat kokivat konkreettisesti hyötyvänsä toiminnasta. Kysyimme: *Mitä seuraavista tuokiossa käytetyistä elementeistä uskot hyödyntäväsi perheenne arjessa?** 11 vastasi tähän kysymykseen (91,7 %). Jopa yhdeksän (81,8 %) uskoi hyödyntävänsä lauluja jatkossa. Kahdeksan (72,7 %) uskoi hyödyntävänsä leikkejä, tansseja ja maalaamista luonnonväreillä myös tulevaisuudessa. Kuusi (54,5 %) taas kertoi aikovansa käyttää loruja arjessaan. Yksi vastaaja mainitsi muun elementin: hän koki huiveilla leikkittelyn ja taidenäyttelyssä vierailun tärkeiksi tuokion antimiksi. Kaikkia tuokion aikaisia virikkeitä pidettiin näin ollen melko tasapuolisesti merkityksellisinä.

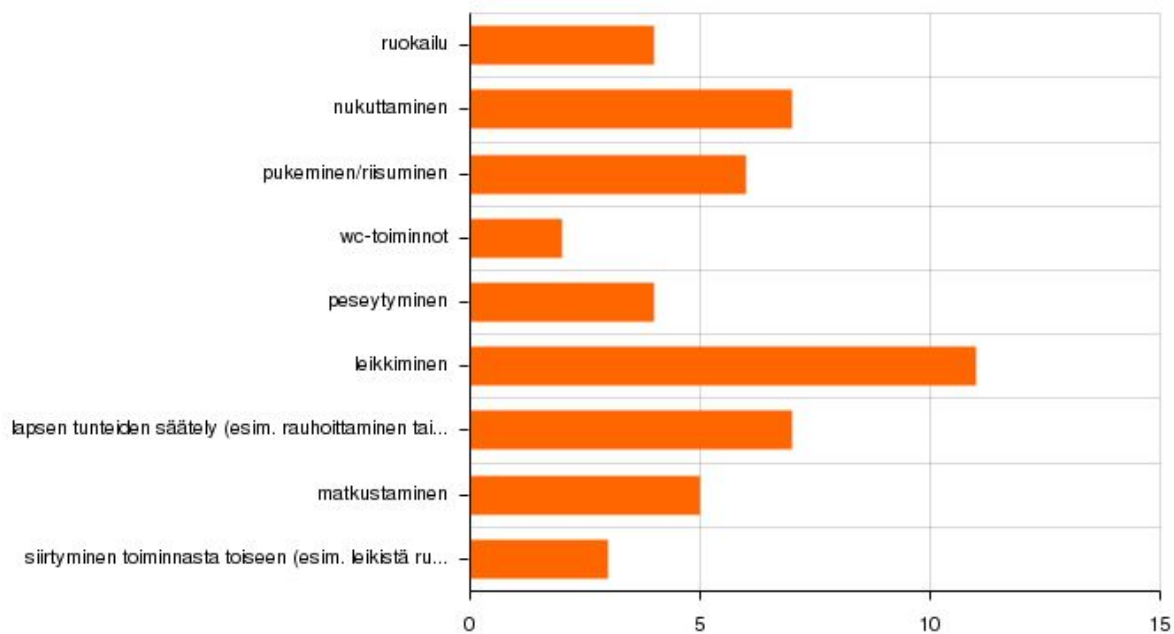

KUVIO 10. *Mitä seuraavista tuokiossa käytetyistä elementeistä uskot hyödyntäväsi perheenne arjessa?**

Kysyimme, millaisissa tilanteissa vanhemmat uskoivat hyödyntävänsä edellä mainittuja, taiteellisia elementtejä. He saivat valita useampia vaihtoehtoja. 11 vastasi tähän kysymykseen (91,7 %) ja kaikki vastaajat valitsivat leikkimisen. Leikkitilanteet nousivat odotetusti tärkeimmiksi tilanteiksi, sillä leikin lomassa vanhemmat ja vauvat voivat luontevasti ja

keskittyneesti nauttia toistensa läsnäolosta ja vastata toistensa impulsseihin vastavuoroisesti. Seitsemän mainitsi (63,6 %) nukuttamisen sekä lapsen tunteiden säätelyn (esim. rauhoittaminen tai aktivoiminen), kuusi (54,5 %) pukemisen ja riisumisen ja viisi (45,5 %) matkustamisen. Neljä vanhempaa (36,4 %) valitsi ruokailun, kolme (27,3 %) siirtymisen toiminnasta toiseen (esim. leikistä ruokailuun) sekä kaksi (18,2 %) wc-toiminnot. Vanhemmat kokivat, että tuokion aikaiset virikkeet nivoutuvat luontevasti arjessa toistuviin perushoitotilanteisiin.

KUVIO 11. Millaisissa tilanteissa uskot hyödyntäväsi edellä mainittuja elementtejä? Voit valita useampia.*

Viimeisenä pyysimme vanhempia pohtimaan avoimella kysymyksellä heidän omaa rooliaan musiikillisten ja muiden taiteellisten virikkeiden tarjoajana vauvalleen arjen keskellä. Kysyimme: *Millainen arjen taidekasvattaja koet olevasi lapsellesi?** Tähän saimme 11 vastausta (91,7 %). Vastauksissa nostettiin esiin seuraavia adjektiiveja: innostava, luova, satunnainen, arka (heittäytymään ryhmässä), ennakkoluuloton, yksilöllisyyteen rohkaiseva, motivoitunut oppimaan ja monipuolinen. Vanhemmat arvioivat itseään melko yksimielisen myönteisesti. He kokivat kotioloissa olevansa aktiivisia, monipuolisia ja innostavia. He halusivat ilmaista itseään ja rohkaista lapsiaankin toimimaan itselleen luontaisella tavalla. Vastauksissa tulivat ilmi vanhempien omat kiinnostuksen kohteet, joita heidän on luontevinta tarjota myös vauvoilleen.

Osallistuneet ovat tulleet tuokioihin vapaaehtoisesti, ja ovat selkeästi aktiivisia ja kiinnostuneita varhaisiän taidekasvatuksesta.

Osa vastaajista kuvasi olevansa monipuolisia ja aktiivisia eri taidelajien harrastajia, ja haluavan välittää tämän myös vauvalleen.

Aktiivinen. Meillä on tarjolla soittimia, joita saa soittaa yksin milloin vain ja vauva hanakasti niin tekeekin (piano, kitara, ukulele, marakassit, rytmikapulat). Pianon ja ukulelen soitossa tuemme ja soitamme yhdessä. Meillä kuunnellaan paljon musiikkia hevimusiikista klassiseen ja puhutaan musiikista. Tanssimista kannustetaan ja kehdutaan aina tanssimisesta, laulamisesta ja soittamisesta. Käymme muskarissa näiden värikylpyjen lisäksi. Piirrämme yhdessä säännöllisesti, joskin vauva ei ole osoittanut vielä suurta kiinnostusta. Katselemme kirjoja paljon ja puhun kuvituksesta, tarinan kertomisen lisäksi.

Laulamme ja leikimme, piirrämme, tanssimme ja joogaamme joka päivä. Minulle on tärkeää, että lapselle luetaan myös päivittäin.

Osa vastaajista koki olevansa jonkin tietyn taiteen lajin osaaja, mutta jokin toinen alue tuntui vieraammalta.

Olen aika aktiivinen maalaus/piirustus yms. ohjaaja mutta laulu ja tanssi leikit ovat aika harvinaisia. Eli teen monesti sitä mikä tuntuu itselle luonnollisimmalta keinolta.

Musiikkikasvattajana (alan ammattilaisena) koen olevani hyvä. Kuvataiteissa taas en alkuunkaan.

Kahdessa vastauksessa korostui vanhemman halu tarjota lapselleen monipuolisesti taiteita ja kulttuuria laajemminkin sekä avoin ja utelias suhtautuminen uusien asioiden kokemiseen lapsen kanssa.

En tunne oloani mukavaksi jos pitäisi heittäytyä ilmaisemaan tunteita isossa porukassa määrättyllä tavalla. Mutta olen luova ja ennakkohuuloton. Haluan että lapseni voi ilmaista itseään hänelle sopivalla tavalla ja pyrin auttamaan sen tavan löytymisessä.

Olen vienyt poikani kaikkiin vauvojen musiikki- ja taidetapahtumiin, jotka olen löytänyt. On ollut ilo nähdä, kuinka hän on alkanut nauttia niistä. Minulla itselläni on vielä paljon opittavaa ja löydettävää, mutta olen ainakin hyvin motivoitunut musiikin ja taiteen opettaja.

Kyselyn avulla saimme vanhemmilta näkökulmia vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen, jaettuihin kokemuksiin ja elämyksiin sekä vanhemman rooliin lapsensa ensisijaisena taidekasvattajana liittyen. Täydensimme aineistoamme havainnoimalla vauva–vanhempi-parien välistä vuorovaikutusta sekä vauvojen keskinäistä vuorovaikutusta. Seuraavassa luvussa pohdimme kokoavasti tutkimuksemme tuloksia ja arvioimme tutkimuksemme toteuttamista ja sen eri vaiheita.

Kuva: Nora Kujansuu

8 POHDINTA

8.1 Tutkimuksen toteuttamisen arviointi

Laadullisen tutkimuksen eri vaiheissa tutkija joutuu tekemään lukemattomia pieniä ja suuriakin valintoja, jotka voivat olla hyvinkin merkityksellisiä tutkimuksen eettisyyden näkökulmasta. Jo itse tutkimusaiheen valinta voi olla eettinen kysymys. Eettisten ongelmien tarkastelu voidaan jakaa kahteen luokkaan: *tutkimusprosessiin* (nimityksenä Mengele-tapaukset, joiden alku toisen maailmansodan aikaisissa julmissa lääketieteellisissä ihmiskokeissa saksalaisen lääkärin Josef Mengelen toimesta) tai *tutkimuksen tuloksiin* liittyvät eettiset ongelmat (nimityksenä Manhattan-tapaukset, jotka saivat alkunsa amerikkalaisten tutkijoiden atomipommin keksimiseen johtaneesta prosessista). (Tuomi & Sarajärvi 2009, 128–132.) Eettisyyden kannalta tutkimuksessamme nousee tärkeäksi tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti. Osa kyselymme avoimista vastauksista on ei-suomenkielisessä muodossa, joten kyseiset vastaukset on tutkimuksessamme käännetty vapaamuotoisesti suomeksi vastaajien anonymiteetin takaamiseksi. Olimme itse havainnoimassa Soiva vauvojen värikylpy -tuokiota, joten tutkijoina toki tunnemme mukanaolijat, mutta jo heti aineiston käsittelyn alkuvaiheessa nimesimme tutkittavat parit vain kirjaimilla poistaen henkilötiedot. Sekä kuva- että videoaineisto on ollut vain meidän tutkijoiden käytettävissä ja kerroimme jo ilmoittautumisvaiheessa osallistujille päätöksemme aineiston tuhoamisesta tutkimuksemme valmistuttua. Näin pyrimme takaamaan tutkittavien anonymiteetin. Kiinnitimme myös huomiota tutkittavien selkeään informointiin tutkimuksemme eri vaiheissa. Koimme tärkeäksi tehdä tutkimusprosessin läpinäkyväksi sekä tutkittaville että tämän tutkielman lukijoille. Tuomme esiin tutkijoina tekemämme rajaukset ja valinnat, jotka mahdollistavat tutkimuksen vaiheiden ja sisällön ymmärtämisen ja arvioinnin.

Toteutimme verkkokyselyn KyselyNetti.com-sivuston avulla. KyselyNetti on käyttäjäystävällinen käyttöliittymä: sen avulla on helppoa rakentaa selkeä ja tyylikäs kysely. Se myös avustaa kyselyn laatijaa muodostamalla havainnollistavat kaaviot, skaalat ja taulukot määrällisestä informaatiosta. Tämä helpotti meitä tutkijoina aineiston analysoinnissa. Pyrimme kyselyä muokatessamme mahdollisimman vastaajaystävälliseen muotoon, jotta sitä ei olisi liian

työlästä täyttää. Kyselyn muokkausvaiheet palautteineen auttoivat varmasti siinä, että kysymyksemme täsmentyivät sellaiseen muotoon, joka toi tavoittelemamme tietoa selkeässä ja yksiselitteisessä muodossa. Ne edesauttoivat meitä saamaan korkean vastausprosentin koko kyselylle. Mielestämme kyselymme on kokonaisuudessaan onnistunut, sillä saimme sen kautta täsmällistä tietoa tutkimuskysymyksiimme. Aineistoa kerätessä on mahdollista rajata saatua tietoa itse tutkimuksen ulkopuolelle ja näin myös hioa näkökulmaa, mutta kyselyn osalta emme kokeneet minkään kysymyksen tuoneen turhaa tietoa tutkimuksellemme.

Kerroimme tutkittaville tiivistetysti informaation tutkimukseemme liittyen sähköpostitse ennen tuokioiden alkamista sekä kyselymme alussa olevassa johdantotekstissä. Jäimme ainoastaan pohtimaan kyselyn vuorovaikutusta käsittelevää osiota. Kyselyssä oli lyhyt Väestöliiton määritelmä vuorovaikutuksesta ennen osion kysymyksiä, mutta vuorovaikutuksen muuttujat olisimme voineet määritellä tarkemmin. Vuorovaikutuksen itsearviointi on haastavaa: tutkittavat voivat liittää siihen erilaisia merkityksiä ja tulkintoja. Rajasimme katsekontaktin, fyysisen kontaktin ja tunteiden jakamisen arvioitaviksi tekijöiksi vuorovaikutuksesta CARE-Index -menetelmän muuttujien pohjalta. Emme kuitenkaan saaneet vastaajilta palautetta kysymysten epäselvyydestä, ja vastausprosentti oli korkea: 14:sta tuokioihin osallistuneesta 12 vastasi kyselyyn. Kohderyhmän ollessa pieni olemme erityisen tyytyväisiä korkeaan vastausprosenttiin. Yksi vanhempi jätti kyselyyn vastaamisen kesken, mutta emme rajanneet hänen vastauksiaan tutkimuksen ulkopuolelle. Päätimme pitää kaikki vastaukset mukana tutkimuksessamme, koska emme halunneet rajata vastaajajoukkoa pienemmäksi. Pienentyvä vastaajamäärä ei uskoaksemme myöskään vääristänyt tutkimustulosten sisältöjä, vaikka kysymyskohtaiset vastaajien prosenttiosuudet hieman pienenevät. Kysymyskohtaiset vastaajamäärät vaihtelivat joka tapauksessa, koska vastaaminen ei ollut pakollista jokaisen kysymyksen kohdalla. Kyselyvastausten prosenttiosuudet ja tarkat luvut lähinnä havainnollistivat ja tukivat tutkimustulostemme sisältöjä, kun taas avointen kysymysten sanalliset vastaukset toivat merkittävää lisäarvoa tutkimuksellemme. Tutkimuksemme oli pääpiirteissään laadullinen ja hyödynsimme soveltaen määrällisen tutkimuksen menetelmiä.

Havainnoinnin tavoitteena oli lisätä ymmärrystämme tutkimuskohteestamme. Laadimme havainnointilomakkeen systemaattisesti kirjaamiemme havaintojen pohjaksi. Lomake ohjasi huomiomme tutkijoina vuorovaikutuksen olennaisiin, valitsemiimme muuttujiin. Systemaattisen

havainnoinnin pohjalta saimme samansuuntaisia tuloksia kuin kyselyn vastauksista. Havainnoidessamme tuokioita pysyttelimme tarkkailevan havainnoijan roolissa. Uskoaksemme läsnäolomme ei vaikuttanut tutkittaviin. Perustelemme tämän sillä, että pysyttelimme tuokion aikana mahdollisimman huomaamattomina ja hiljaisina tarkkailijoina. Toki videokameroiden läsnäolo saattoi aluksi hämmentää tutkittavia, mutta vanhemmat eivät maininneet asiasta kasvotusten eivätkä myöskään kyselyssä kartoittaessamme tuokion aikaisia, mahdollisia häiriötekijöitä. Kirjasimme videoaineiston pohjalta ylös tarkemmat havainnot yhteen tuokioon osallistuneiden vauva–vanhempi-parien sekä vauvojen välisestä vuorovaikutuksesta. Pelkästään tuokion havainnoinnin pohjalta olisi ollut mahdotonta luotettavasti tehdä huomioita vuorovaikutuksesta, joka on monitahoinen ja vaativa tutkimuskohde. Videoinnin avulla vuorovaikutusta on mahdollista tutkia tarkemmin, ja palata hetkiin uudestaan mikroskooppisen tarkasti. Hyödynsimme Atlas.ti -ohjelmistoa tehdäksemme systemaattisia havaintoja videoaineistosta. Kokemuksemme oli, ettei se ollut niin hyödyllinen tässä kontekstissa, kuin ajattelimme: tutkimme enemmän toiminnan sisältöä ja laatua kuin erilaisten toimintojen esiintyvyyttä. Atlas.ti auttoi meitä kuitenkin hahmottamaan, kuinka paljon tietynlaista vuorovaikutusta ilmeni ja kuinka pitkään toiminnot kestivät. Videoiden siirtäminen ohjelmistoon ei onnistunut ongelmitta ja ohjelmiston käyttö oli melko työlästä ja joustamatonta tässä kontekstissa.

CARE-Index -menetelmää hyödynsimme soveltaen vuorovaikutuksen tapauskohtaisessa arvioinnissa. Menetelmä auttoi huomion systemaattisessa kiinnittämisessä olennaisiin muuttujiin. Se toimi hyvänä pohjana tarkastelemiemme vuorovaikutuksen osa-alueiden ja muuttujien määrittelylle sekä videoaineistoa varten tehdyn kaavion laatimiselle. Tiedostamme tutkijoina, ettemme ole vuorovaikutuksen arvioinnin asiantuntijoita. CARE-Index -menetelmää käytetään diagnoosien määrittämisen apuna, yleensä muutaman minuutin leikkituokion vuorovaikutusta arvioimalla. Emme pyrkineet yhtä kriittiseen arviointiin, mutta tarkastelimme CARE-Index -menetelmän erittelemiä vuorovaikutukseen liittyviä muuttujia. Halusimme informoida vanhempia selkeästi teemoista, joihin kiinnitimme havainnoinnissa huomiota. Emme kuitenkaan halunneet etukäteen yksityiskohtaisesti kertoa esimerkiksi siitä, mitä muuttujia vuorovaikutuksessa havainnoimme, koska tämä olisi saattanut vaikuttaa tutkimuskohteeseemme eli vuorovaikutukseen vauvan ja vanhemman välillä. Pyrimme tutkimuksessamme selvittämään toiminnan vuorovaikutusta vahvistavia tekijöitä ja kuvailemaan vuorovaikutuksen

ilmenemismuotoja. Ajattelempa, että jokaisen vauva–vanhempiparin välinen vuorovaikutus on yksilöllistä ja ainutlaatuista, emmekä siksi pyri vertailemaan parien vuorovaikutusta keskenään. Myös havainnoimamme vuorovaikutustilanne oli ainutlaatuinen, eikä kerro suoranaisesti parien jokapäiväisestä vuorovaikutuksesta. Pitkittäistutkimus, eli useamman tuokion havainnointi pidemmällä aikavälillä olisi antanut meille kattavamman kuvan vauva–vanhempiparien vuorovaikutuksesta ja sen mahdollisesta vahvistumisesta.

Jäimme pohtimaan, olisivatko haastattelut olleet tarpeen syvemmän kokemuseräisen tiedon saamiseksi vanhemmilta. Haastattelut olisivat mahdollistaneet laajemman pohdinnan teemoihin liittyen, ja vanhempien sanallinen reflektointi olisi mahdollisesti ollut osalle heistä luontevampaa. Erityisesti vuorovaikutukseen sekä kokemuksiin ja elämyksiin liittyvä sanallinen pohdinta jäi vastaajilta melko suppeaksi. Päädyimme kuitenkin keräämään tietoa kyselyn avulla peilaten sen vastauksia omiin havaintoihimme. Käytännössä haastattelut olisi ollut mahdotonta toteuttaa kiireettömästi tuokioiden yhteydessä. Halusimme tarjota vanhemmille mahdollisuuden reflektoida kokemuksiaan heille itselleen sopivalla hetkellä vauva-arjen keskellä. Kuitenkin, tämän tutkimuksen puitteissa, koemme aineiston tuovan riittävästi tietoa tutkimuskysymyksiimme, ja sen pohjalta saamamme tulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimusten tulosten sekä teorialuvuissa esittelemiemme näkemysten kanssa. Käyttämämme aineiston analysointimenetelmä eli sisällönanalyysi vastaa mielestämme hyvin tutkimusaineistoamme. Olemme pyrkineet tekemään näkyväksi tutkimusprosessimme ja sen aikana tekemämme valinnat ja päätelmät. Kokonaisuudessaan, kyselyn ja havainnoinnin pohjalta saamamme tulokset antavat vahvistusta tutkimushypoteeseillemme.

8.2 Tulosten pohdinta

Tuokioita havainnoidessamme kirjasimme ensin ylös yleisen vaikutelman pohjalta huomioita siitä, millaista vanhempien ja vauvojen välinen vuorovaikutus oli tuokioiden aikana. Fyysistä, rauhallista kontaktia oli paljon, koska vauvat olivat paljon vanhempiensa sylissä tai lähellä vanhempiaan. Kehollisuus on olennaista vauvan kokemisen ja oppimisen kannalta, joten vauvan ja vanhemman yhteisen kehollisen tunteen vahvistaminen on tärkeää. Tämä on merkityksellistä myös vauvan perusturvallisuuden tunteen kannalta, kun ollaan uusien ärsykkeiden ja kokemusten äärellä. Kokemus turvasta vapauttaa vauvan tutkimaan ja oppimaan. Toiminnan aikana ilmeni

vahvaa kehollista yhteyttä vauvan ja vanhemman välillä. Katsekontaktia ilmeni luonnollisesti vähemmän, koska sekä vauvat että vanhemmat tarkastelivat paljon toimintaa. Musiikin lisäksi vokaalista vuorovaikutusta ilmeni runsaasti, kun vanhemmat juttelivat vauvoilleen. He ihastelivat, reagoivat, selittivät, kannustivat ja lauloivat. Myös vauvat ääntelivät runsaasti muun muassa kiljautelemalla riemusta. Vanhemmat jakoivat vauvojensa tunteita, kun he rauhoittivat vauvojen itkiessä ja rohkaisivat vauvojen arkaillessa. Tunteiden jakaminen liittyy vahvasti yhdessä kokemiseen – vanhempi on virittäytynyt vauvansa kokemusmaailmaan ollessaan herkästynyt tunnistamaan vauvan kokemia tunteita käytöksen taustalla ja vastatessaan tunteisiin johdonmukaisesti. Hän ihmettelee yhdessä vauvan kanssa uusia virikkeitä, joista vauva selkeästi kiinnostuu. Hän rauhoittaa vauvaa, kun huomaa vauvan säikähtävän uutta virikettä. Elämyksellisiin hetkiin liittyy erityinen tunnelataus, jolloin vanhempi on vahvassa vuorovaikutuksessa vauvansa kanssa. Esimerkiksi silloin, kun vanhempi hämmästelee vauvan kanssa jotain uutta kohdetta. Juuri elämyksellisiin hetkiin liittyy tulos, että osa vanhemmista koki toiminnan virittäneen heidät intensiivisempään vuorovaikutukseen vauvojensa kanssa. Tarkkailevan havainnoijan näkökulmasta tekemämme huomiot olivat samansuuntaisia vanhempien vuorovaikutukseen liittyvien kokemusten kanssa. Vanhemmat vastasivat responsiivisesti ja sensitiivisesti vauvojensa aloitteisiin toiminnan aikana. Aineistomme vahvistaa näkemystä, että varhaisiän taidekasvatus tarjoaa oivan väylän yhteistoiminnallisuudelle ja elämyksellisille kokemuksille ja siten varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumiselle.

Kyselyn vastaukset kokemuksista ja elämyksistä ovat osittain hieman erilaisia kuin oletimme. Vastaukset ovat positiivisia, mutta melko vähäsanaisia ja sisällöltään suppeampia kuin tutkijoina toivoimme. Avoimilla kysymyksillä saimme kuitenkin enemmän lisäväriä ja persoonallisuutta vastauksiin, kuin pelkillä monivalinta- tai skaalakysymyksillä. Kokemukset ja elämykset ovat hyvin henkilökohtaisia ja hetkessä eläviä, joten niiden sanallistaminen voi olla haastavaa. Näin ollen kyselyn kautta vastaajilta jäi ehkä sanomatta asioita, joita olisi mahdollisesti haastattelussa tullut ilmi. Omaelämäkerroille tyypillinen tapa kuvata enemmän faktoja ja konkreettisia asioita (Saresma 2002, 16) näkyy ehkä myös vastaajiemmekin kohdalla kokemuksia kuvaillessaan. Konkreettiset tilanteet ja tapahtumat ovat helpompia sanallistaa ja myös muistaa jälkikäteen kyselyä täyttäessä kuin ehkä hieman vaikeaselkoisemmat omat tuntemukset, jotka saattavat kyseessä olleen tuokionkin aikana vaihdella paljon. Kun näitä tuntemuksia alkaa myöhemmin muistella kyselyä varten, suurin osa on jo ehtinyt hälventyä ja usein moni kuvailee konkreettisiin esineisiin, lauluihin tai työpajan vaiheisiin liittyviä muistikuvia. *Tunteet piiloutuvat tekstiin*, kuten

Kaija Heikkinen (1993, 213–234) on todennut naisten omaelämäkertoja tutkiessaan. Aiemmin teoriassa kuvaamamme hiljainen tieto on myös todennäköistä tämän teeman kohdalla. Tuokion sisältämä moniaistinen toiminta saattaa herättää monenlaisia tuntemuksia ja tiedostamattomiakin toimintatapojen valintoja, joita on lähes mahdotonta sanallistaa. Toisaalta on mahdollista, että kaikkea ei edes haluta kertoa, jos kokemus on niin henkilökohtainen ja vastaaja haluaa pitää sen yksityisenä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kokemuksia ja elämyksiä olisi. Kyselymme kohdalla huomasimme tämän vertaillessamme luvussa 7.2 kahta kokemuksellisuuteen liittyvää kysymystä, joiden vastaukset olivat keskenään hieman eriäviä. Vaikka niitä ei täysin osattu sanallistaa, vahvat ja yhteiset kokemukset olivat kuitenkin tärkeitä lähes jokaiselle vanhemmalle. Erityisesti kysymyksessä tuokion merkityksestä vanhemmalle väittämän *g) vahvoja, yhteisiä kokemuksia ja elämyksiä* suosio alleviivasi tätä kokemusten tärkeyttä. Elämykset ovatkin yhtymäkohta eri taiteiden ja lapsen kokemusmaailman välille ja niiden kautta vanhemmat tavoittavat jotain merkityksellistä myös lasten maailmasta.

Pohdimme elämyksellisten kokemusten roolia varhaisessa vuorovaikutuksessa vauvan ja vanhemman välillä. Uskomme, että vauvan ja vanhemman jakamat kokemukset ja elämykset herättävät voimakkaita tunteita ja tarjoavat uusia väyliä vuorovaikutuksen ilmenemiselle. Vauva ja vanhempi ovat läsnä toisilleen ja jakavat yhdessä tunteita: tämä vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta heidän välillään. Näin ollen vanhempi voi tavoittaa jotain merkittävää pienenkin vauvan kokemusmaailmasta jakamalla hänen kanssaan erilaisia tunteita, joita taiteiden parissa toimiminen herättää. Myös Rusasen ja Torkin (2000, 50) mielestä vanhemman eläytymisen ja ymmärtämisen edellytys on, että hän seuraa lapsensa havaintoja ja tunnistaa kokemuksia. Vanhemman eläytyminen hetkeen tarjoaa myös lapselle kokemuksen “tunteiden ja ajatusten yhteydestä”, ja tämä ruokkii lapsen toimintaa (emt. 50).

Kyselyn vastauksista ilmeni, että yllättävän usealla vastaajalla oli joitain aiempia, negatiivisia kokemuksia, jotka liittyivät musiikin opetukseen ja harrastamiseen. Vaikka nämä kokemukset vaikuttivatkin heidän rohkeuteensa musiikillisessa toiminnassa, he kokivat musiikin kuitenkin yhä itselleen tärkeäksi ja heillä oli myös halu tarjota vauvoilleen musiikillisia virikkeitä. Musiikin merkitys heidän elämässään ei siis ollut väistynyt negatiivisten kokemusten myötä. Suurin osa (70 %) vanhemmista koki värikylpy-toiminnan rohkaisseensa heitä taiteellisessa ilmaisussaan ja he kertoivat saaneensa toiminnan kautta uusia ideoita arjen keskelle. Näin taide nivoutuu

vauva-arkeen konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Vanhemmat nostivat esiin useita toiminnan innoittamia, arkeen siirtyviä taidekasvatuksen elementtejä. Laulaminen korostui vastauksissa. Kyselyn vastauksissa vanhemmat arvioivat itseään hyvin myönteisesti arjen taidekasvattajina: esiin nousi erityisesti heidän aktiivisuutensa taiteellisten virikkeiden tarjoajina vauvoilleen, motivoituneisuutensa taidetoimintaan sekä myönteinen asenteensa taiteita kohtaan laajemmin. Vauvojen värikylpy -metodin tavoitteina ovat muun muassa, että toiminta tukee vauvan ja vanhemman varhaista vuorovaikutusta ja mahdollistaa elämyksellisiä kokemuksia. Havaintojemme sekä kartoittamiemme vanhempien kokemusten pohjalta voimme todeta, että metodin tavoitteet toteutuivat tutkimassamme ryhmässä. Työpajat mahdollistivat vuorovaikutteisen yhteistoiminnan sekä vauva–vanhempi-parien välillä että vauvojen kesken.

Kuvat: Nora Kujansuu

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassa tarkasteltiin vauvan ja vanhemman ensimmäisiä, yhteisiä kokemuksia taiteiden parissa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, tarjoaako varhaisiän taidekasvatus mahdollisuuksia vauvan ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumiselle, jaetuille kokemuksille ja elämyksille ja rohkaiseeko se vanhempia roolissaan arjen taidekasvattajina. Tutkimuksessa tarkasteltiin taidekasvatustoimintaa, joka oli suunnattu alle 1-vuotiaille vauvoille ja heidän vanhemmilleen. Tutkimuskohteena olivat Soiva vauvojen värikylpy -tuokioihin osallistuneet vauvat ja vanhemmat. Tutkimus oli monimenetelmäinen tapaustutkimus, jolla ei pyritä yleistettävyyteen. Siinä hyödynnettiin sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Tutkimuksessa selvitettiin vanhempien kokemuksia toimintaan liittyen sähköisen kyselyn avulla sekä havainnoitiin objektiivisina tarkkailijoina neljän tapauksen eli vauva–vanhempi-parin vuorovaikutusta sekä vauvojen keskinäistä vuorovaikutusta tuokioiden aikana sekä jälkikäteen videotallenteelta. Kyselyn avointen kysymysten vastausten analysointiin hyödynnettiin sisällönanalyysia ja teemoittelua. Videoaineisto analysoitiin Atlas.ti:n avulla ja sen analysoinnin tukena käytettiin soveltaen CARE-Index -menetelmää, joka oli perustana vuorovaikutuksen osatekijöiden havainnoinnille.

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: **Millaista varhainen vuorovaikutus on tutkimamme Soiva vauvojen värikylpy -tuokion aikana?** Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että varhaisiän taidekasvatus tarjoaa väylän yhteistoiminnallisuudelle ja siten varhaisen vuorovaikutuksen vahvistumiselle. Tutkimus osoitti, että osa vanhemmista koki tuokioiden aikaisen vuorovaikutuksen heidän ja vauvojensa välillä olleen intensiivisempää kuin tavallisesti. Toisaalta osa koki, että toiminnan aikana esiintyi myös vuorovaikutukseen vaikuttavia tilannesidonnaisia häiriötekijöitä. Tuokioiden aikana ilmeni paljon yhteistä liikettä ja fyysistä läheisyyttä sekä tunteiden jakamista, kun taas katsekontakti jäi vähäisemmäksi. Kyselyn kautta selvittämämme vanhempien kokemukset vuorovaikutuksesta olivat samansuuntaisia tekemiemme havaintojen kanssa ja uskomme, että tulokset tuovat vahvistusta varhaisiän taidekasvatuksen merkitykselle vauva–vanhempi-vuorovaikutuksen tukemisessa. Videoaineiston pohjalta tekemämme havainnoinnin perusteella voimme todeta, että lapsen vuorovaikutuksen perustarpeet tulivat kohdatuiksi. Jokaisen vauva–vanhempi-parin vuorovaikutus oli ainutlaatuista ja jo lyhyen tuokion

aikana vuorovaikutuksen vahvuudet tulivat näkyviksi. Tutkimamme toiminnan aikainen vuorovaikutus oli monimuotoista – uskomme ryhmämuotoisen toiminnan rikastuttavan sitä.

Toinen tutkimuskysymys oli: **Millaisia mieleenpainuneita kokemuksia vanhemmat kertoivat kokeneensa Soiva vauvojen värikylpy -tuokioiden aikana?** Tuloksina todettiin, että tuokiot mahdollistavat yhteisten, mieleenpainuneiden kokemusten syntymistä. Osalla vanhemmista tuokio ei poikennut jo olemassa olevasta yhteisestä tekemisestä, joten heille tuokion sisällöt lähinnä tukivat totuttua yhdessäoloa vauvan kanssa. Kokemuksissa oli vaihtelua, mutta kaikki olivat positiivissävytteisiä. Vastauksissa korostuivat yhteinen ihmettely vauvan kanssa sekä runsas kirjo tunteita erilaisissa tilanteissa. Jaetut kokemukset vauvan kanssa olivat kyselyn pohjalta vanhemmille hyvinkin tärkeitä, vaikka niitä ei kovin tarkasti osattu tai haluttu sanallistaa. Soiva vauvojen värikylpy -tuokion elämykselliset elementit toivat kuitenkin uutta näkökulmaa vanhemman ja vauvan yhteiseen tekemiseen ja loivat mahdollisesti pohjaa tuleville taidekokemuksille. Tutkimuksessa nousi esiin myös se, että toiminta rohkaisi vanhempia itseilmaisuun taiteen keinoin. Hekin oppivat uutta ja arvioivat opitun siirtyvän heidän arkeensa. Osa vanhemmista ilmaisi, että he uskalsivat osallistua aktiivisesti toimintaan siitä huolimatta, että he kokivat musiikillisten tai kuvataiteellisten taitojensa olevan puutteelliset. Tulokset olivat samassa linjassa ennako-olettamustemme kanssa ja vahvistivat hypoteesiamme varhaisiän taidekasvatuksen merkityksestä ja mahdollisuudesta luoda voimakkaita kokemuksia sekä henkilökohtaisella tasolla että jaettuna.

Kolmas tutkimuskysymyksemme oli: **Millaisia käsityksiä Soiva vauvojen värikylpy -tuokioihin osallistuneilla vanhemmilla on itsestään arjen taidekasvattajina?** Tutkimuksen pohjalta voidaan päätellä, että vanhemmat voivat toiminnan kautta saada positiivisia kokemuksia niin, että he rohkaistuvat toimimaan aktiivisemmassa roolissa lastensa arjen taidekasvattajina. Huhtinen-Hildén kiteyttää osuvasti sen, kuinka vanhemmalla on tasavertainen rooli ryhmämuotoisen taidetoiminnan jäsenenä: “Aikuisten ja lasten muodostamassa ryhmässä on vähintään yhtä tärkeää tukea ja kannatella vanhempien musiikkikokemusta, luovuutta ja oppimista kuin kiinnittää huomiota lasten näkökulmasta samoihin asioihin.” Vanhemmat ovat yhtä lailla oppijoina lastensa rinnalla, vaikka he ovatkin samaan aikaan lastensa ilmaisun ja oppimisen tukijoita. (Huhtinen-Hildén 2013, 139–140.) Vanhempien rooli lastensa ensimmäisinä taidekasvattajina on näin ollen merkittävä, joten monipuolisten taidekasvatuksellisten työkalujen

tarjoaminen rikastuttaa perheen arkea. Tuokioissa yhdessä koetut elämykset voivat rohkaista vanhempia hyödyntämään taiteiden elementtejä kotioloissa. Voidaan olettaa, että positiiviset, korvaavat kokemukset taidekasvatustoiminnasta olisivat tärkeitä erityisesti vanhemmille, joiden aiemmat kokemukset taiteiden parissa ovat olleet negatiivisia. Tämän kartoittamiseksi olisi tarpeen tehdä haastatteluita hyödyntäviä pitkittäistutkimuksia. Niiden avulla tavoitaisi kattavammin muutokset kokemuksissa ja olisi mahdollista kartoittaa toiminnan elementtien käyttöä kodin arjessa. Näin saisi vastauksia siihen, miten kauden kestävä toiminta vaikuttaisi vanhempien kokemuksiin yksittäisiin tuokioihin verrattuna.

Kuten edellä mainittiin, suurin osa vanhemmista kuvaili kokeneensa mieleenpainuneita hetkiä ja kirjjon positiivisia tunteita toiminnan aikana. He myös arvioivat vauvojensa kokemusten ja tunteiden olleen samankaltaisia. Tämä puolustaa toiminnan merkitystä ja vaikutuksia. Tulevaisuudessa myös negatiivisten kokemusten tutkiminen olisi tärkeää. Esimerkiksi terveydenhuollon ja taiteen kontekstissa on noussut esille ajatus siitä, että taidetoiminnan negatiivisten vaikutusten tutkiminen olisi tärkeää, jotta toimintaa voidaan kehittää, ja jotta välttyttäisiin vaaratilanteilta eikä vaikeutettaisi hoitohenkilökunnan työtä. (Laitinen 2017, 44.) Käsitys taiteesta hyvinvointia edistävänä tekijänä ei ole helppo tai yksinkertainen tutkimuskohde. Muun muassa käsitteiden ja tutkimustulosten monitulkintaisuus sekä taiteen vaikutusten vähäinen teoreettinen ymmärrys ovat saaneet kritiikkiä aiemmin tehdyissä tutkimuksissa (emt. 43). Taiteen moniulotteisuus taipuu huonosti tarkkaan määriteltyjen kriteerien ja mittareiden alle. Liisa Laitinen nostaa esille laadukkaiden, kontrolloitujen tutkimusten tarpeen taiteen hyvinvointivaikutuksista sekä vaikutusten pitkäaikaisuudesta. Laadullisin menetelmin toteutetuilla tutkimuksilla kyettäisiin *tavoittamaan taiteen erityislaatuista sekä taiteellisen toiminnan merkitystä ja arvoa osallistujille* (emt. 43). Tällaisissa tutkimuksissa kokemuksellisten vaikutusten tutkiminen olisi ensisijaisen tärkeää.

Vanhempien kokemusten pohjalta voidaan jatkaa varhaisiän taidekasvatuksen kehittämistä sellaiseksi, että se tukee entistä enemmän varhaista vuorovaikutusta ja rohkaisee vanhempia käyttämään arjessa taidekasvatuksen elementtejä. Toiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutuessa voidaan väittää, että varhaisiän kuvataide- ja musiikkikasvatus rikastuttavat perheiden arkea sekä voivat tukea koko perheen hyvinvointia. Perheiden hyvinvointia olisi luontevaa tukea taidekasvatuksen keinoin varhaislapsuudesta alkaen – usein kuitenkin taidekasvatustoimintaan

osallistuvat perheet ovat jo aktiivisia, kulttuuritoimintaan osallistuvia vanhempia. Miten toiminta saataisiin entistä enemmän ulottumaan perheisiin, jotka eivät oma-aloitteisesti hakeudu sen pariin ja tarvitsisivat tukea vanhemmuuteensa ja tehtäväänsä kasvattajina? Pohdimme esimerkiksi tulosten hyödynnettävyyttä synnytyksen jälkeisestä masennuksesta kärsivien äitien tukemisessa tai ensikotiympäristössä asuvien nuorten vanhempien keskuudessa. Nämä vanhemmat hyötyvät toiminnasta, joka tukee vanhemman ja vauvan välistä varhaista vuorovaikutusta, tuottaa positiivisia, yhteisiä elämyksiä sekä mahdollistaa vertaisryhmältä saadun tuen. Olemassa on jo palveluita, joissa hyödynnetään taiteita pyrittäessä varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Esimerkiksi Helsingin kaupunki tarjoaa maksutonta terapeutista vauvaperhetyötä, jossa tuetaan vauvaa odottavia perheitä ja vauvaperheitä, joissa on huolta varhaisesta vuorovaikutuksesta. (Helsingin kaupunki 2018.) Pantsu (2010, 153–154) painottaa myös sitä, että Suomessa on toimiva neuvolajärjestelmä, joka tavoittaa kaikki maamme lapsiperheet. Neuvolan kautta voidaan luontevasti jakaa tietoa varhaisiän taidekasvatustoiminnasta ja sen hyödyistä myös niille perheille, jotka ovat vaarassa jäädä tuen ulkopuolelle.

Varhaisiän taidekasvatustoiminta on saanut suosiota ja laajentunut viimeisten vuosikymmenten aikana Suomessa. Varhaiskasvatuksen tutkimukseen kiinnitetään huomiota enemmän kuin aikaisemmin. Sen myötä myös varhaisiän taidekasvatuksen merkitys on ymmärretty ja alan tutkimusta on tehty enemmän. Taiteiden ja niihin liittyvän toiminnan tuomat hyödyt tiedostetaan lasten laaja-alaisen kehityksen edistäjinä. Huhtinen-Hildénin mukaan (2010, 42) Suomessa on lisääntynyt keskustelu hyvinvoinnin tukemiseksi musiikin ja muiden taiteellisten ilmaisukeinojen avulla. Opetusministeriön selvityksen (Brandenburg 2008) perusteella kulttuuria tulisi hyödyntää monipuolisesti yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Opetusministeriön kehittämisspällikkö Pirkko Liisi Kuhmosen (2008, 8) mukaan ”taiteen ja kulttuurin merkitys hyvinvointinäkökulmasta toteutuu sosiaalisuuden – osallistumisen ja yhdessä olemisen – ja itsensä toteuttamisen kautta”. Hänen mukaansa hyvinvoinnin kannalta tärkeitä ovat osallistuminen ja onnistumisen kokemukset sekä niiden kautta syntynyt ilo ja elämyksellisyys (emt. 8). Taidekasvatustoiminta tukee perheiden hyvinvointia tarjoamalla vuorovaikutuksellista yhteistoimintaa, vertaistukea vanhemmuuteen, positiivisia kokemuksia ja virkistystä sekä uusia ideoita vietäväksi myös perheiden arjen keskelle. Näin ollen toiminta voi toimia voimavarana. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että varhaisiän taidekasvatus tarjoaa väylän yhteistoiminnallisuudelle ja elämyksellisille kokemuksille, ja siten varhaisen vuorovaikutuksen

vahvistumiselle. Vanhempien rooli vauvojensa ensimmäisinä taidekasvattajina on merkittävä, joten monipuolisten taidekasvatuksellisten työkalujen tarjoaminen rikastuttaa perheiden arkea ja lisää niiden hyvinvointia.

Kuva: Nora Kujansuu

LÄHTEET

Ahlqvist, S. & Kanninen, K. 2003. Varhaisen vuorovaikutuksen arviointi. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.). Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY. 339–363.

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn Lectura. 169–170.

Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., Ruoppila, I., Nurmi, J.-E. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Anttila, E. 1998. Tanssi ihmisen ja yhteisön integroijana. Teoksessa: Puurula, A. (toim.) Taito- ja taideaineiden integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa. Helsinki: Studia Paedagogica 17, 83–98.

Anttila, E. (toim.) 2011. Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Bradley, B.S. 2009. Early trios: Patterns of sound and movement in the genesis of meaning between infants. Teoksessa Malloch, S. & Trevarthen, C. (edit.) Communicative Musicality: Exploring the basis of human companionship. Oxford: Oxford University Press. 263–277.

Brandenburg, C. v. 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä: Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. [Helsinki]: Opetusministeriö.

Csikszentmihalyi, M. 2014. Flow and the Foundations of Positive Psychology. The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi. Dordrecht: Springer Science+Business Media. 227–259.

Dewey, J. 2010. Taide kokemuksena. Suom. Antti Immonen & Jarkko S. Tuusvuori sekä Eurooppalaisen filosofian seura ry. Englanninkielinen alkuteos: *Art as Experience* (1934). Tampere: Niin & näin.

Dissanayake, E. 2009. The artification hypothesis and its relevance to cognitive science: Evolutionary aesthetics, and neuroaesthetics. *Cognitive Semiotics* 5, 148–173.

Elliott, D.J. 1995. *Music Matters: a New Philosophy of Music Education*. Oxford: Oxford University Press.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Gabrielsson, A. & Bradbury, R. 2011. *Strong experiences with music: Music is much more than just music*. [English edition]. New York: Oxford University Press.

Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. *Lasten taidekasvatus*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hallam, S. 2015. *The power of music: a research synthesis of the impact of actively making music on the intellectual, social and personal development of children and young people*. London: Music Education Research Center.

Hargreaves, D.J. & North A.C. 2001. *Musical development and learning: The international Perspective*. London: Continuum. 227.

Heikkinen, K. 1993. Sydämessä on tuskaa. Puuttuvan läsnäolo naisten elämäkerroissa. Teoksessa Piela, U. (toim.) *Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 213–234.

Heinonen, Y. (toim.). 2014. Taide, kokemus ja maailma: risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen. Turku: UTU.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006/2007/2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1994. 2. painos. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Tampere: Tammer-Paino Oy.

Huhtinen-Hildén, L. 2013. Kanssakulkijana musiikin alkupoluilla. Teoksessa Juntunen, M., Nikkanen, H. M. & Westerlund, H. Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-Kustannus. 130–149.

Huhtinen-Hildén, L. 2010. Musiikista sydämen asia. Teoksessa Huhtinen-Hildén, L., Raninen, T. & Ranta-Meyer, T. (toim.) Soivia kohtaamisia. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu. 41–51.

Huhtinen-Hildén, L., Raninen, T. & Ranta-Meyer, T. (toim.) 2010. Soivia kohtaamisia. Kulttuurisilta -hanke. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.

Huisman, T. & Laukkanen, A. 2000. Liikunnan merkitys ja luonne alle 3-vuotiaan kehityksessä. Teoksessa Teoksessa Karppinen, S. & Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2000. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura.

Huotilainen, M. & Putkinen, V. 2009. Musiikkiharrastus vaikuttaa voimakkaasti lapsen aivotoimintaan. Suomen musiikkitieteellisen seuran julkaisu. Ykkös-Offset Oy. Vaasa. 204–213.

Juntunen, M. 2011. Liike, rytmi ja musiikki: Jaque-Dalcrozen pedagogista perintöä jäljittämässä. Teoksessa Anttila, E. (toim.) Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Helsinki: Edita Prima Oy. 57–73.

Karlsson, L. 2014. Sadutus – Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus. 159–174.

Krokkfors, M. 2017. Laulaminen. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus. 143–178.

Kuhmonen, P. L. 2008. Lukijalle. Teoksessa Brandenburg, C. v. 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä: Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. [Helsinki]: Opetusministeriö.

Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Lehtinen, E. & Koivula M. 2017. Leikki yhdistää lapsia ja aikuisia. Teoksessa Koivula, M.; Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy. 177–191.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. 1994. Musiikki ja ääni osana persoonallisuuden kehittymistä. Teoksessa Surakka, T. (toim.). Lapsi keksii maailman uudelleen – Taide varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. 2017. Lapsi ja musiikki. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus. 63–133.

Linko, M. 1998. Aitojen elämysten kaipuu: yleisön kuvataiteelle, kirjallisuudelle ja museoille antamat merkitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Linnavalli, T., Putkinen, V., Lipsanen, J., Huotilainen, M. & Tervaniemi, M. 2018. Music playschool enhances children's linguistic skills, *Scientific Reports*. DOI: 10.1038/s41598-018-27126-5.

Lyytinen, H., Eklund, K., & Laakso, M-L. 2008. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Vuorovaikutus kehityskontekstina. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan. 8. painos. Helsinki: WSOY, 58–64.

Marjanen, K. 2009. The Belly-Button Chord. Connections of Pre- and Postnatal Music Education with Early Mother-Child Interaction. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.

Maslow, A.H. 1964. Religions, Values, and Peak-Experiences. Columbus: Ohio State University Press.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Mühlhoff, R. 2015. Affective resonance and social interaction. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 14. 1001–1019.

Nurmiraanta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Panksepp, J. & Trevarthen, C. 2009. The neuroscience of emotion in music. Teoksessa Malloch, S. & Trevarthen, C. (edit.) *Communicative musicality: Exploring the basis of human companionship*. Oxford: Oxford University Press. 105–146.

Pantsu, L. 2010. Ensimmäiset elämykset – musiikkiin integroitu taidekasvatus osana vauvaperheiden elämää. Musiikkikasvatuksen lisensiaatintutkielma. Musiikin laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Papousek, M. 1996. Intuitive parenting: a hidden source of musical stimulation in infancy. Teoksessa I. Deliège & J. Sloboda (toim.) *Musical beginnings. Origins and Development of Musical Competence*. New York: Oxford University Press Inc, 88–112.

Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Suomentaja Ahokas, M. Helsinki: Gaudeamus.

Perttula, J. 2007. Elämysten merkitys ihmiselämässä. Teoksessa Karppinen, S.J.A. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 53–74.

Polanyi, M. 1983. *The Tacit Dimension*. Gloucester (Mass.): Peter Smith.

Putkinen, V., Tervaniemi, M., Saarikivi, K., de Vent, N., Huotilainen, M. 2014. Investigating the effects of musical training on functional brain development with a novel Melodic MMN paradigm. *Neurobiology of learning and memory* 110. S. 8–15.

Puurula, A. 1998. Integrointi taidekasvatuksessa – monitahoisuus tavoitteena. Teoksessa Puurula, A. (toim.) 1998. Taito- ja taideaineiden integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa. Helsinki: *Studia Paedagogica* 17, 9–28.

Puurula, A. 2000. Lapsi ympäristönsä peilinä: alle 3-vuotiaiden lasten integroitu taidekasvatus. Teoksessa: Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Tampere: Finn Lectura. Tammer-Paino Oy, 85–95.

Puurula, A. 2001. Kohti kokonaisvaltaista, kulttuurista taidekasvatusta: lapsi luovuuden lähteellä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab. 170–177.

Rissanen, M.-J. & Mustola, M. 2017. Lastenkulttuuri. Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy. 293–306.

Robbins, N. 2016. Kokoelmanhallinnan elämyspotentialiaali museaalisen vaikuttavuuden taustalla. Teoksessa Karkulehto, S., Lähdesmäki, T. & Venäläinen, J. (toim.) Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä. Kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 137–153.

Ruismäki, H. 1998. Musiikki osana taidekasvatusta ja elämää – näkökulmia musiikkikasvatuksessa. Teoksessa: Puurula, A. (toim.) Taito- ja taideaineiden integrointi. Kokemuksia, käytäntöjä, teoriaa. Helsinki: Studia Paedagogica 17, 29–47.

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 22–29.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Ruokonen, I. 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E., Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ruokonen, I. 2017. Integraatio ja eheyttäminen. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus. 305–338.

Rusanen, S. & Torkki, K. 2000. Minusta jää jälki. Teoksessa Karppinen, S. & Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura.

Rusanen, S. & Torkki, K. 2001. Mistä on lapsen kuvat tehty. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous: 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lectura. 88–105.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 48–55.

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K., Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta: kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus: Kirjapaja.

Rusanen, S. (toim.), Halme, K. & Karimäki, R. 2016. Taiteen taikaa varhaiskasvatukseen. TAIKAVA-kehittämishankkeen raportti 2014–2016. Vantaan kulttuuripalvelut ja varhaiskasvatuspalvelut. Helsinki: Grano Oy. 11–19.

Rutanen, N. 2012. Pienten lasten vuorovaikutuksen rakentuminen ja tulkinta. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 83–105.

Räsänen, M. 2008. Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. 104–109.

Saresma, T. 2002. Häivähdys kauneutta. Taide suomalaisten arjessa. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Setälä, P. (toim.) 2011. Vauvojen värikylpy. Vauvojen värikylpy -julkaisusarja 1. Porin taidemuseon julkaisuja nro 109. Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Pori: Brand ID/Kehityksen Kirjapaino.

Shusterman, R. 1997. Taide, elämä ja estetiikka: pragmatistisen filosofian näkökulma estetiikkaan. Suom. Vesa Mujunen. Helsinki: Gaudeamus.

Siltala, P. 2003. Lähtökohtana vuorovaikutus. *Kansanperinteemme viisaus*. Teoksessa: Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY, 9–15.

Stern, D. 1985. *The Interpersonal World of the Infant. A View from Psychoanalysis and Developmental Psychology*. New York: Basic Books, Inc.

Stern, D. N. 2010. *Forms of Vitality: Exploring Dynamic Experience in Psychology, the Arts, Psychotherapy, and Development*. Oxford ; New York: Oxford University Press.

Tamminen, T. 2004. *Olipa kerran lapsuus*. Helsinki: WSOY.

Tarssanen, S. & Kylänen, M. 2007. Entä jos elämyksiä tuotetaan? Elämyskolmio-malli elämyksellisyyden tunnistamisessa, arvioinnissa ja vahvistamisessa. Teoksessa Karppinen, S.J.A. & Lomaa, T. (toim.) *Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 99–126.

Trevarthen, C. 1999. Musicality and the Intrinsic Motive Pulse: Evidence from human psychobiology and infant communication. *Musicae Scientiae, Special Issue Rhythms, Musical Narrative, and the Origins of Human Communication*. 157–213.

Trevarthen, C. & Panksepp, J. 2009. *The Neuroscience of Emotion in Music*. Teoksessa: *Communicative Musicality: Exploring the Basis of Human Companionship*. Oxford University Press. S. 105–146.

Trevarthen, C. 2012. *Communicative Musicality: The Human Impulse to Create and Share Music*. Teoksessa Hargreaves, D., Miell, D., MacDonald, R., Tervaniemi, M., Erkkilä, J., Ala-Ruona, E. & Fachner, J. *Musical Imaginations: Multidisciplinary Perspectives on Creativity, Performance, and Perception*. Oxford; New York: Oxford University Press. 259–284.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009/2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

van Oers, B. 2013. Is it Play? Towards a Reconceptualization of Role-play from an Activity Theory Perspective. *European Early Childhood Education Research Journal* 21 (2). 185–198.

Varto, J. 2011. Taidepedagogiikan käytäntö, tiedonala ja tieteenala: Lyhyt katsaus lyhyen historian juoneen. Teoksessa Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Toim. Eeva Anttila. Helsinki: Edita Prima Oy.

Weisberg, D., Zosh, J., Hirsch-Pasek, K. & Golinkoff, R.M. 2013. Talking it up: Play, language development, and the role of adult support. *American Journal of Play* 6 (1). 39–54.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus – Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit. 87.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vygotsky, L.S. 1978. *Mind in society. The development of higher psychological processes.* Cambridge: Harvard University Press.

Väyrynen, K. 2010. Elämyksestä elämisyhteiskuntaan – käsitehistoriaa ja kritiikin lähtökohtia. Teoksessa Latomaa, T. & Karppinen, S.J.A. Seikkaillen elämyksiä II. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 20–35.

Yli-Mäyry, S. 2011. Esteettinen kokemus kulttuurisiltana. Soile Yli-Mäyryn taide kiinalaisen, japanilaisen ja suomalaisen yleisön kokemana. Helsinki: Helsingin yliopisto. 9–40, 268–286.

DIGITAALISET LÄHTEET

Helsingin kaupunki. Perheentuki. Terapeuttinen vauvaperhetyö. 15.6.2018.

<https://www.hel.fi/sote/perheentuki-fi/0-1-vuotiaat/palveluita-vauvaperheille/terapeuttinen-vauvaperhetyo-sa/> Viitattu 9.2.2019.

ICOM Statutes, Article 2: definitions. ICOM:in museomääritelmä. Suomen museoliitto.

<https://www.museoliitto.fi/mikamuseo/icom> Viitattu 9.2.2019.

Juliander, S., Kylli-Oikarainen, M. & Leivo, M. 2011. Taidekasvatusta alle kolmevuotiaiden päiväkotiryhmässä. Sosiaalialan koulutusohjelma, opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. <http://www.theseus.fi/handle/10024/36379> Viitattu 3.11.2018.

Könkkölä, M. 2018. Atlas.ti. Atlas.ti -ohjelmiston tekninen koulutus. Jyväskylän yliopisto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/thk/tutkimus/kvalitatiivinen-tutkimus/atlas-ti-ohjelmiston-tekninen-koulutus> Viitattu 15.8.2018.

Opetushallitus. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. 2017. Helsinki. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus Viitattu 2.9.2018.

Opetushallitus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes. 28.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf> Viitattu 27.3.2019.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. 19, 42.

https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf Viitattu 27.3.2019.

Rantakare, Mari. 2008. Kokemuksellisuus taiteen ymmärtämisessä. Teoksessa Niikko, A.,

Pellikka, I. & Savolainen, E. (toim.) Oppimista, opetusta, monitieteisyyttä. Kirjoituksia

Kuninkaankartanonmäeltä. Savonlinna: Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos.

212–221. <http://sokl.uef.fi/verkkajulkaisut/monitiet/rantakare.htm> Viitattu 10.2.2019.

Riitaho, A. 27.8.2018. Museoliiton pääsihteeri: "Museoiden tarjottava kävijöilleen kokonaisvaltaista elämystä - pelkkä taide-esine ei enää yksin riitä". YLE Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-10372222> Viitattu 7.2.2019.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Laadullisen aineiston käsittelyyn tarkoitettut ohjelmat. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 16.10.2018.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Teemoittelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. Viitattu 29.11.2018.

Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto. Varhaisiän taidekasvatus. <https://www.lastenkulttuuri.fi/lastenkulttuurikeskukset/varhaisian-taidekasvatus/> Viitattu 1.9.2018.

Suomen museoliitto. 2011. Mikä museoissa on tärkeää? Suuren yleisön käsityksiä tämän päivän museoista. <https://www.museoliitto.fi/uutiset.php?aid=10422&k=13446> Viitattu 29.1.2019.

Suomalainen musiikkikampus. 2018. VaMuKassa hyödynnetään myös muita taideaineita. Taideaineiden integraatio musiikinopetuksessa. <http://www.musiikkikampus.fi/tutkimus/taideaineiden-integraatio-musiikinopetuksessa> Viitattu 15.10.2018.

Trevarthen, C. 2002. Origins of musical identity: evidence from infancy for musical social awareness. Teoksessa MacDonald, R. A. R., Hargreaves, D. J. & Miell, D. 2002. Musical Identities. Oxford: OUP Oxford. 21–40. <http://search.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=130793&site=ehost-live>. Viitattu 15.4.2018.

Väestöliitto. 2018. Nuoret. Vuorovaikutus. <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/ihmissuhteet/vuorovaikutus/> Viitattu 30.1.2018.

Yhdistyneet Kansakunnat. 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. 27 §
<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> Viitattu 1.9.2018.

Yhdistyneet Kansakunnat. 1989. Lapsen oikeuksien yleissopimus. 31 §
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> Viitattu 23.1.2019.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. 2018. Aineistohallinnan käsikirja. Tutkittavien informointi.
<https://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/fi/tutkittavien-informointi.html> Viitattu 28.11.2018.

LIITTEET

Liite 1. Infokirje

Soiva vauvojen värikylpy

KEVÄT 2018

Hei!

Helmikuu ja Soivat vauvojen värikylvyt lähestyvät jo kovaa vauhtia! Kuten ilmoittautumisen yhteydessä jo luitte, tulemme havainnoimaan ja kuvaamaan tuokioita maisterintutkielmaamme varten. Videokuvaamme yhden viikon tuokion vain oman muistimme tueksi ja lisäksi otamme muutamia tunnelmakuvia tutkielmamme kuvamateriaaliksi. Still-kuvat otamme siten, ettei ketään voi tunnistaa niistä. Videomateriaali tuhotaan tutkielman valmistuttua.

Tuokioiden päätteeksi saatte linkin sähköiseen kyselylomakkeeseemme, jonka kautta toivomme saavamme tietoa kokemuksistanne. Lyhyt kyselymme selvittää vuorovaikutukseen, jaettuihin kokemuksiin ja vanhempien musiikki- ja taidesuhteeseen liittyviä ajatuksia. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista, ja siihen vastaamiseen kuluu vain noin 5-10 minuuttia. Kyselyssä esille tulleet asiat raportoidaan tutkielmassamme siten, ettei kyselyyn vastanneita henkilöitä voi tunnistaa. Tutkielmaan saatetaan sisällyttää lainauksia avointen kysymysten vastauksista anonyymisti. Kyselylomakkeessa pyydämme sähköpostiosoitetta vain lahjakortin arvontaa varten, eikä henkilötietoja luovuteta ulkopuolisille.

Toivomme, että jokainen vanhempi täyttäisi kyselyn kerran viikon sisällä tuokiosta, jolle on osallistunut. Sähköpostiosoitteen jättäneiden kesken arvomme 30 € lahjakortin Jyväskylän taidemuseon museokauppaan. Arvonta suoritetaan 1.3. 2018 ja voittajalle ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Lisätietoja tutkimuksesta voi tiedustella: (tutkijoiden sähköpostiositteet)

Jokainen vastaus on tärkeä. Kiitos jo etukäteen osallistumisestanne!

Talvisin terveisin, Nora Kujansuu ja Sanna Lahti

Liite 2. Havainnointikaavake

HAVAINNOINTIKAAVAKE (TUOKIO __ / __.2018 __ : __)

Vanhempien ja lasten lkm:

Vanhempien sukupuolet:

Toiminnan elementit:	Aula/ tutustuminen	Näyttelykierros	Työpaja
leikki			
tanssi, liike			
maalaaminen			
loru, tarina			
laulu			
muu, mikä?			

Leikki (nimi, kuvaile sisältöä):

Tanssi, liike

Maalaaminen (luonnonvärit, mitkä raaka-aineet ja syntyneet sävyt)

Loru, tarina

Laulu

Muu, mikä?

VUOROVAIKUTUKSEN MAHDOLLISIA HÄIRIÖTEKIJÖITÄ

Kovat äänet
 Toisen itku
 Iso ryhmä/ ahtaus
 Havainnoijien läsnäolo

LASTEN YLEINEN OSALLISTUMINEN TUOKION AIKANA

Huomioita, mikä toiminnassa aktivoi, mikä saa tarkkailemaan etäämmältä:

Aula/tutustuminen: _____

_____

Näyttelykierros: _____

_____

Työpaja: _____

_____

_____

_____

_____

_____

Liite 3. Videoidun tuokion havainnoista laadittu yhteenveto.

Tuokio 1.2.2018, klo 10:15, paikalla neljä vanhempaa ja vauvaa. Kaksi ohjaajaa.

TUOKION TOIMINNAN KUVAUS

Ensimmäisen tuokion teemana oli revontulet. Vanhemmat ja lapset kokoontuivat taidemuseon aulatilaan, johon ohjaajat tulivat tutustumaan vanhempiin ja antamaan alkuinfoa ja ohjeistusta tulevaan tuokioon. Toiminnallisuus alkoi tervetulolaululla, jossa jokaista tuokioon osallistuvaa vauvaa tervehdittiin nimeltä. Sen jälkeen siirryttiin näyttelytilaan, jossa katsottiin värikkäitä taideteoksia ja ohjaajat heiluttelivat erivärisiä huiveja revontulilorun tahdissa. Työpajaosuus alkoi kokoontumisella lattialle asetettujen värikkäiden kankaiden ympärille. Vauvat saivat kosketella

huiveja ja vanhemmat heiluttelivat niitä ilmassa revontulien imitoimiseksi. Ohjaajat alkoivat soittaa äänimaljoja, joiden rauhallisella kuminalla luotiin talvisia äänimaisemia. Revontulitanssi-laulua laulaessa vanhemmat tömisyttelivät käsiä lattiaan (“paukuttaa, paukuttaa, pakkaneen paukuttaa”). Laulua jatkettiin seisaaltaan, jolloin vauvat olivat vanhempiansa sylissä ja tunsivat vanhemman jalkojen paukutuksen myös omassa kehossaan. Laulu, liike, soittimet ja värikkäät huivit muodostivat hyvin moniaistisen hetken työpajan alkuun. Laulun päättyessä alkoi valmistautuminen maalausosioon vaihtamalla vauvojen vaatteet siihen sopiviksi. Kankaat siirrettiin pois ja niiden alla oli valmiina maalaukseen sopivat paperiarkit. Itse maalaaminen alkoi vihreällä hernesoseella, joka oli valmistettu keitetyistä ja soseutetuista pakasteherneistä. Vauvat tutustuivat värillisiin soseisiin kosketellen, taputellen ja maistellen. Toinen väri saatiin luomumarjoista keitetyistä viininpunaisesta mehusta. Lisäksi käytettiin keltaista mangososetta ja pieni määrä mustaa lääkehiiltä. Värit ja seokset sekoittuivat toisiinsa vauvojen oman aktiivisuuden ja uteliaisuuden mukaan. Työpaja ja värikylypytuokio päätettiin vilkutuslauluun sekä pesuhetkeen, jonka aikana annettiin vielä infoa tulevista tuokioista.

Liite 4. CARE-Index -taulukko videohavainnointia varten

muuttuja	määrä	kuvailu	PARI A / B / C / D
katsekontakti ja kasvojen ilmeet LAPSI			
katsekontakti ja kasvojen ilmeet ÄITI			
asento ja fyysinen kontakti LAPSI			
asento ja fyysinen kontakti ÄITI			
tunneilmaisu ja virittyminen LAPSI			
tunneilmaisu ja virittyminen ÄITI			
vastavuoroisuus , LAPSI			
vastavuoroisuus , ÄITI			

ko-operatiivisuus LAPSI		
kontrolloivuus ÄITI		

Liite 5. Sähköinen kysely (Kyselynetti.com)

Kysely vanhemmille varhaisiän musiikki- ja taidekasvatustoiminnasta

Sivu 1

Olemme kaksi Jyväskylän yliopiston opiskelijaa ja teemme varhaisiän musiikki- ja taidekasvatukseen liittyvää maisterintutkielmaa. Selvitämme tutkimuksessamme vanhempien kokemuksia 0-1- vuotiaille lapsille suunnatuista tuokioista. Tämän kyselyn vastauksia käytämme tutkielmamme aineistona.

Tutkimuksessamme olemme kiinnostuneita siitä, millaisia kokemuksia vanhemmilla on varhaisiän musiikki- ja taidekasvatustoiminnasta. Käsitlemme mm. varhaista vuorovaikutusta vanhemman ja vauvan välillä sekä jaettuja, erityisiä kokemuksia tuokioiden aikana.

Kyselyyn vastaaminen vie vain n. 10 minuuttia. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja anonymiä. Osallistuneiden kesken arvotaan lahjakortti Jyväskylän taidemuseon museokauppaan.

Kiitos jo etukäteen vastauksestasi!

Nora Kujansuu ja Sanna Lahti

Sivu 2

TAUSTATIEDOT

Tuokioon osallistuneen aikuisen suhde lapseen
äiti / isä / muu

Oma musiikillinen ja/tai taiteellinen harrastuneisuutesi?
en harrasta
satunnaisesti (vähintään kerran kuukaudessa)
säännöllisesti (vähintään kerran viikossa)
päivittäin, tärkeä osa elämää

Sivu 3

LAPSESI KOKEMUS TUOKIOSTA

Tulkintasi lapsesi osallistumisesta tuokion aikana
Valitse yksi vaihtoehto alla olevista

Lapseni osallistui aktiivisesti suurimman osan ajasta

Lapseni innostui osittain osallistumaan toimintaan, osittain tarkkaili etäämmältä
Lapseni halusi enimmäkseen tarkkailla toimintaa etäämmältä

Tulkintasi lapsen kokemista tunteista tuokion aikana

ei ollenkaan melko vähän en osaa sanoa melko paljon paljon
 tyytyväinen, iloinen
 utelias, innostunut
 lumoutunut
 hämmentynyt
 levoton, ärtynyt

Sivu 4

LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutus tarkoittaa vastavuoroista kommunikaatiota. Se on kaikkea sitä, millä tavalla olemme toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutus voi olla sanoja, puhetta, eleitä, ilmeitä, ääntelyitä, katseita, äänenpainoja tai kosketusta. (Väestöliitto)

Arvioi vuorovaikutustanne tuokion aikana.

Katsekontaktimme tuokion aikana

välttelevää

aktiivista

Fyysinen kontaktimme tuokion aikana

välttelevää

aktiivista

Tunteiden jakaminen

välttelevää

aktiivista

Millaiset tekijät mahdollisesti häiritsivät vuorovaikutustanne tuokion aikana?

Oliko vuorovaikutuksenne vauvan kanssa erilaista tuokion aikana kuin aikaisemmin? Kuvaile.

Sivu 5

JAETUT, VOIMAKKAAT KOKEMUKSET

Koitko jonkinlaisen mieleenpainuneen hetken yhdessä lapsesi kanssa tuokion aikana? Kuvaile.

Millaisia tunteita itsessäsi heräsi mieleenpainuneen hetken aikana?

Mitä tuokio merkitsi teille?

ei ollenkaan melko vähän en osaa sanoa melko paljon paljon

- a) hauskaa yhdessäoloa
- b) virkistävää arjen rutiinien rikkomista
- c) voimavarojen ja hyvinvoinnin lisääntymistä
- d) tutustumista toisiin vanhempiin ja lapsiin
- e) ideoita ja virikkeitä arkeen
- f) vauva–vanhempi-suhteen lujittamista
- g) vahvoja, yhteisiä kokemuksia ja elämyksiä
- h) musiikillista ja taiteellista kehitystä ja oppimista

Mikä edellisistä väittämistä oli itsellesi tärkein? Valitse väittämän kirjain.

Sivu 6

VANHEMMAN OMAT KOKEMUKSET

Aiemmat kokemukseni musiikin ja taiteen parissa ovat olleet myönteisiä
 täysin eri mieltä
 osittain eri mieltä
 en osaa sanoa
 osittain samaa mieltä
 täysin samaa mieltä

Onko sinulla ollut joitain kielteisiä kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet rohkeutesi toimia taiteen ja musiikin parissa?

Rohkaisiko tuokio musiikillista tai taiteellista ilmaisuasi? Millä tavoin?

Sivu 7

MUSIIKKI- JA TAIDEKASVATUS ARJESSA

Mitä seuraavista tuokiossa käytetyistä elementeistä uskot hyödyntäväsi perheenne arjessa?

leikki
 tanssi
 maalaaminen luonnonväreillä
 loru
 laulu
 jokin muu, mikä

Millaisissa tilanteissa uskot hyödyntäväsi edellä mainittuja elementtejä?
 Voit valita useampia.

ruokailu
 nukuttaminen
 pukeminen/riisuminen
 wc-toiminnot
 peseytyminen
 leikkiminen
 lapsen tunteiden säätely (esim. rauhoittaminen tai aktivoiminen)

matkustaminen
siirtyminen toiminnasta toiseen (esim. leikistä ruokailuun)

Sivu 8

Millainen arjen musiikki- ja taidekasvattaja koet olevasi lapsellesi?

Kiitos osallistumisestanne! Jos haluat osallistua 30 euron arvoisen lahjakortin arvontaan Jyväskylän taidemuseon museokauppaan, jätä sähköpostiosoitteesi tähän:

Arvonta suoritetaan 1.3.2018 ja voittajalle ilmoitetaan henkilökohtaisesti.